

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Första kammaren.

Nr 11.

Tisdagen den 11 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Quensel* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 113, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.;

nr 120, angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor;

nr 121, angående ändrade pensionsbestämmelser för heltidsanställda hemvårdarinnor inom den statsunderstödda sociala hemhjälpverksamheten;

nr 123, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 125, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 126, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 127, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 134, angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst vid statsförvärv av enskild järnväg, m. m.;

nr 136, angående anslag till riksräkenskapsverket för budgetåret 1947/48;

nr 137, angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm m. m.;

nr 138, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens avtalsnämnd;

nr 140, angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt lönetillägg till viss militär personal;

nr 141, angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m.;

nr 144, angående anslag till Grundförbättringar: Lyekebyåns regleringsföretag;

nr 147, med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m.; samt

nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Herr **Tjällgren** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del ville besluta, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, måtte tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikken m. m., nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m., nr 77, angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt, nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m., samt nr 79, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, än även de ytterligare framställningar, som kunna komma

att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; ävensom att andra kammaren inbjudes att i detta beslut förena sig med första kammaren.

Under förutsättning att denna inbjudan bifalles av andra kammaren, hemställer jag, att första kammaren för sin del måtte besluta, att antalet suppleanter i detta särskilda utskott ifrån första kammaren skall vara tjugu.

Vad herr Tjällgren sålunda hemställt bifölls.

Ett protokollsutdrag i ämnet justerades och avsändes till andra kammaren.

Justerades protokollen för den 4, 5 och 8 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av medföljande läkarintyg får jag härmed vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsarbetet t. o. m. 31 mars 1947.

Svalöv i mars 1947.

Lennart Bondeson.

Riksdagsman *Lennart Bondeson*, som har opererats för en vänstersidig höftåkomma, är på grund av nödvändig efterbehandling oförmögen till arbete under tiden 16 mars—31 mars 1947.

Ortopediska kliniken, Lund den 7 mars 1947.

Gunnar Wiberg,
docent, överläkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egenliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under riksstatsens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Förenta Nationerna m. m.

Upplästes ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 163, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 75—79 m. m.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikerna m. m.;

nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskaperna m. m.;

nr 77, angående åtgärder till skydd mot sand- och jordflykt;

nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m.; samt

nr 79, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 43 § förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, med förslag till lag om virkesmätning, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick anslag under nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till behandling av lagutskott.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 96, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick lagförslaget, till behandling av lagutskott och i övrigt till jordbruksutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 108, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1947/48;
nr 109, angående livränta åt E. L. Ceder m. m.;
nr 110, angående befrielse från ersättningsskyldighet för konteramiralen C. G. Wahlström;
nr 112, angående redovisning av tillgångar och skulder m. m. vid örlogsvarvens marinverkstäder;
nr 115, angående anslag till anskaffning av motorbåtar för tullverket;
nr 116, angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47, m. m.; samt
nr 117, angående godkännande av förslag till avtal mellan staten, å ena sidan, samt Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, å andra sidan.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 118, angående befrielse i vissa fall från nöjesskatt; och
nr 119, angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående viss försöksverksamhet på yrkesmedicinens område.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3, statsutskottets utlåtanden nr 9 och 31—33, bevillningsutskottets betänkanden nr 16—21, bankoutskottets memorial och utlåtande nr 7—10, första lagutskottets utlåtanden nr 12, 14 och 15, andra lagutskottets utlåtanden nr 8—11, jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 10—12 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 113, 120, 121, 123, 125—127, 134, 136—138, 140, 141, 144, 147 och 163.

På framställning av herr talmanen beslöts att jordbruksutskottets utlåtande nr 10 skulle på föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras näst före samma utskotts utlåtande nr 1.

Ordet lämnades på begäran till herr **Mannerskantz**, som yttrade: Herr talman! Med hänsyn till omfattningen av de med Kungl. Maj:ts propositioner nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m., nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m., samt nr 78, med förslag till lag om uppsikt å jordbruk m. m., avsedda ärendena tillåter jag mig anhålla, att kammaren måtte medgiva utsträckning av tiden för avgivande av motioner i anledning av sagda propositioner till det sammanträde, som infaller näst efter tjugu dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 229, av herrar *Andrén* och *Holmbäck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning;

nr 230, av herr *Ericsson*, *Carl Eric*, och herr *Wetter*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder;

nr 231, av herrar *Mannerskantz* och *Beck-Friis*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder;

nr 232, av herr *Wetter*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder; samt

nr 233, av herr *Wehtje* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om forsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse.

Justerades protokollsutdrag för denna dag. varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.15 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 mars förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 129, angående anslag till täckning av vissa vid skifferoljeverket vid Kine-Kleva uppkomna driftsförluster och avvecklingskostnader;
- nr 132, angående lån till svenska lastbilaktiebolaget m. m.;
- nr 145, angående anslag till social upplysningsfilm;
- nr 146, angående anslag till arbetsrådet för budgetåret 1947/48;
- nr 148, angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;
- nr 156, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1942 (nr 493) om avverkningsskyldighet;
- nr 157, angående inlösen av två fastigheter i Fjällbacka municipalsamhälle;
- nr 158, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 12 december 1941 (nr 925) om reglering av förbrukningen av elektrisk kraft och gas;
- nr 159, angående vissa äldre anslag;
- nr 160, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar;
- nr 164, angående anslag för budgetåret 1947/48 till bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande;
- nr 165, angående statsverkets övertagande av vissa städers förpliktelser beträffande innehavare av befattningar, vilka vid upphörande av rådhusrätterna i samma städer komma att indragas m. m.:
- nr 166, angående förvärv av viss vattenrätt i Ume älv m. m.;
- nr 170, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 26 maj 1933 (nr 229) angående blodundersökningen i mål om barn utom äktenskap;
- nr 171, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga;
- nr 172, med förslag till lag om ändrad lydelse av 57 och 64 §§ lagen den 28 maj 1886 (nr 46) angående stenkolsfyndigheter m. m.;
- nr 177, angående anslag till centrala sjukvårdsberedningen: avlöningar, m. m.;
- nr 178, angående statsförvärv av Halmstad—Bolmens m. fl. järnvägar; samt
- nr 179, angående ersättning till C. H. Magnusson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete.

Herr **talmannen** anförde: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende på riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att, såvitt nu kan bedömas, sista arbetsplenum före påsk blir onsdagen den 26 mars eller, om så erfordras, torsdagen den 27 mars. Efter påsk återupptages riksdagsarbetet torsdagen den 10 april. Såvida voteringspropositioner för gemensamma omröstningar dessförinnan blivit godkända, sammanträda kamrarna sistnämnda dag, torsdagen den 10 april, kl. 2 ef-

termiddagen, varvid gemensamma omröstningar anställas. Därefter återupptages utskottsarbetet, och bordläggningsplenenum kommer att hållas lördagen den 12 april. Allt detta under förutsättning att intet oförutsett inträffar, som påkallar annan ordning.

I sammanhang härmed får jag meddela, att båda kamrarna komma att hålla arbetsplena tisdagen den 29 april i stället för den 30 i samma månad. Plena sagda tisdag komma emellertid att börja kl. 2 eftermiddagen för att lämna tillfälle till utskottsarbete på förmiddagen. Om så erfordras, hållas kvällsplena kl. 7.30 samma tisdag, den 29 april.

Slutligen får jag meddela, att från och med maj månads ingång regelbundna arbetsplena komma att hållas även på lördagar.

Herr talmannen yttrade vidare, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 19 innevarande månad företaga val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 113, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 120, angående pension åt vissa biträden å häradsskrivarkontor; nr 121, angående ändrade pensionsbestämmelser för heltidsanställda hemvårdarinnor inom den statsunderstödda sociala hemhjälpverksamheten; nr 123, angående pension eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; nr 125, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; nr 126, med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350); samt nr 127, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 134, angående löneklassplacering av viss personal, som övergått i statens järnvägars tjänst vid statsförvärv av enskild järnväg, m. m.; nr 136, angående anslag till riksräkenskapsverket för budgetåret 1947/48; nr 137, angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm m. m.; nr 138, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens avtalsnämnd; samt nr 140, angående provisoriskt lönetillägg och tillfälligt lönetillägg till viss militär personal.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 141, angående pensionsrätt för tillsyningsmannen E. H. Hansson m. m.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 144, angående anslag till Grundförbättringar: Lyckebyåns regleringsföretag.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 147, med förslag till förordning om skattefrihet i vissa fall för realisationsvinst vid expropriation m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 163, angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, hänvisades propositionen, såvitt angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herrar *Andrén* och *Holmbäck* väckta motionen, nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till främjande av humanistisk forskning.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet nedannämnda motioner: nr 230, av herr *Ericsson, Carl Eric*, och herr *Wetter*, nr 231, av herrar *Mannerskantz* och *Beck-Friis*, samt nr 232, av herr *Wetter*, alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om investeringsfonder.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den av herr *Wehtje* m. fl. väckta motionen, nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion om höjt dagtraktamente för landstingsman.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 174, av herrar *Hage* och *Anderberg* hade hemställts, att riksdagen måtte efter de riktlinjer, som anförts i motionen, eller på annat sätt ändra gällande bestämmelser om dagtraktamentes utgående till landstingsman, så att en höjning av nämnda traktamente åstadkommes, varvid hänsyn även borde tagas till önskvärdheten, att landstingsman erhöles ersättning i viss utsträckning för inkomstbortfall, som förorsakades av landstingsmannauppdragets fullgörande.

Motionärerna hade föreslagit ett dagtraktamente å 15 kronor, ett natttraktamente å 8 kronor samt därutöver en ersättning av 8 kronor per dag för landstingsman bosatt å annan ort än den, där landstinget sammanträdde. Till landstingsman bosatt å sammanträdesorten skulle liksom nu utgå dagtraktamente å 12 kronor men därutöver nyssnämnda ersättning å 8 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion för sin del ville antaga i utlåtandet infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman.

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

I motiveringen hade utskottet anfört bland annat följande:

»Det förslag som framlagts av motionärerna åsyftar införandet av ändrade grunder för ersättningen till landstingsmän. Utöver dagtraktamentet skulle nämligen en generell ersättning lämnas för förluster orsakade av utebliven löneinkomst. I samband med den översyn av reglerna om ersättning till kommunala förtroendemän, som uppdragits åt 1946 års kommunallagskommitté, lär även förevarande principfråga komma att prövas. Det kan därför icke vara lämpligt att nu vidtaga en ändring av grunderna för de bestämmelser i ämnet som avse landstingen. En enhetlig lösning av spörsmålet kunde därigenom försvaras. Utskottet finner däremot, att en dylik olägenhet ej uppkommer, därest de nu utgående dagtraktamentena något höjas. På grund av den prisökning, som inträtt sedan traktamentsbeloppen år 1942 reglerades, ha dessa blivit otillräckliga, särskilt för de landstingsmän som ej äro bosatta å sammanträdesorten. De ovan återgivna skäl, som vid sistnämnda tillfälle anfördes för höjningen, äga sålunda förnyad giltighet. Utskottet förordar, att traktamentet bestämmes till 24 kronor för landstingsman som ej är bosatt å sammanträdesorten och till 16 kronor för landstingsman som är bosatt därstädes.»

Reservation hade avgivits av herrar *Herlitz* och *Kyling*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att motionen I: 174 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I den av reservanterna föreslagna motiveringen hade det nyss återgivna stycket utbytt mot följande uttalande:

»Då omreglering av ifrågavarande dagtraktamenten ägt rum så sent som år 1942, har utskottet ej funnit skäl föreligga att nu, utan avvaktande av den utredning angående ändrade bestämmelser om ersättning till kommunala förtroendemän överhuvud taget, varom riksdagen år 1945 hemställde, upptaga förevarande spörsmål till särskild behandling. Man kan utgå ifrån att spörsmålet blir övervägt i vederbörligt sammanhang vid nämnda utredning.»

Herr Herlitz: Herr talman! Då man läser den motion och det utlåtande, som vi nu ha under behandling, ligger det ju frestande nära till hands att säga, att vi här stå inför den andra stora aktionen av det s. k. landstingspartiet. Men det skall då genast tilläggas, att det kanske vore ett orättfärdigt omdöme; jag har nämligen erfarit, att framskjutna medlemmar av detta parti inom olika meningsgrupper ha stått utomordentligt betänksamma inför den här framstöten och att många av dem äro bestämt avvisande.

Jag skall be att få antyda vad som är bakgrunden till det föreliggande förslaget. Saken är ju den, att riksdagen för två år sedan hade sin uppmärksamhet fäst på hela frågan om de kommunala förtroendemannens ersättningar och i anledning därav beslöt en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning. Det ådagalades under riksdagsförhandlingarna vid detta tillfälle, att det i olika hänseenden förelåg ganska påtagliga bristfälligheter i de nu gällande reglerna. Man fann sig emellertid inte kunna gå till något omedelbart beslut, utan man ville först ha en utredning verkställd.

Nu har denna särskilda fråga om landstingsmännens arvoden rests, och konstitutionsutskottet har genast varit berett att föreslå ett omedelbart beslut i detta speciella spörsmål, som alltså har lösbrutits från det stora sammanhanget, och detta trots att en reglering av landstingsmännens traktamenten ägde rum så sent som år 1942. Det är nu fråga om att höja de arvoden, som för fem år sedan ännu voro 9 kronor, till 16 kronor, och de arvoden — alltså

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

för dem som inte äro bosatta på landstingsorten — som före år 1942 voro 12 kronor, till 24 kronor.

Det är ganska överraskande att man på detta sätt har funnit det angeläget att lösbryta denna sak. Jag har frågat mig vad anledningen kan vara. Måhända ligger den däri, att riksdagsledamöterna på grund av personliga erfarenheter känna sig i stånd till att mera klart bedöma landstingsmännens behov än de övriga spörsmål som anmäla sig i detta sammanhang.

En sådan här särbehandling av en liten del av ett stort problem är ju något ganska uppseendeväckande. Jag kunde förstå att man önskade en sådan särbehandling, ifall man ansåge att frågan om landstingsmännens arvoden principiellt skilde sig på något vis ifrån frågan om de kommunala ersättningarna i övrigt. Det kan medges att den gör det, om man uteslutande tänker på de arvoden, som skola utgå för deltagande just i landstingens sammanträden. Men jag tror att det är värt att här inför kammaren understryka någonting som utskottet inte har påpekat, nämligen att den ändring, som nu är avsedd att genomföras, icke allenast kommer att innebära en höjning av traktamentena för deltagande i själva landstingsförhandlingarna, utan också kommer att medföra att landstingen få befogenhet att för sammanträden i allsköns nämnder och styrelser, förvaltningsutskott, lasarettsdirektioner, kommittéer och beredningar och allt vad det nu kan heta bestämma arvoden till de belopp, som det nu är fråga om.

Om man gör klart för sig, att det således är fråga om arvodena vid deltagande i de förvaltande organens normala arbete, så är ju sammanhanget med reglerna för den egentliga kommunalförvaltningen ganska påtagligt, och jag skall be att med några siffror få belysa detta, varvid jag ber herrarna ihågkomma att det nu föreslås en höjning för dem, som bo å landstingsorten, till 16 kronor, och för dem, som bo utom landstingsorten, till 24 kronor.

Låt oss till att börja med betrakta det fall, att vi ha ledamöter i en landstingsstyrelse, vilka bo å den ort där sammanträdet hålles — och det är ju många som göra det. Hur kommer det att ställa sig för dessa? Ja, de komma att få 16 kronor för varje sammanträde. Finns det egentligen någon grundad anledning att bedöma dessa sammanträden på ett helt annat sätt än sammanträdena i den vanliga kommunalförvaltningen, där maximum för ersättningen fortfarande är den välkända sammanträdesfemman? Vad finns det för någon grund till att deltagandet i sammanträdet i en sjukhusdirektion skall ersättas med 16 kronor, medan deltagandet i sammanträdet i en drätselkammare skall ersättas med 5 kronor?

Men skillnaderna bli ännu mera framträdande, om man observerar även vissa andra omständigheter. Sålunda skola vi komma ihåg, att reglerna om sammanträdesfemman och de därmed sammanhängande reglerna om reseersättning, vilka äro mycket mindre generösa än de, som finnas i landstingslagen, gälla för kommuner av vilken storleksordning det än månde vara. Under riksdagsbehandlingen för två år sedan framhölls det på ett övertygande sätt, hur bekymmersamt det var för kommunalmän i stora norrlandssocknar; de kunde få företaga en dags resa och en dags återresa för att deltaga i ett sammanträde och ändå inte få mer än 5 kronor i ersättning. Ja, de få stå kvar vid den gamla ordningen, men de herrar som bo i en stad och ga upp på ett landstingskommittésammanträde, de skola få sina 16 kronor. Och man får väl säga, att skilligheterna framträda såsom ännu mera påtagliga, om man ägnar en tanke åt de många personer, som komma att deltaga i landstingsutskotts- och kommittésammanträden och som bo ett stycke från den ort, där sammanträdet hålles, men bara ett litet stycke. De skola ändå få sina 24 kronor. Personer i Stockholms förstäder t. ex., som skola deltaga i förvaltningsutskottssamman-

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

träden här i Stockholm, få sina 24 kronor och en riklig reseersättning, medan de norrländska kommunalmännen fortfarande i de väldiga socknarna få stå där med sina femmor.

Jag kan således inte förstå skälen för att man skall behandla detta spörsmål som någonting isolerat. Jag kan inte finna annat än att det är rimligt att se dessa frågor i deras naturliga sammanhang med frågan om ersättningarna till kommunala förtroendemän överhuvud taget. Det är därför som jag jämte en meningsfrände i konstitutionsutskottet — ja, jag skulle egentligen säga tre meningsfränder, men av olika skäl har endast en av dem kommit att stå som reservant — har ansett att denna fråga, som fick en lösning för fem år sedan, utan olägenhet kan vila några år ännu i avvaktan på den utredning som riksdagen har begärt.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr Andersson, Jones Erik: Herr talman! Reservanterna här vilja göra gällande, att den ändring av dagtraktamentena, som har skett, är av så pass ungt datum, att en ytterligare ändring allaredan nu inte skulle vara befogad. Ja, det var, herr Herlitz, i alla fall år 1942; fem år ha gått sedan dess, och det har väl hänt åtskilligt under dessa år, som jag förmodar att även herr Herlitz är medveten om. Man kan inte komma ifrån, att den ersättning, som nu utgår, är i lägsta laget, inte bara för arbetarkategorierna, utan även för jordbrukarklassen, småbrukarna m. fl. Jag vet av egen erfarenhet, att om man skall leja för sig under de där dagarna så blir det sannerligen ingen billig historia med nuvarande dagspenningar och förtjänster. Saken har således, som sagt, sina svårigheter.

Herr Herlitz gör här jämförelser och talar om konsekvenser av denna höjning, vilken med naturnödvändighet skulle medföra höjningar av traktamentena även för sammanträden i landstingens direktioner och beredningar. Ja, för all del, det är mycket möjligt att dessa höjningar få lov att ske, men det mena vi får bli en senare fråga; den saken får den nu sittande kommunallagskommittén av år 1946 ta i håll med. Det är många sammanhängande frågor som man där får ta hänsyn till, och vi kunna ta för givet att några ändringsförslag från det hållet knappast kunna vara att förvänta ännu på ett bra tag. Det kommer nog att dröja åtskilligt, innan kommitténs förslag föreligger färdigt.

Vad beträffar de skillnader, som herr Herlitz sade skola uppkomma med hänsyn till de olika långa avstånden till sammanträdesorten, så förefinnes det ju dylika skillnader redan nu; vi kunna därvidlag ta herr Herlitz som ett levande exempel när det gäller riksdagsarvodena. Han sitter ju såsom riksdagsman i den favoriserade ställningen, att han, trots att han bor så nära Stockholm som i Djursholm, får det högre arvodet, samma som tillkommer dem, vilka bo ända uppe i lappmarkerna. Det skadar kanske inte med denna lilla parallell.

Enligt min mening är det alltså rätt och skäligt att såsom en första åtgärd, eller ett provisorium, genomföra denna höjning. Sedan må man resonera hur som helst beträffande konsekvenserna. Det blir, som sagt, en sak, som den sittande kommittén får ta i håll med, och därmed jämnt. För dagen kunna vi, menar jag, vara fullt försvarade med det tillmötesgående särskilt emot de kategorier, vilka bäst behöva det, som ligger i utskottets förslag.

Jag ber att med dessa korta ord, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Herlitz erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag nödgas konstatera, att utskottets ärade vice ordförande måtte ha miss-

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

förstått utskottets utlåtande i ett mycket väsentligt hänseende. Han nämner att jag har talat om »konsekvenserna» i fråga om arvodena för ledamöter i förvaltningsutskott och beredningar, men säger, att vi väl få överväga frågan om dessa konsekvenser i ett annat sammanhang. Har inte herr vice ordföranden observerat, att utskottets förslag innebär att landstingen bemyndigas att gå till de av utskottet nu fixerade siffrorna 16 och 24 kronor? Det är sannoligen inte någon senare fråga, utan det är just den frågan, som kammarens ledamöter stå inför nu i dag — det skall jag be att få inskräpa. Då jag talade om »konsekvenserna», var det därför, att jag ville att den sidan av saken — av det som man alltså är beredd att besluta om i dag — skall ses i sammanhang med reglerna angående kommunala arvoden i övrigt.

Jag vet inte, herr talman, om jag också skall ta upp det personliga argument, som herr vice ordföranden fann sig föranlåten att draga fram. Jag förstår inte riktigt sammanhanget med mina arvodesförhållanden i riksdagen. Det är mig emellertid en tillfredsställelse att konstatera, att jag är den förste, såvitt jag vet, som här i kammaren — det var för sex år sedan — offentligen har påyrkat att den företrädesställning, som tillkommer riksdagsmän, som bo nära Stockholm, måtte upphöra. Det står att läsa i kammarens protokoll, och det var således strängt taget obehövt att herr vice ordföranden erinrade om saken.

Herr **Lindén**: Herr talman! Jag kan fuller väl förstå, att herr Herlitz har funnit det tacksamt att i det här sammanhanget ta upp frågan om »landstingspartiet» och förklara utskottets ställningstagande här som en andra aktion av detta »parti». Jag tror emellertid att kammaren gör klokt i att tänka därpå, att när det gällde »landstingspartiets» första aktion — såvitt jag förstod herr Herlitz rätt — var det fråga om sjuksköterskornas löner och fråga om en verklig löneökning, medan det nu i denna andra aktion inte är frågan om lön, utan om en ersättning till landstingsmän för de kostnader, som dessa kunna ha för fullgörandet av sina uppdrag. Och jag misstänker att vi allesammans här — även de som tala emot konstitutionsutskottets förslag — äro ense om att de nuvarande arvodena, 12 resp. 18 kronor, icke täcka de kostnader, som landstingsmän ha för fullgörandet av sina uppdrag, och ännu mindre täcka någon del av de inkomstförluster som kunna uppstå genom uppdragets fullgörande. Jag har personlig erfarenhet av landstingens arbete sedan många år, och jag har — för att nu ta ett exempel — en landstingskamrat som är järnarbetare och som har en dagsinkomst på 16 kronor. Han måste avstå från denna dagsinkomst för att kunna fullgöra det här uppdraget. Han får 18 kronor per dag i ersättning från landstinget. Sexton kronor gå således åt för täckande av mistad löneinkomst, och de två återstående kronorna skola ge honom ersättning för de kostnader han har för att bo på sammanträdesorten och äta där. Man kan således enligt min mening inte jämföra dessa två aktioner, som herr Herlitz talade om.

Herr Herlitz tyckte vidare, att det var ganska uppseendeväckande att denna fråga hade blivit föremål för en särbehandling från utskottets sida. Det jag nyss sade om denne järnarbetares löneförmåner och mistade inkomster vid landstingssammanträden ger tämligen klart besked om att saken är trängande. Jag tror att alla aktiva landstingsmän här i kammaren ge mig rätt när jag säger, att det förhållandet, att dessa arvoden äro så låga som de äro, medför att man inte för alla sammanträden och vid alla tillfällen kan påräkna att få till sitt förfogande all den kunnighet och skicklighet som man skulle kunna leta upp; detta helt enkelt därför, att det finns människor som inte ha råd att infinna sig vid alla sammanträden.

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

På en punkt har herr Herlitz tolkat konstitutionsutskottets mening fullt riktigt: höjer man nu arvoden för deltagande i landstingssammanträden till respektive 18 och 24 kronor, så är det helt naturligt att landstingen komma att begagna sig av den bestämmelse, som säger att arvode till funktionärer i andra styrelser och kommittéer — t. ex. förvaltningsutskott och direktioner — må utgå med högst dessa belopp, och på grund därav justera dessa arvoden.

Därmed är jag inne på en annan fråga: har herr Herlitz resonemang i fråga om jämförelse mellan primärkommunernas förtroendemän och landstingens förtroendemän fullt vitsord? Om man bortser ifrån norrlandskommunerna — som visserligen herr Herlitz anförde i sin argumentering — så finner man väl ändå att situationen är den, att i primärkommunerna springa förtroendemännen på sammanträden på kvällarna, efter arbetsdagens slut, och där äro de i stånd att fullgöra de kommunala funktionerna på fritid, men det finns ingen möjlighet för landstingsmän här i landet att som regel klara sina landstingsuppdrag på fritid. Landstingsuppdraget medför oftast inkomstförluster och resor; eftersom landstingsområdena äro så stora, måste de allra flesta ledamöterna vara borta från sin bostadsort under sammanträdena. Jag kan således inte finna det möjligt att sätta likhetstecken mellan primärkommunernas förtroendemän och landstingens, om jag bortser från de stora norrländska kommunerna. Och om jag tar med dessa så kan jag ändå se en viss skillnad, nämligen den, att de, som ha blivit engagerade i landstingen, få springa på sammanträden så mycket oftare och sätta till så mycket flera dagar, att uppdraget blir mer betungande. Jag kan därför inte, herr talman, förstå det här motståndet mot utskottets förslag.

Jag är starkt påverkad av det argumentet, att kommunallagsakkunniga nu arbeta och att man kan vänta ett förslag från dem i den här frågan, men jag kan å andra sidan inte finna det orimligt att man under väntetiden försöker nå fram till en skäligen ersättning till landstingsmännen — inte en ersättning för deras arbete, jag ber att få betona det, utan en ersättning för deras verkliga kostnader. Men även om konstitutionsutskottets förslag går igenom komma de flesta landstingsmän, som bo utanför sammanträdesorten, att ha kostnader som äro större än ersättningen, och de komma att förlora sin arbetsförtjänst.

Jag skulle till slut vilja tillägga, att jag tror att man till och med kan anlägga en viss liten demokratisk aspekt på denna fråga: jag tror att det är fara å färde om man genom de alltför låga arvoden, som tillämpas för närvarande, hindrar en del människor, som samhället skulle vilja utnyttja, från att utföra kommunala förtroendeuppdrag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Domö: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr vice ordföranden i konstitutionsutskottet, när han talar om att många landstingsmän ha det besvärligt genom att de få offra så mycken tid på sina uppdrag och därigenom måste försumma en hel del saker hemma. Det gäller dem, som driva en rörelse, liksom andra vilka i vissa fall där kunna förlora sin vanliga inkomst. Men jag är själv landstingsman och vet, att landstingsmännen i allmänhet icke betrakta deltagandet i landstinget under några dagar såsom särskilt betungande. Detsamma gäller nog en del sammanträden, som höra ihop med deras uppdrag som landstingsmän, nämligen sammanträden i och för uppdrag, som de kunna ha i skolstyrelser, kommittéer och dylikt. I varje fall råder det en mycket stor iver att bli anförtrodd de speciella uppdrag som landstingen ha att lämna, såsom uppdrag inom beredningskommittéer, skolstyrelser, sjukhusstyrelser etc. Det är ju heller inte så särskilt lång tid lands-

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

tingen pågå, och i stort sett får man väl säga att den ersättning, som nu lämnas, i stort sett täcker de omkostnader, som äro förenade med uppdraget.

När jag anser, att denna fråga har en större betydelse än som framgår av skillnaden mellan de här ifrågakvarande beloppen, beror detta på att det just i en tid, då man predikar återhållsamhet på alla områden, synes mig ganska bekymmersamt att det allmännas representanter i detta fall för egen del ganska kraftigt påyrka ersättningsbeloppens höjande. För någon vecka sedan var jag i tillfälle att slå upp en tidning, där det fanns en bild av några sjuksköterskor, som stodo och tittade i en tidning. En av dem sade: »30 procents löneförhöjning!» — »Åh, få vi så mycket, det var utomordentligt!» sade den andra. »Det är för landstingsmännen själva», sade då den tredje sjuksköterskan.

Detta är en liten glimt, som man inte bör överdriva men heller inte underskatta till sin betydelse. Jag tror som sagt, att det allmännas representanter så mycket som möjligt böra avhålla sig från att i nuvarande ömtåliga situation bevilja förmåner åt sig själva.

Storleken av dessa ersättningar bestämdes ju så sent som år 1942, och vi hoppas alla på en återgång av pris- och kostnadsnivån. Vidare är en utredning rörande hithörande förhållanden igångsatt. Ett beslut av riksdagen i denna fråga blir i hög grad prejudicerande för vilka ersättningar de kommunala förtroendemännen skola ha. Allt detta tillsammans, herr talman, synes mig tala sitt tydliga språk om att man bör lugna sig i detta fall och avvakta det resultat, vartill utredningen kommer. Landstingsmännen skola säkerligen utan knot finna sig i en sådan anordning.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hage: Herr talman! Jag förstår i någon mån de anföranden, som här ha hållits av herr Domö och herr Herlitz, och jag ber att med anledning av dem få säga, att vore alla landstingsmän i samma ställning som herr Herlitz och herr Domö och jag, så skulle denna motion aldrig ha blivit framförd av mig och herr Anderberg.

Men nu är det inte på det sättet — det vet herr Domö mycket väl. I den krets av landstingsmän, som vi känna till, finns det personer som rent av ha nekat att åtaga sig ett landstingsmandat, fastän de så småningom böjt sig. De ha sagt: »Varför skall jag behöva vidkännas en minskning i min inkomst, samtidigt som jag skall arbeta mera för det allmänna?»

Naturligtvis kan man ha den uppfattningen — som herr Herlitz antagligen alltjämt har och som högern förr i tiden har haft — att kommunala uppdrag utgöra äreposter och att man, för att nå en sådan ärepost, har skyldighet att offra något. Det där gick mycket bra för sig förr i världen, när det bara fanns högermän och burget folk i våra landsting och våra kommuners styrelser. Då kunde man till och med bestämma, att det inte skulle vara något arvode alls, vilket som bekant var fallet här i första kammaren under lång tid.

Men nu är det faktiskt så, att i de kommunala representationerna har trängt in småfolk i sådan ställning, att de förlora hela inkomsten av sin borgerliga näring under den tid de skola fullgöra sina uppdrag. Och detta gäller även med avseende på exempelvis jordbrukare: om landstingsarbetet inträffar ungefär vid den tid, då skördearbetet försiggår, är det givet, att även någorlunda burigna jordbrukare kunna bli nödsakade att, om de själva i vanliga fall deltaga i skördearbetet, skaffa sig ersättare. Och det kostar givetvis pengar. Vad beträffar arbetarna, förhåller det sig faktiskt på liknande sätt. Exempelvis i det län, som jag representerar, har man den erfarenheten, att det dagtraktamente, som utgår till en lönearbetare, som är landstingsman, i allmänhet uppslukas av hotellräkningen och maträkningen i residensstaden. Sedan förlorar vederbö-

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

rande hela sin vanliga arbetsinkomst eller större delen av densamma, och detta innebär en verklig förlust. Följden har faktiskt blivit, att personer, som ansetts särskilt lämpliga såsom kandidater till sådana uppdrag, många gånger inte kunnat föras fram, därför att de ha sagt: »Jag har inte råd till detta.» Den saken berördes för övrigt också av herr Lindén i hans anförande nyss.

Jag vill påpeka, att denna motion har tillkommit i syfte att skydda särskilt de kategorier, jag nu har talat om. Utskottet säger nu, att hela denna fråga om att ge folk ersättning för inkomstbortfall vid utförandet av kommunala uppdrag kommer att utredas i *annat* sammanhang. Men om man nu går den väg, som utskottet här har föreslagit, så kan man åtminstone säga att *något* av det, som man vill vinna, kommer att vinnas.

Men då säga herrar Herlitz och Domö, att de för sin del äro benägna att förlänga den plåga, som faktiskt existerar: man skall avvakta utredningens resultat o. s. v. Men den här frågan är enligt min mening så trängande och svårigheten att förmå folk att åtaga sig dylika uppdrag så pass stor — just på grund av den ringa ersättningen — att jag anser det absolut nödvändigt att här redan *nu* göres någonting.

Jag för min del vill slutligen uttala den förmodan, att den kommitté, som har i uppdrag att utreda hithörande frågor, kommer att framlägga ett förslag, som helt och fullt tillgodoser vad motionärerna ha velat åstadkomma. Men då intet sådant förslag nu föreligger, ber jag för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Anderberg*.

Herr **Andersson, Jones Erik**: Herr talman! Jag begärde ordet egentligen för att ge en kort replik till herr Domö, som emellertid tycks ha avlägsnat sig.

När herr Domö talar om arbetstakten i Skaraborgs läns landsting och hur trankilt, om jag får använda det uttrycket, man där tar det och vilken varsam arbetstakt man där tillämpar, så vill jag rekommendera honom att komma upp till Kopparbergs läns landsting, ty där skulle han sannerligen få häcken full.

Förhållandena kunna ju vara litet växlande på olika orter, men nog får man göra rätt för sig i landstinget, och nog blir det ett dagsverke som räcker till. Jag förmodar, att herr Domö vet lika väl som jag, att det i landstingen på samma sätt som i riksdagen gäller att läsa handlingar och sätta sig in i frågorna för att kunna bilda sig ett omdöme utöver vad det egentliga utskottsarbetet kräver.

Sedan vill jag göra ett litet tillrättaläggande med anledning av att herr Herlitz talar om att landstingsmännens dagtraktamenten nödvändigt skulle vara bestämmande även för traktamentena i fråga om övriga uppdrag inom landstinget. Så behöver det inte alls vara, herr Herlitz. Man har rättighet att höja traktamentena upp till detta maximum, men det ligger i vederbörande landstings eget skön att fastställa arvoden för dessa andra uppdrag så som man finner lämpligt och önskvärt.

Utskottets förslag innebär enligt min mening platt ingenting annat än ett försök att skipa litet grand rättvisa särskilt för dem, som befinna sig i det läget, att det är svårt för dem att åtaga sig kommunala uppdrag. Speciellt tänker jag på sådana, som få lov att leja för sig. Visst är det bra med återhållsamhet och sparsamhet, och jag skall gärna säga, herr talman, att hade det bara gällt mig personligen, så skulle jag ingalunda ha gått med på detta förslag. Nog skulle jag ha tagit mig fram ändå under de dagar landstinget

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

sammanträder. Men jag får ju också lov att se på denna fråga i stort och döma efter hur läget i det hela är.

Herr **Andersson, Elon**: Herr talman! Utan tvivel ligger det åtskilligt i den argumentering, som herr Hage här har fört till torgs. Det förhåller sig säkerligen på det sättet, att en hel del av de i landstingen verksamma personerna ha ganska svårt att behålla sitt uppdrag — åtminstone därest det har någon mera långvarig karaktär — på grund av den förlust av arbetsinkomst, som de lida genom bortavaron från sitt arbete.

Men jag tror, att om man alltför energiskt kopplar in synpunkten om täckning inte bara för de med uppdraget förenade omkostnaderna, utan också för mistad arbetsinkomst, så lär man till sist komma fram till önskemål om ersättningar, där inte ens de nu föreslagna traktamentena räcka till. Man kommer då över till en helt annan grund för bedömningen av vilken ersättning som bör utgå för fullgörande av landstingsuppdraget än den, på vilken man hittills har fotat sin bedömning. Jag har därför den uppfattningen att man bör vara försiktig, när man talar om nödvändigheten att ersätta även den förlorade arbetsinkomsten, och att man bör nöja sig med att som hittills bedöma frågan huvudsakligast ur synpunkten att arvodet skall sättas så pass högt, att det täcker de med uppdraget direkt förenade kostnaderna. De nuvarande ersättningarna torde visserligen även ur denna begränsade synpunkt få anses vara låga, men å andra sidan tror jag inte att det föreligger en sådan påfallande disproportion mellan kostnaderna och ersättningens belopp, att det är nödvändigt att nu bryta ut frågan om ersättningarna ur den pågående utredningen och fatta ett brådskande beslut om dem.

Med hänsyn därtill och med beaktande av det läge vi för närvarande befinna oss i — jag tänker särskilt på nödvändigheten av att visa allvar i förmaningarna om återhållsamhet — har jag vid mitt bedömande av frågan kommit fram till samma slut som reservanterna. Jag tror att man kan vänta med en omprövning av arvoden, till dess kommunallagskommittén har framlagt sitt betänkande. Jag tror inte att det, såsom man brukar säga, finns någon ko på isen i så farlig belägenhet, att det är nödvändigt att handla omedelbart.

Jag ber därför, herr talman, att få ansluta mig till de talare, som ha yrkat bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Friggeråker*.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställda godkänna den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställda, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Herlitz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställda och godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Ang. höjt dagtraktamente för landstingsman. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Herlitz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 32.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. valkretsindelningen vid stadsfullmäktigeval.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna rörande stads indelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 173 i första kammaren av herr *Persson, Ivar*, m. fl. och nr 194 i andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring av 15 § lagen om kommunalstyrelse i stad, att vid stads indelning i valkretsar inkorporerad kommun (kommuner) borde, om folkmängden vore tillräckligt stor, bilda egen valkrets eller i vart fall icke vara uppdelad på skilda valkretsar.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Persson, Ivar: Herr talman! Utskottet är ju enhälligt på denna punkt, och en polemik mot utlåtandet skulle förmodligen inte vinna större gehör här i kammaren.

Jag vill emellertid ändå säga att utskottets motivering, så vitt jag har läst rätt, vittnar om att utskottet delvis har missuppfattat motionens huvudönskemål. När det säges, att man av praktiska skäl inte kan tillstyrka motionen, torde detta knappast vara fullt riktigt. Vi ha i motionen uttalat, att landsbygdensdelen inom en stad gärna kunde bilda en egen valkrets, men detta är ju inte det huvudsakliga önskemålet. Vi förstå, att en sådan anordning i de flesta fall inte är möjlig. Vi ha inte alls tänkt oss och inte heller påyrkat, att en ökning av antalet valkretsar skulle komma till stånd och därmed en minskning av det antal fullmäktige, som skulle väljas inom varje valkrets. Det för oss viktigaste önskemålet är i stället det andra alternativet i motionen, nämligen att de inkorporerade kommunerna i varje fall icke borde vara uppdelade på skilda valkretsar inom staden. Och detta önskemål torde utan några som helst praktiska olägenheter kunna tillgodoses i det stora flertalet fall.

Att valkretsarna i en del fall skulle komma att få litet mindre regelbunden form, spelar ju ingen större roll. Det rör sig i alla fall om mycket små områden, åtminstone relativt sett. Många av våra kommuner ha ju en ganska oregelbunden form — detta torde bli fallet även efter den nya kommunindelningen — och man kan därför säkert säga, att det skälet inte bör tillmätas någon avgörande betydelse. Lagen säger, att varje valkrets bör kunna avslutas med en sammanhängande gränslinje, och det torde kunna ske i samtliga de fall, där vi ha tänkt oss att denna sak skulle kunna ha någon betydelse.

Så vitt vi motionärer förstå, kan det inte förnekas — och utskottet förefaller egentligen inte heller att ha förnekat det — att den rena landsbygd, som inkorporeras i en stad, många gånger kan ha särintressen gent emot de

Ang. valkretsindelningen vid stadsfullmäktigeval. (Forts.)

tättbebyggda delarna av staden. I synnerhet är detta fallet omedelbart efter det inkorporeringen har skett, och den saken är också utskottet fullt med på. Då har man i de inkorporerade områdena ännu kvar sitt gamla, stora intresse för de kommunala angelägenheterna, och mig förefaller det faktiskt önskvärt, att man kan uppehålla detta kommunala intresse i stället för att trycka ned detsamma, något som ju ofta blir följderna, därest vederbörande landsbygdsrepresentanter finna, att de inte på något sätt kunna göra sig gällande i den nya, stora kommunens beslutande församling eller i dess nämnder och styrelser etc. De kommunala valen ske ju numera efter partilinjer — det komma vi inte ifrån — och det är säkert av värde för samtliga partier, att kommunernas gamla organisationer kunna fungera även efter inkorporeringen. Men det kunna de säkerligen bäst göra, om man går in för att så stor del av det inkorporerade området som möjligt tillföres en och samma valkrets i staden.

I sista meningen av sitt utlåtande har utskottet i själva verket också i sak instämt i motionärernas önskemål, och jag hoppas därför att det verkligen blir på detta sätt i synnerhet vid de omfattande inkorporeringar, som torde komma att ske under den närmaste tiden, delvis i samband med förändringen av kommunindelningen. Jag hoppas också, att det i så fall skall bli möjligt att lägga de nyinkorporerade kommunerna till sådan valkrets som eventuellt tidigare har ett betydande landsbygdsinslag. Så är det ju i många fall vid våra större städer.

Jag vill vädja till vederbörande myndigheter att verkligen tillgodose dessa önskemål, och med hänsyn till att utskottet i sak har instämt med motionärerna, finner jag mig kunna avstå från det yrkande om bifall till motionen, som jag eljest hade funnit vara mycket väl motiverat.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet till ökning av antalet ledamöter i kommunernas fullmäktigerepresentationer, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under statens affärsverksfonder gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1947/48 i avseende å postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte till Ny ångpanna i Västerås ångkraftstation för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor.

*Anslag till ny
ångpanna
i Västerås
ångkraft-
station.*

Herr **Hesselbom**: Herr talman! När denna kammare för en månad sedan behandlade ett anslag å tilläggsstat till här ifrågavarande ändamål, utsattes detta anslag för en ganska stark kritik av herr Mannerskantz.

Anslag till ny ångpanna i Västerås ångkraftstation. (Forts.)

Gent emot de synpunkter på frågan, som herr Mannerskantz då hävdade, tog jag mig friheten att göra gällande, att här ifrågavarande utbyggnad inte enbart var betingad av det nu aktuella läget i fråga om kraftförsörjningen, utan att den var en normal åtgärd i avsikt att uppehålla en lämplig relation mellan vattenkraft och ångkraft. Herr Mannerskantz bestred, att min uppfattning var riktig, och sade enligt protokollet: »Den skildring han» — d. v. s. jag — »lämnade beträffande användningen av ångkraftreserverna är inte riktig. Numera använder inte vattenfallsstyrelsen ångkraften på detta sätt. Det gjorde man förr i världen.»

Herr Mannerskantz kunde då referera till ganska högt uppsatta funktionärer inom vattenfallsstyrelsen, under det att jag endast kunde stödja min uppfattning på den erfarenhet, som jag genom min borgerliga gärning har på kraftförsörjningens område. Jag är i dag, herr talman, i tillfälle att till stöd för min uppfattning kunna referera till en »ganska» högt uppsatt funktionär i vattenfallsstyrelsen, nämligen styrelsens generaldirektör. Generaldirektör Borgquist säger, efter att ha tagit del av diskussionen här i kammaren, att både herr J. B. Johanssons och mitt anförande »äro riktiga och vederhäftiga och utvisa en hög grad av inlevelse i frågan». Efter att ha framhållit den stora betydelsen av att denna ångkraftsreserv utbygges så snabbt som möjligt, för att vi skola kunna klara de risker för kraftförsörjningen, som kunna uppstå under de kommande vintrarna, fortsätter generaldirektören: »Under årens lopp har ångkraftandelen alltmera minskats, framför allt genom vattenregleringarna. Framdeles liksom nu kommer det emellertid att bli rationellt med en ångkrafteffekt, motsvarande 12 à 15 % av vattenkrafteffekten. Motiven förbli desamma som förut, nämligen

1) att den vattenbrist, som trots alla regleringar kommer att förefinnas under torråren, måste åtminstone delvis utfyllas med värmekraft,

2) att de ångkraftcentraler, som erfordras för detta ändamål, äro mycket lämpliga som toppkraftcentraler och minska behovet av vattenkrafteffekt i Norrland samt stamlinjer från Norrland, samtidigt som

3) de äro en lokal reserv av stort värde vid t. ex. åskstörningar å överföringarna från Norrland.»

Jag finner, herr talman, att detta utlåtande av generaldirektören för vattenfallsstyrelsen stöder min uppfattning i frågan, och jag har velat begagna detta tillfälle att närmare klargöra dessa förhållanden.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Sedan nu herr Hesselbom har använt mer än tre veckor för att riktigt ladda upp sig, har han ansett sig kunna sätta in en stöt för att bevisa för kammaren, att han i alla fall skulle kunna räknas som segrare i den lilla skärmytsling vi då hade. Jag fäster mig inte stort vid vad man anser om den saken, men vill säga, att jag skulle finna det vara rätt märkvärdigt, om inte chefen för vattenfallsstyrelsen skulle kunna hitta på några argument för att försvara sitt förslag beträffande ångkraftstationen i Västerås. Man måste ju utgå ifrån, att han kan göra det.

Emellertid bör man också se saken ur en annan synpunkt. Det finns ett gebit, som inte faller under vattenfallsstyrelsens domvärjo, nämligen själva bränsleförsörjningen. Och det förhåller sig dock så, att bränslet blir mycket sämre utnyttjat, om man skall alstra elektrisk kraft därav, än om man använder det direkt. Man måste ju räkna med ett knapphetsläge på bränsleförsörjningens område under ännu några år, och det måste vara oekonomiskt att använda importerat kol till framställning av elektrisk kraft. När det råder knapphet på bränsle, är det bättre att använda veden direkt på sådana ställen,

Anslag till ny ångpanna i Västerås ångkraftstation. (Forts.)

där man av bekvämlighetsskäl kanske hellre skulle vilja använda elektrisk uppvärmning. Det är således inte enbart generaldirektören i vattenfallsstyrelsen som har att ur sina synpunkter bedöma denna sak, utan den får också bedömas med hänsyn till en mängd andra faktorer.

Dessutom har jag fortfarande den uppfattningen, att det sitter en liten tagg och värker i sinnet hos de ansvariga inom vattenfallsstyrelsen, därför att de under 1930-talet voro för sent ute. Nu vill man inte låta komma sig till last, att det ännu en gång skall kunna sägas att vattenfallsstyrelsen har försummat någonting härvidlag, och därför går man kanske till en liten överdrift i fråga om vad som anses nödvändigt att göra.

Jag skall inte längre fortsätta debatten, men jag har velat tillföra den också dessa synpunkter.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 88—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte till Byggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kronor.

Anslag till byggnader vid vissa flygplatser.

Herr **Elowsson, Nils**: Herr talman! Förra årets höstriksdag beslöt som bekant byggandet av ett flygfält vid Halmsjön, och när chefen för kommunikationsdepartementet uppgjort sina petita för kommande budgetår, har han upptagit ett anslag av 750 000 kronor för arbetena vid denna storflygplats.

Då jag ser, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet är närvarande, skulle jag vilja fråga, huruvida inte den omständigheten, att det har träffats en överenskommelse rörande fördelningen av trafiken på de långtgående linjerna, i någon mån kan anses påverka angelägenhetsgraden när det gäller utbyggandet av storflygplatsen vid Halmsjön. Fördelningen har enligt överenskommelsen, om den riktigt refererats i tidningarna, blivit den, att norr-männen skulle ha hand om trafiken på Nordamerika och att svenskarna skulle få trafiken på Sydamerika, under det att danskarna skulle ombesörja trafiken på de övriga linjerna söderut. Om det nu är så, att ingen annan trafik än den på Sydamerika skall ombesörjas av vårt land, så torde det kunna ifrågasättas, huruvida denna trafik för närvarande har en sådan omfattning, att man kan säga, att det brådskar med utbyggandet av storflygfältet vid Halmsjön. Fråga är väl, om man inte skulle kunna dröja med byggnadsarbetena, bland annat med hänsyn till de aktuella svårigheterna att anskaffa arbetskraft och materiel jämte andra kända omständigheter.

Anslag till byggnader vid vissa flygplatser. (Forts.)

Det skulle säkert vara av ett visst värde, om statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet kunde ge kammaren en upplysning i dessa avseenden.

Herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag tror inte att den överenskommelse, som har träffats mellan de berörda företagen — vilka ha konstituerat det nordiska flygföretaget SAS — i högre grad kommer att påverka vårt ställningstagande till utbyggnadsprogrammet för storflygplatsen vid Halmsjön.

Jag vill först göra herr Elowsson uppmärksam på att vi liksom tidigare kunna räkna med att flyget under de närmast liggande åren kommer att få en mycket snabb och egenartad utveckling. Därtill kommer, att storflygplatsen vid Halmsjön icke endast avsetts att vara ett atlantflygfält, som den oriktigt har kommit att kallas. Storflygplatsen vid Halmsjön kommer överhuvud taget att behövas för den flygtrafik, som vi i framtiden kunna räkna med för Sveriges vidkommande. Jag vill erinra om att t. ex. de DC 6-or, som nu enligt den av ABA uppgjorda planen skola trafikera de olika europeiska flygrouterna, endast med begränsad last kunna landa på Bromma.

Följaktligen måste man räkna med att flyget, med den utveckling det tenderar att få, kommer att alldeles oberoende av överenskommelsen om den transoceanica flygtrafiken behöva storflygplatsen vid Halmsjön under den tid som kommer.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 4—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckt motion.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6.

*Anslag till
ordnande av
Stockholms
luftvärns-
regementes
förläggning.*

Kungl. Maj:ts hade föreslagit riksdagen att till Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Hall* väckt motion (II: 269) hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag av 3 000 000 kronor till ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 269, till Ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Karl Andersson*, *Gustaf Karlsson*, *Mårtensson* och *Hall* ansett, att utskottets yttrande bort

Anslag till ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning.

(Forts.)

hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 269 avslå Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Karlsson, Gustaf**: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter finna, har Kungl. Maj:t på denna punkt hemställt om ett anslag av tre miljoner kronor för fortsatt utbyggande vid Norrtälje av kaserner m. m. för Stockholms luftvärnsregemente.

Nu framgår det av handlingarna, att arbetena på denna förläggning inte ha fortskridit så långt. Man är fortfarande sysselsatt med förberedelserna, och det är också därför som föredragande statsrådet Sköld har framhållit, att fråga uppstått huruvida man skall fullfölja utbyggnaden i detta fall. Statsrådet har övervägt skäl och motskäl, och han har så småningom kommit fram till att övervägande skäl tala för att man skall fullfölja utbyggnaden utan att avvakta den försvarets omorganisation, varom utredning nu pågår.

Jag vill erinra om att 1945 års försvarskommitté, som haft att yttra sig rörande de militära byggnadsföretagen överhuvud, alltså inte endast beträffande luftvärnsregementet, har ansett att »ovissheten om den blivande försvarsorganisationens gestaltning talar för att så långt som möjligt vore med byggnadsarbeten och markförvärv tills vidare finge anstå». Detta yttrande gällde även sådana arbeten, som redan påbörjats men som alltjämt befunne sig i sitt begynnelsestadium. Och det här ifrågavarande byggnadsföretaget är just ett typiskt exempel på arbeten i begynnelsestadiet, i fråga om vilka försvarskommittén rekommenderar, att man skall vila på hanen och avbida det resultat utredningen kan komma till.

Jag skulle tro, fastän det inte anges i de handlingar, som finnas tillgängliga, att försvarskommittén har haft i tankarna att de, som nu tro sig begripa de spörsmål, som sammanhånga med försvarets problem — alltså krigsvetenskaperna — ju ha tillkännagivit att erfarenheterna från senaste krig torde ge stöd för den uppfattningen, att de tre försvarsgrenarna flottan, pansarvapnet och luftvärdet mer eller mindre måste omvandlas till sitt innehåll och till sin organisation.

Reservanterna, som ha velat stödja en motion om att man i detta fall skulle avvakta resultatet av den pågående utredningen, har också haft detta i tankarna. Det är ingen risk, om riksdagen här vilar på hanen och avvaktar, vilken organisation man kan komma fram till.

När det gäller miljonerna till försvaret är det ju så, att någon återhållsamhet egentligen inte skall få ge sig till känna. För en stund sedan ville man från olika håll här i kammaren ställa förslaget om en höjning med några kronor per dag av traktamentena för förtroendemän i landstingen i sammanhang med den stora besparingskampanj, som nu tydligen lägges upp. Jag appellerar till dessa talesmän och ber dem tänka på vilka kostnader det i nu förevarande fall gäller. Det rör sig här, med det prisläge vi hade den 1 juli 1944, om en kostnad av 16,5 miljoner kronor. Ehuru jag inte kan prestera några exakta siffror, tror jag man kan våga antagandet att kostnaderna, trots försvarsministerns uttalade önskemål att man skall iakttaga all möjlig sparsamhet, torde komma att uppgå till åtminstone 20 miljoner kronor. Man kan göra det antagandet också med hänsyn till erfarenheterna om vad det brukar kosta, då militärerna skola bygga. Och då det i alla fall är en liten smula tvivelaktigt, om denna anläggning längre fram i tiden skall vara lämplig för militära ändamål, undrar jag, om man ändå inte skulle kunna våga att vila på hanen när det gäller denna utbyggnad. Reservanterna ha i vart fall den uppfattningen.

Anslag till ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning.
(Forts.)

Nu har det anförts, att Norrtälje stad och även staten med de förberedande arbetena lagt ut rätt mycket pengar. Jag har — det måste jag säga, herr talman — en viss förståelse för Norrtälje stad där uppe i Roslagen. Jag skulle för min del tro, att också de övriga reservanterna ha samma inställning. Vi ha för övrigt tillkännagivit i reservationen, att därest en senare omprövning skulle ge vid handen, att det inte bör bli något luftvärnsregemente i Norrtälje stad, så vilja vi medverka till att ge kommunen full ersättning för dess utgifter för detta ändamål.

Jag vill dock, herr talman, inte gå så långt, att jag precis kan vara med om att ge flickorna i Norrtälje någon ersättning för den besvikelse, som de möjligen komma att känna, om luftvärnsregementet inte förlägges dit — jag skulle tro, att de kunna övervinna den.

Enligt min mening gäller det således betydande utgifter, som man bör dra sig för att nu fatta beslut om, då det i alla fall här finns osäkra moment. Luftvärnsregementets utflyttning till Norrtälje beslutades år 1945, men hade vi då haft klart för oss den situation på arbetsmarknaden, som nu råder, och det svåra läget i fråga om materielltillgången, så tror jag att det kan ifrågasättas, om riksdagen hade velat vara med om, eller om Kungl. Maj:t ens hade velat framlägga förslaget om att flytta regementet till Norrtälje. Nu har ju läget på arbetsmarknaden och i fråga om materielen så väsentligt försämrats sedan år 1945, att dessa faktiska förhållanden böra ge anledning till en mycket allvarlig omprövning.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till den vid denna punkt av-givna reservationen.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! 1945 års riksdag hade ju att taga ställning till denna fråga på grundval av en utredning rörande Stockholms luftförsvar och den plats, till vilken luftvärnsregementet borde förläggas. Det ansågs, att regementet inte borde ligga inom Stockholm, utan att det borde vara förlagt utanför huvudstaden. Och så fann man, att Norrtälje var den plats, dit luftvärnsregementet lämpligast kunde förläggas.

Till detta resultat kom man icke utan en ingående prövning. Jag satt även det året i statsutskottet, och jag vet att man från departementets sida hade prövat denna fråga mycket omsorgsfullt och att vi i statsutskottet noga undersökte densamma. Riksdagen stannade den gången vid att besluta, att luftvärnsregementet skulle förläggas till Norrtälje, och anvisade samma år 3 miljoner kronor för det ändamålet. Förra året beviljades ett ytterligare anslag av 6 miljoner kronor. För detta ändamål ha alltså redan nu anvisats 9 miljoner kronor, och Kungl. Maj:t begär i år ytterligare 3 miljoner kronor.

Reservanterna sätta nu i fråga, huruvida man skall fullfölja utbyggandet av luftvärnsregementets förläggning i Norrtälje och även huruvida luftvärnet skall ordnas på det sätt som hittills varit fallet. Jag minns mig vilken oro man, när kriget bröt ut, hyste i Stockholm beträffande luftvärnet och hur huvudstadens luftförsvar var ordnat. Vid det tillfället var denna fråga kanske en av de allra viktigaste. Ty om man hör fientliga luftfartyg kretsa över landets huvudstad och undrar hur försvaret mot dem är ordnat, är det givet att man gripes av en viss oro. Jag tror för min del att luftvärnet, särskilt efter våra förhållanden, alltjämt har mycket stor betydelse.

Naturligtvis skulle saken kunna ordnas även på annat sätt än genom utbyggnad av förläggningen i Norrtälje, men denna fråga har undergått omprövning i departementet, och statsrådet säger, att man slutligen har kommit till det resultatet, att det lämpligaste vore att fullfölja utbyggnaden vid Norrtälje.

Anslag till ordnande av Stockholms luftvärnsregementes förläggning.

(Forts.)

tälje. Man kan inte gärna behålla regementet kvar i Stockholm. De nuvarande lokalerna äro inte lämpliga. Och skulle man tänka sig att förlägga regementet till andra lokaler i Stockholm, blir det enligt vad statsrådet säger inte nämnvärt billigare. När man har att välja mellan alternativet att fortsätta utbyggnaden av förläggningen vid Norrtälje och alternativet att ordna andra lokaler i Stockholm, vilket icke blir nämnvärt billigare, synes det mig klokare att fullfölja det redan fattade beslutet.

Och skulle inte utbyggnaden fullföljas, finge statsmakterna ta i övervägande, hur man skulle gottgöra Norrtälje stad för de kostnader och de anordningar, som staden redan har åtagit sig i samband med regementets förflyttning dit. Sannolikt kommer det att resas krav på ersättning för de förluster och den skada, som staden genom ett sådant beslut skulle komma att lida.

Så som frågan ligger till, kan jag alltså inte inse, att man vare sig från försvarets synpunkt eller från kostnadssynpunkt har någonting att vinna genom ett uppskov med arbetena på denna förläggning. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Karlsson, Gustaf, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 7—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt, att riksdagen måtte

a) medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet finge komma till utförande i av föredragande statsrådet angiven omfattning;

b) till Vissa flygfältsarbeten m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Då här ifrågavarande flygfältsarbeten äro av stor betydelse ur flygsäkerhetssynpunkt och alltså representera en hög angelägenhetsgrad är det givet-

*Anslag till
vissa flygfälts-
arbeten m. m.*

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

vis synnerligen påkallat, att desamma komma till utförande i den omfattning läget på arbetsmarknaden och tillgång på material det medgiva. Det synes därvid önskvärt att, såsom även förutsatts, arbetena tillerkännas förtursrätt vid beviljande av byggnadstillstånd. Utskottet har därför icke något att erinra mot det av statsrådet framlagda byggnadsprogrammet, enligt vilket — utöver de flygfältsarbeten som komma att utföras med ianspråktagande av det belopp av 8 000 000 kronor som av 1946 års riksdag ställdes till förfogande för ändamålet — under nästa budgetår flygfältsarbeten m. m. skola igångsättas inom en kostnadsram av 25 000 000 kronor. Medelsbehovet under nämnda budgetår har emellertid ansetts kunna begränsas till 15 000 000 kronor, vilket belopp utskottet tillstyrker.»

Reservation hade anmälts av herrar *Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Heiding, Rubbestad, Mårtensson* och *Hall*, vilka ansett att följande i utskottets yttrande förekommande mening bort utgå: »Det synes därvid önskvärt att, såsom även förutsatts, arbetena tillerkännas förtursrätt vid beviljande av byggnadstillstånd.»

Herr Andersson, Karl: Herr talman! Till statsutskottets föreliggande utlåtande har fogats en reservation. Denna reservation kan förefalla vara ganska oväsentlig. — Den avser ju endast en mening i utskottets motivering. Men vi reseranter anse, att denna mening har sådan innebörd, att vi från våra synpunkter måste hemställa, att den måtte utgå.

Utskottet har i sin motivering förordat, att vissa flygfältsarbeten för försvarets räkning skola ha förtursrätt i förhållande till andra arbeten. Utskottet har liksom departementschefen anfört, att dessa arbeten äro nödvändiga och med hänsyn framför allt till olycksfrekvensen inom flygvapnet av en sådan angelägenhetsgrad, att det kan anses motiverat att de tillerkännas förtursrätt vid beviljandet av byggnadstillstånd.

Det är inte min mening att här bedöma dessa arbetens angelägenhetsgrad. Ett sådant bedömande ligger enligt min mening vid sidan av denna fråga så som den här föreligger. Vi reseranter ha endast velat framhålla, att angelägenhetsgraden beträffande dessa arbeten likaväl som beträffande civila arbeten skall prövas av de organ, som finnas tillsatta för prövning av dessa frågor. Det är således på denna punkt som skillnaden ligger mellan utskottsmajoritetens och reseranternas uppfattning. Vi vilja inte bestrida, att det finns militära flygfältsarbeten, som kunna vara mycket angelägna, men vi vilja göra gällande, att det kan finnas andra arbeten, som också kunna vara mycket angelägna och att vid beviljandet av byggnadstillstånd de olika arbetena böra prövas i förhållande till angelägenhetsgraden. Denna prövning kan enligt vårt förmenande icke verkställas av riksdagen, utan den måste verkställas av de behöriga organ, som finnas på området. I detta fall blir det ju närmast byggnadsberedningen, som har att handlägga dessa ärenden och således att pröva behoven.

Ett generellt uttalande av riksdagen, att dessa arbeten, i enlighet med vad utskottet förordat, böra erhålla förtursrätt framför andra arbeten, skulle innebära att någon prövning av arbetenas angelägenhetsgrad icke bleve möjlig, utan därigenom skulle skapas en generell förtursrätt, som sedan byggnadsberedningen och de prövande organen givetvis måste beakta.

Vi ha ju alla i vår dagliga gärning tillfälle att komma i kontakt med frågor, där vi ha att ta ställning till olika arbetens angelägenhetsgrad. Inte minst i statsutskottet ställas vi ständigt och jämt inför dylika spørsmål. Vi finna då, hurusom på exempelvis vägväsendets område, när det gäller byggande av

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

broar och en hel mängd andra för kommunikationerna viktiga ting, arbeten anmäla sig, som äro av en mycket hög angelägenhetsgrad, men samtidigt bevitna vi, hurusom dessa arbeten måste hållas tillbaka och ransoneras i brist på arbetskraft och materiel. Såsom läget nu är, måste vi säga oss, att det inte är rimligt att ge vissa arbeten, i detta fall flygfältsarbeten, en särskild prioritet i förhållande till andra nyttiga arbeten.

Vi äro alla medvetna om att det kräves en ganska stor återhållsamhet i fråga om såväl allmänna som enskilda arbeten. En mängd stora byggnadsbehov föreligga såväl när det gäller bostadsbyggande som uppförande av byggnader för den allmänna sjukvården och för en mängd kommunikationsföretag etc. Det finns således många angelägna arbeten, som inte kunna komma till utförande, en omständighet till vilken vi måste ta hänsyn vid tillgodoseendet av de militära krav och anspråk, som här göra sig gällande.

Vi reservanter vilja med andra ord, att här ifrågavarande arbeten skola prövas och bedömas av de myndigheter, som för detta ändamål finnas tillsatta, och att de prövas med hänsyn till sin angelägenhetsgrad på samma sätt som civila arbeten. Det är detta, herr talman, som vi med vår reservation ha velat åstadkomma och som är anledningen till att vi velat utesluta en mening i utskottets motivering, som skulle ge här ifrågavarande arbeten förtursrätt framför andra arbeten.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Karl Anderssons yttrande instämde herrar *Alfred Andersson* och *Berling*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Birger Andersson*, *Carl Edmund Eriksson*, *Näslund*, *Karl Johanson*, *Svedberg* och *Lindgren*.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Man bör observera, att denna fråga gäller nödvändiga förbättringsarbeten vid vissa flygfält och således inte byggande av nya flygfält. Föredragande departementschefen har efter utredning i ärendet funnit det angeläget, att dessa arbeten komma till stånd. De äro betingade av den tekniska utvecklingen på militärflygets område och således redan av denna orsak nödvändiga, men de ha blivit ännu mera nödvändiga på grund av den ökade olycksfallsfrekvensen vid start och landning på dessa flygfält. Det är således i trafiksäkerhetssyfte som dessa arbeten skola utföras. Det gäller här inte bara dyrbar materiel, som förstöres, utan det gäller också människoliv. Vi ha ju litet var sett i tidningarna, hur många trafikolyckor som förekommit på flygets område. Det gäller således här att undanröja de risker, som äro förenade med bristfälligheter vid våra flygfält. Om, trots dimma, blåst och dåligt väder, befälet givit order om övningsflygning och därvid en olycka inträffat, faller ju ansvaret härför på befälet, men på samma sätt drabbas befälet av ansvar, om man konstaterat att flygfälten inte äro tillfredsställande, men detta inte av befälet anmälts för vederbörande överordnade myndigheter.

I förevarande fall ha de ledande militära myndigheterna för Kungl. Maj:t anmält, att ett stort behov föreligger av förbättringar vid dessa flygfält, och Kungl. Maj:t har vid sin prövning av ärendet och efter undersökningar funnit, att ifrågavarande arbeten äro av sådan trängande angelägenhetsgrad, att Kungl. Maj:t i propositionen ansett sig till och med böra förorda ett uttalande om förtursrätt för dessa arbeten. Om Kungl. Maj:t inte med anledning därav vidtagit åtgärder för att åstadkomma förbättringar vid flygfälten, hade Kungl. Maj:t påtagit sig ett stort ansvar.

Utskottets majoritet har icke velat påtaga sig det ansvar, som är förenat

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

med ett strykande av uttalandet om angelägenheten av dessa arbeten, och jag föreställer mig att inte heller kammarens ledamöter äro beredda att påtaga sig ett sådant ansvar. Det gäller här säkerhetsanordningar — visserligen av sådant slag som utbyggande och förlängning av startbanor o. dyl. — av en angelägenhetsgrad, som är styrkt vid ärendets behandling inom utskottet.

Det ligger naturligtvis i Kungl. Maj:ts hand att sedermera tillämpa det beslut, som riksdagen går att fatta, och skulle det med hänsyn till läget på arbetsmarknaden och beträffande tillgången på arbetskraft uppstå oöverstigliga hinder att utnyttja denna förtursrätt, förutsätter man naturligen att Kungl. Maj:t tar under övervägande, huruvida det inte kan låta sig göra att utföra dessa arbeten i ett saktare tempo. Men, såsom jag redan sagt, är angelägenhetsgraden med hänsyn till trafiksäkerheten, materiel och människoliv så stor, att det är befogat att, i likhet med Kungl. Maj:t och utskottet, tillerkänna dessa flygfältsarbeten en bestämd förtursrätt.

Jag hemställer om bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Heiding: Herr talman! Jag har också ansett mig böra stödja den reservation, som är fogad till förevarande utskottsutlåtande. Det kan väl icke ha blivit så stora bristfälligheter på dessa flygplatser, att man med förtursrätt omedelbart skall behöva företa ombyggnader för 15 miljoner kronor, utan dessa frågor böra, såsom herr Andersson nyss framhöll, bedömas i samma ordning som andra byggnadsfrågor. Vi äro väl alla ense om att våra flygfält böra vara i ett så tillfredsställande skick som möjligt och att det är angeläget att trygga flygsäkerheten i största möjliga utsträckning, men man måste samtidigt fråga sig, om det verkligen med en gång kan ha uppstått så stora brister vid flygfälten, att arbetena på dessa behöva forceras på sätt här föreslagits.

Den föregående talaren hänvisade till de många trafikolyckorna på detta område och framhöll nödvändigheten av att förebygga dessa genom förbättringsarbeten på flygfälten. Jag skulle gentemot detta vilja säga, att de flesta trafikolyckorna i regel icke förekomma vid flygfälten, utan utanför dessa, och det är olyckor som man många gånger inte kan skydda sig emot.

Det riktiga synes mig vara, att man inom ramen för detta anslag på 15 miljoner kronor bedömer angelägenhetsgraden och i första hand ser till, att de flygfält, som behöva förbättras, bli iordningställda på ett med hänsyn till flygsäkerheten betryggande sätt och sedan i tur och ordning tar övriga flygfält alltefter angelägenhetsgraden.

Jag finner således, att det uttalande om förtursrätt för här ifrågavarande arbeten, som fogats till utskottets utlåtande, med hänsyn till vad jag här anfört inte kan anses motiverat. Kungl. Maj:t har ju möjlighet att i varje särskilt fall bedöma arbetenas angelägenhetsgrad, sedan vederbörande myndigheter avgivit sina utlåtanden. Av denna anledning har jag ansett mig kunna biträda föreslaget, att detta uttalande om förtursrätt skall utgå i enlighet med yrkandet i den reservation som är fogad till utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Wetter: Herr talman! Vi äro väl alla vid detta laget på det klara med svårigheterna att bedöma, hur man rättvist skall fördela byggnadstillstånd och möjligheterna att investera i byggnader och arbeten. Det var ju också Kungl. Maj:t på det klara med, när Kungl. Maj:t skrev förevarande proposition, och det måste därför ha förelegat något speciellt skäl för Kungl. Maj:t att förorda en viss förtursrätt för dessa flygfältsarbeten. Det ligger i öppen dag, att skälet härför varit den utveckling, som flygvapnet under senare

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

är undergått i och med anskaffandet av nya reaktionsdrivna plan, som fordra en lång startbana och en lång landningsbana.

Om inte här ifrågasatta förbättringar på våra militära flygfält vidtagas, undrar jag, om inte Kungl. Maj:t kommer att ställas inför den situationen, att flygvapnet förklarar sig inte kunna fortsätta med sina övningar och sina flygningar. Är det så, vilket jag har anledning att tro, tycker jag att det borde vara svårt för kammarens ledamöter att gå emot Kungl. Maj:ts förslag.

Med dessa ord ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! I föreliggande ärende råder det, såvitt jag har fattat, inga delade meningar om själva anslagssumman. Där- emot äro meningarna delade om huruvida de ifrågavarande flygfältsarbetena böra ha förtursrätt eller inte.

Jag föreställer mig, att man gärna anser att frågan här gäller, huruvida i fråga om anvisande av arbetskraft och materiel detta investeringsområde skall givas företräde framför andra dylika områden. Jag finner det därför an- läget betona, att inom försvarsdepartementet vid framläggandet av denna pro- position beaktats vad Kungl. Maj:t anför i det förslag till investeringsbudget, som är upprättat och överlämnat till riksdagen. Förtursrätten gäller således de arbeten, till vilka de militära myndigheterna komma att få tillstånd. I den mån man finner det ofrånkomligt att bevilja större belopp till flygfältsar- beten och liknande arbeten, måste detta helt naturligt inverka på den mängd andra arbeten, som försvaret får tillstånd till.

Det uttalande, som gjorts i propositionen på denna punkt, innebär således icke att den kostnadsram för de totala investeringar, som regeringen räknat med för militära arbeten, skall rubbas. Denna ram är angiven till 30 miljoner kronor. Det är möjligt att vi av omständigheterna tvingas att i någon mån överskrida detta belopp, men jag vill erinra om att mycket stor återhållsam- het iakttagits även när det gällt beviljande av tillstånd för militära anlägg- ningar och byggnader. Siffran för investeringar på försvarsväsendets om- råde var år 1944 117 miljoner kronor. År 1945 pressades denna siffra ned till 28 miljoner kronor. Förra året blev det någon höjning till 40 miljoner kronor, men vi hade preliminärt räknat med att kunna stanna vid en invest- ringssumma beträffande försvaret av 30 miljoner kronor.

När jag nu tagit till orda, vill jag således säga, att det uttalande om för- tursrätt, som man här tvistar om, kanske inte har den stora betydelse, som man vill inlägga i det, ty en prövning måste ändå ske i varje särskilt fall och i vilket fall som helst måste den sammanlagda investeringssumman hållas in- om den ram, som angivits i förslaget till investeringsbudget, vilken budget, såsom jag sagt, godkänts även av försvarsdepartementet.

Herr **Andersson, Karl**: Herr talman! Jag återkommer närmast med anled- ning av det uttalande, som statsutskottets ordförande gjorde, i vilket han kom in på frågan om den stora olycksfallsfrekvensen. Jag sade i början av mitt förra anförande, att jag inte ville gå in på denna fråga, därför att jag ansåg, att den låg vid sidan av detta ärende, då jag i varje fall aldrig tänkt mig att inte angelägenhetsgraden också av dessa arbeten skulle komma under prövning.

Men när nu utskottets ärade ordförande fört denna fråga på tal, måste jag framhålla, att det nog är ganska svårt att påvisa, att i varje fall något större antal av de ofta återkommande olyckorna inom flygvet, vilka vi alla djupt be- klaga, skulle bero på bristfälligheter vid flygfälten. Samma dag som ut- skottet behandlade detta ärende inträffade två mycket svåra och beklagliga olyckor vid flygvapnet. Inte mindre än fem unga män fingo sätta till livet,

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

men dessa svåra olyckor voro icke föranledda av mindre goda flygplatser eller startbanor. Den ena olyckan inträffade på grund av sammanstötning i luften mellan två plan, som störtade i en mosse i Simlångsdalen. I det andra fallet förorsakades olyckan av omständigheter, som icke voro att hänföra till otillfredsställande förhållanden vid något flygfält. Det är således inte riktigt att utan vidare anse, att alla flygolyckor skulle kunna undvikas genom förbättringar vid flygfälten, men det är uppenbart att i den mån flygfälten behöva förbättras, inte minst för att öka trafiksäkerheten, skola förbättringar utföras. Vi ha emellertid ansett att dessa arbeten böra komma under omprövning i varje särskilt fall och att de inte skola ställas i någon särställning, utan att angelägenhetsgraden bör prövas i förhållande till andra arbeten.

Statsrådet Ericsson framhöll nyss, att det av utskottet förordade uttalandet inte hade så stor betydelse, eftersom den föreslagna anslagssumman ändå kommer att ligga inom den fastställda investeringsvolymen och ärendena ändå under alla förhållanden komma att bli prövade. Det är dock uppenbart, att om det skall vara någon mening i utskottets utlåtande och den förtursrätt, som utskottet rekommenderar, måste däri ligga, att dessa arbeten skola utföras och verkställas på bekostnad av andra, icke militära arbeten. Ligger inte denna innebörd i den av utskottet uttalade satsen, är denna meningslös och bör utgå. Jag tror därför, att det är säkrast att kammaren fattar beslut om att denna mening i utskottets motivering skall utgå.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den siste ärade talaren ville göra gällande, att trafikolyckorna inte varit föranledda av det tillstånd, i vilket flygfälten befinna sig, men jag vill då framhålla, att det ju finns bestyrkta uppgifter om denna sak. Departementschefen säger själv i propositionen: »Företteda uppgifter rörande olycksfrekvensen på flygfälten bära vittnesbörd om arbetenas angelägenhetsgrad.» Departementschefen talar således här om olycksfallen *på flygfälten*. Sedan kan man ju diskutera om orsakerna till dessa olyckor, men departementschefen säger också, att det är den tekniska utvecklingen beträffande flygplatserna som nödvändiggjort dessa förbättringsarbeten, således byggande av längre startbanor etc. Det är alltså fullständigt styrkt, att detta förslag tillkommit på grund av olycksfrekvensen på själva flygfälten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt med godkännande av utskottets motivering samt vidare på bifall till utskottets hemställen med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställen med godkännande av utskottets motivering, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andersson, Karl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 32 punkten 24 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställen med den ändring i motiveringen, som förordats i den vid punkten avgivna reservationen.

Anslag till vissa flygfältsarbeten m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 78.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 25—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 29.

Lades till handlingarna.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i telegrafverkets fond för budgetåret 1947/48, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet för Svenska röda korset för viss sjukvårds-, beklädnads- och sjuktransportmateriel;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt tullfrihet i vissa fall för Föreningen rädda barnen för kläder, beklädnadsmateriel och livsförnödenheter;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 19, i anledning av väckt motion om rätt för inkomsttagare att vid uppgivande i självdeklaration av skattepliktig inkomst frånräkna samtliga skatter, som avdragits i samband med avlöningens utbetalande;

nr 20, i anledning av väckt motion om vidgad rätt till avdrag för värdeminskning å lantmannabyggnader vid deklarering av inkomst från jordbruksfastighet; samt

nr 21, i anledning av väckt motion om åtgärder för åstadkommande av kontroll över självdeklarationspliktens riktiga fullgörande.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets memorial och utlåtande:

nr 7, angående tilläggsarvode till notarien med sekreterargöromål hos första lagutskottet, hovrättsfiskalen A. Arvidsson;

nr 8, angående avlöningsförmånerna åt kanslibiträdet å riksdagens tryckeriexpedition fru Gunvor Blinke under tjänstledighet på grund av havandeskap;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om upphävande av andra stycket lagen den 11 april 1924 (nr 68) angående upp-

hävande av danska och norska skiljemynts giltighet som lagligt betalningsmedel i Sverige; samt

nr 10, angående användande av riksbankens vinst för år 1946.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

*Ang. viss
ändring i den
s. k. kontroll-
lagen m. m.* Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Genom en den 31 januari 1947 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 30, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 29 juni 1945 (nr 522) om kontroll å viss utländsk egendom m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag;

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 885) om administration av vissa bolag m. m.

Med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hade utskottet i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att förevarande proposition, nr 30, måtte av riksdagen bifallas.

Herr **Wehtje**: Herr talman! Denna proposition innehåller ju två förslag, dels ett angående fortsatt giltighet av lagen om administration av vissa bolag m. m. och dels ett om en utvidgning av en tidigare gällande lag om kontroll av utländsk egendom m. m. Sistnämnda förslag innefattar att sådana egendom, som finnes här i riket men som inte direkt tillhör sådana medborgare i en främmande stat, som förut ha varit underkastade lagliga bestämmelser angående administration m. m., nu skulle häri inrymmas.

Det är ju beklagligt, att denna lucka i lagen icke har blivit observerad tidigare. Jag kan inte göra mig fri från den känslan, att denna ofullständighet har medfört vissa dröjsmål med avvecklingen av den härvarande egendom av dylikt slag, som nu står under administration och senare skall avvecklas. Det är dock två år sedan man tog sig an dessa uppgifter, och man tycker att detta skulle ha blivit uppenbart tidigare. Jag har intet yrkande på denna punkt.

Det andra förslaget gäller frågan om en förlängning av de tidigare bestämmelserna angående administration och avveckling av tyskägd egendom.

Jag inser, att det kan vara ett behov av att få denna lag förlängd, men jag kan inte underlåta att nu framföra mina betänkligheter emot att avvecklingen går så långsamt som den gör. Det är mycket beklagligt att den går i så långsam takt, ty det kan ju på så sätt inte undgås att de företag som det är fråga om lida skada därav; de kunna inte under den tid, då deras framtid är oviss, fylla sin uppgift så som de eljest skulle ha kunnat, och deras rörelse kan inte heller undgå att bli lidande av detta.

Enligt vad jag förstår är det hitintills inte annat än några smärre sådana företag som avvecklats, och dessutom är det visst också några elefanter, som funnits nere i Malmö och som ställde till svårigheter där, som ha sålts. Men därutöver har det inte hänt så mycket. Jag skulle därför till handelsministern, inom vars verksamhetsområde denna angelägenhet faller, vilja ställa en fråga om i vilken takt denna avveckling fortskrider.

Jag kan inte heller göra mig fri från känslan, att handläggningen av dessa

Ang. viss ändring i den s. k. kontrollagen m. m. (Forts.)

ärenden blir lidande av att så många olika instanser handha dessa frågor. Utom handelsministern själv, som intresserar sig för dessa frågor, svara ju hans medhjälpare i departementet också härför. Vidare har flytkapitalbyråns hand om dem. Dessutom är en särskild sakkunnig tillsatt för att handlägga dem, och han har också sina medhjälpare. Till sist finns det också utsedda administratörer för alla dessa företag. Jag har en stark känsla av att här råder en konkurrens om kompetensen och att det inte är klart, vem som skall på allvar se till att dessa frågor bli förda framåt på ett sätt som vore rimligt.

Jag skulle därför, då handelsministern är närvarande här i kammaren nu, vilja anhålla, att det om möjligt vid detta tillfälle gjordes ett klarläggande av dessa förhållanden och lämnades ett meddelande om utsikterna till att frågorna i fortsättningen bli handlagda i ett något raskare tempo än hittills.

Herr statsrådet **Myrdal**: Herr talman! Jag skall i anledning av herr Wehtjes anförande tillåta mig säga några ord.

Beträffande den första punkten av herr Wehtjes anförande, som gällde utvidgningen av lagen, skall jag inte ge någon utförligare motivering, allra helst som den saken inte ligger under min kompetens. Men jag kan inte neka mig att göra en reflexion, som jag i min befattning med dessa ärenden haft anledning att göra många gånger, nämligen den att vi här stå inför mycket svåra juridiska problem; det finns inga prejudikat på den rättssituation, som uppstår, och de rättsliga åtgärder, som tarvas, när ett främmande land »går i konkurs», om jag så får uttrycka mig. Det må vara en ursäkt för att man i justitiedepartementet inte har, som herr Wehtje påpekade, tidigare observerat en lucka i lagen, som först nu, två år efter det den ursprungliga lagen tillkom, har befunnits nödvändig att täppa till.

Vad gäller såväl denna första punkt som framför allt den andra punkten, skulle jag vidare vilja påpeka, att någon mera realistisk behandling av detta problem knappast var möjligt, förrän vi i fjol hade nått till överenskommelsen med de allierade nationerna i Washington. Först då kunde man, kan jag säga, med verkligt allvar och verklig realism ta itu med problemet om företagens avveckling.

I den senare delen av sitt anförande kom herr Wehtje in på frågan, huruvida man skulle kunna påskynda den process, varigenom dessa företag komma att avvecklas och infogas i det svenska näringslivet. Jag förstår herr Wehtje så, att han i främsta rummet åsyftade de större företag, beträffande vilka näringspolitiska intressen, alltså intressen som jag har att beakta, göra sig gällande.

Herr Wehtje ifrågasatte, huruvida icke alltför många organ här vore påkopplade och det därför rådde en kompetenskonkurrens, som gjorde processen långsammare.

I viss mån är det riktigt, men jag tror också att detta är nödvändigt icke minst ur rättsliga synpunkter. Jag kan i det sammanhanget påpeka, att frågan om avvecklingen av vissa av dessa företag har gått långsammare än eljest skulle ha varit nödvändigt, därför att det föreligger en rättstvist, som kommer att avgöras av den nämnd som är anknuten till flytkapitalbyråns, en rättstvist vari utländska intressen göra gällande, att vissa företag inte höra under flytkapitalbyråns och denna lagstiftnings domvärjo. Det är klart att man därvidlag kan säga att det finns flera organ och att arbetet på detta sätt går långsammare. Men jag vill hävda den meningen att det i ett rättssamhälle är nödvändigt med en sådan uppdelning för att få rättsfrågan knäckt, innan man kan gå till de praktiska åtgärderna. Och i de fall, som jag här närmast syftar på, och det gäller ett flertal av dessa stora företag, som herr

Ang. viss ändring i den s. k. kontrollagen m. m. (Forts.)

Wehtje närmast tänkte på, har rättsfrågan ännu inte knäckts av det organ, som har att avgöra den.

Bortse vi från dessa fall så är det enligt lagen klart att det är de av flyktkapitalbyrån utsedda administratörerna, som ha att avveckla och eventuellt sälja företagen. Administratörerna skola, såsom framgår av lagen, emellertid i detta fall ha ett godkännande av flyktkapitalbyrån och i vissa fall av regeringen. De handla även såsom representanter för, om jag så må säga, säljarnas, konkursboets intressen, de intressen som dels äro de tyska rättsinnehavarnas men dels också de fordringsägares som kunna tänka sig att få ut någonting av konkursboet. Det är nödvändigt att dessa intressen äro bevakade. Men det är sagt i lagen, att allmänna synpunkter skola tagas i beaktande.

Om jag så nu får tala om den del av denna fråga, som ligger på mitt ansvar, vill jag säga, att det är alldeles uppenbart att svenska näringspolitiska intressen här måste komma att få göra sig gällande. I denna del av förberedelserna föreligger inte någon uppdelning på olika instanser — den föreställningen skulle man eventuellt kunna få av herr Wehtjes anförande. Det försiggår en utredning inom handelsdepartementet. Denna utredning är numera anförtrodd direktören Lindencrona, och han har medhjälpare. Hans uppgift är att sakligt, ekonomiskt och tekniskt utreda, vilka näringspolitiska intressen som här göra sig gällande. Jag vill för att exemplifiera saken påpeka, att det kan vara av intresse att ett visst företag bevaras för svenska ägare, att det kan vara av intresse att ett visst företag kommer att få en sådan ägare att inte monopolismen på en viss marknad förstärkes. I vissa fall kan det tänkas, att staten själv vill på något sätt deltaga i företagets fortsatta drift, antingen såsom minoritetsaktieägare eller eventuellt såsom företagare, och alltså övertaga ett företag.

Denna utredning, som naturligtvis inte har kunnat sättas i gång på verkligt allvar, förrän, som jag nyss sade, Washingtonöverenskommelsen var träffad, den fullföljes med all energi. Den är ännu icke färdig, men jag hoppas att inom de allra närmaste veckorna och månaderna resultatet skola kunna läggas fram, och jag hoppas, att jag därefter skall bli i tillfälle att framlägga för riksdagen sådana frågor, som eventuellt beröra riksdagen, om utredningen kommer att ge detta resultat.

Det finns ett mycket starkt intresse från departementets sida, det vill jag försäkra herr Wehtje, att här inte låta någon tid förgå i onödan. Jag instämmer fullkomligt med herr Wehtje i att det i fråga om många av dessa företag är fara i dröjsmål. Det är den faran, att företagen kunna komma att förlora sin marknad, förlora kunder, och att företagen kunna komma att förlora arbetskraft och tekniska experter, om detta inte klaras ut så fort som möjligt. Överhuvud taget föreligger ju ända till dess att avvecklingen är skedd en viss känsla av osäkerhet om företagets fortsatta existens.

Kanske jag i detta samband ytterligare får nämna en punkt, som är av vikt i fråga om det näringspolitiska omdömet. Icke minst av hänsyn till arbetare och tjänstemän, de anställda, men även ur allmänt näringspolitiska synpunkter är det angeläget att se till att företag, som det här är fråga om, komma att ägas av personer eller företag, som äro beredda att driva den i fortsättningen.

För herr Wehtje såsom praktisk industriman behöver jag näppeligen särskilt understryka att det här är fråga om mycket invecklade problem. Företagen äro stora och relativt många, och jag föreställer mig att herr Wehtje har samma inställning som jag, nämligen att den uppfattning, som regeringen och riksdagen skola bilda sig i dessa frågor, böra vara grundad på en så djupgående objektiv undersökning som möjligt. Redan värderingsfrågan är

Ang. viss ändring i den s. k. kontrollagen m. m. (Forts.)

en mycket svår fråga. Vi böra göra klart för oss, att värderingsfrågan i allmänhet i de fall, som jag här har åsyftat, inte kan lösas så enkelt som när det gäller en marknad, där den högstbjudande skall ha varan. Som jag nyss har påpekat, göra vissa omständigheter att detta inte ur statens synpunkt är självklart. Men framför allt få vi minnas, att det här inte är fråga om en fri försäljning utan en försäljning under tvång, under avvecklingstvång.

Jag vill sluta med att försäkra, att allt som kan göras från departementets sida för att påskynda denna utredning har gjorts och kommer att göras.

Herr Wehtje: Herr talman! Jag är tacksam för det uttalande jag fått av handelsministern. Jag hoppas att hans vitsordande av sitt intresse för saken liksom den insikt han deklarerat om att det är fara i dröjsmål också i fortsättningen skall taga sig uttryck i hans handläggning av dessa frågor, så att den kommer att gå fortare än den gjort hittills.

Jag kan dock inte underlåta att framföra några synpunkter med anledning av statsrådet Myrdals svar till mig.

Jag kan inte finna annat än att, även om man var beroende av Washington-överenskommelsen på sommaren 1946, hade man ju dock ett helt år på sig dessförinnan att förbereda dessa saker. Man visste ju, vilka företag det gällde, och man kunde ju ha tagit sig an sakerna och börjat med de förberedande undersökningarna, redan innan överenskommelsen i Amerika var träffad. Det var ju inte några hinder därför under de nära två år som man haft på sig att ta ställning till dessa frågor och komma med konkreta förslag.

Jag tror också att det vore önskvärt att man lade litet mera realistiska synpunkter på detta spørsmål. Det är inte så stora och svåra frågor; det gäller dock försäljning av företag, som inte äro av så anmärkningsvärd storleksordning eller av sådan särskild sammansättning att de kunna bereda särskilt stora svårigheter, om man nämligen ser på detta som affär, och om man inte blandar in för mycket av vad handelsministern kallar allmänna näringspolitiska synpunkter. Ty om man skall tänka sig att dessa företag sedermera skola bli normgivande eller inverkan på strukturen inom respektive branscher, tror jag aldrig man får något slut på detta. Man kan aldrig uppnå den rent idealiska lösningen. Detta skall man därför bortse ifrån. Det gäller inte företag med den ställningen i svenskt näringsliv att man behöver göra sig stora bekymmer för dem i samband med — jag inlägger inte något särskilt i det ordet — planhushållningssynpunkter. Jag tror inte det är någon mening med att oro sig därför i detta sammanhang.

Man har, som herr handelsministern framhållit, också velat beakta exempelvis frågan om arbetarnas medverkan i fortsättningen. Ja, men skall man då inte, sedan man väl undersökt företaget i det hänseendet, också släppa det? Jag vet, att det finns företag, där man gång efter annan har försökt få fram ett intresse från de anställda men fått det nekande svaret, att de icke anse sig böra gå in för en sådan sak, och där man ändå inte släpper företaget utan fortsätter med att söka finna en lösning på den vägen. Det är klart att sådant fördröjer det hela.

Jag tror som sagt att man skall se mycket realistiskt, mycket verklighetsbetonat på dessa frågor såsom de ligga till i varje särskilt fall och försöka få de företag överförda till en normal arbetsordning, som inga rättsliga frågor kunna lägga hinder för.

Herr statsrådet Myrdal: Herr talman! Jag skall tillåta mig en kort replik. Det föreföll som om herr Wehtje ville förebrå mig en alltför noggrann handläggning av dessa frågor. Jag vill säga, att jag i så fall tar denna anmärk-

Ang. viss ändring i den s. k. kontrollagen m. m. (Forts.)

ning med lättare hjärta än om jag fått den motsatta anmärkningen, att här har handlats alltför hastigt och vårdslöst.

Jag skulle vidare vilja säga, att jag tror att herr Wehtjes anförande var sådant, att det — kanske inte avsiktligt men för den som helt flyktigt lyssnade därpå — gav ett intryck att dessa frågor vore enklare än de faktiskt äro. Det är inte så att det här bara är fråga om att finna en lämplig köpare till ett företag eller rättare sagt till flera företag och att därefter avsluta affären. Vi få inte glömma, att det finns berättigade intressen, som också måste beaktas, de ursprungliga rättsinnehavarnas intressen och deras, som kunna vänta sig en utdelning i den tyska konkursen. Redan ur synpunkten av dessa intressen kräves, att en noggrann undersökning göres, där särskild vikt måste läggas vid värdesättningen, i all synnerhet om man, som jag, och sannolikt också herr Wehtje, menar, att man inte i detta fall kan nöja sig med det värde, som blir resultatet av en försäljning till den högstbjudande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 15, i anledning av väckt motion angående åtgärder i syfte att avskaffa övergrepp och rättskränkningar mot underordnade inom militärväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. rätten
att bedriva
radiologiskt
arbete.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 152 i första kammaren av herr *Lindblom* m. fl. och nr 243 i andra kammaren av herr *Karlsson* i Grängesberg m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning rörande sådan ändring i lagen den 6 juni 1941 om tillsyn å radiologiskt arbete m. m., att möjlighet att använda röntgen för fotografering skulle tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skulle användas, enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Hage*, *Löfvander*, *Sten* och *Cruse*, vilka på anförda skäl hemställt, att riksdagen med anledning av de väckta motionerna I: 152 och II: 243 måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning rörande sådan ändring i lagen om tillsyn å radiologiskt arbete m. m.,

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

att möjlighet att använda röntgen för fotografering skulle enligt av Kungl. Maj:ts meddelade bestämmelser tillkomma den, som erhållit tillstånd därtill av medicinalstyrelsen efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparaturen skulle användas.

Herr **Hage**: Herr talman! Den motion som här föreligger till behandling berör ytterst ett spørsmål, som diskuteras ganska mycket nu för tiden, och detta spørsmål är en principfråga, som berör läkarverksamheten inom landet. Spörsmålet är följande: skall det tillåtas, att det vid sidan av den läkarverksamhet, som bedrivs av akademiskt utbildade läkare, förekommer en verksamhet sådan som den som bedrivs av de s. k. chiropraktorerna? Eller bör man i stället åstadkomma åtgärder, som försvåra deras verksamhet? Detta spørsmål har kommit upp därför, att det visat sig, att en massa människor nu för tiden vända sig till chiropraktorer. Deras verksamhet existerar alltså och går framåt, vare sig den är tillåten eller inte.

Jag vill då till en början gå ut ifrån ett påstående, som jag betraktar som ett *axiom*, som inte behöver bevisas. När vi lekmän bli sjuka, är *huvudsaken* för oss att *vi bli botade*, att vi bli bättre. Om detta sker genom medverkan av akademiskt utbildade läkare eller det sker, kanske mera effektivt, då det gäller vissa sjukdomar, av en chiropraktor, intresserar oss inte synnerligen mycket; den stora frågan är att *vi bli botade och friska*. Alltså, om en svensk lekman finner, att en akademiskt utbildad läkare inte kan bemästra hans fall, är det enligt min mening ingenting att säga om, att han vänder sig till en chiropraktor, och då kan det ju hända, att han blir botad på det sättet. Detta är utgångspunkten för mitt tänkande i denna fråga. Jag vet inte om mina kamrater i utskottet, t. ex. herr Norman, kunna instämma i detta uttalande, men jag tycker att det är ett *axiom*, som icke behöver bevisas, och det torde överensstämma med uppfattningen hos den stora massan svenska medborgare.

Den föreliggande motionen är underskriven av elva representanter från båda kamrarna, och de ha åstadkommit vad man förr i världen brukade kalla en nationell samling, eftersom de representera högern, de frisinnade, socialdemokraterna och bondeförbundet. De ha tagit upp en specialfråga, som diskuterats i samband med chiropraktorerna. Dessa chiropraktorer ha, åtminstone en del av dem, behov av att använda röntgenapparater för fotografering av vissa delar av människokroppen. Nu fordras det en viss prövning, innan man får använda sådana apparater, enligt en lagstiftning av 1941 angående radiologisk verksamhet. Den lagstiftningen gick ut på att eftersom användandet av sådana apparater medför vissa risker skulle det med avseende å var och en, som ville bedriva sådan verksamhet, prövas, om han hade erforderliga kunskaper, så att risken för de behandlade m. fl. blev mindre. Det är ingenting att säga om detta, att samhället dekreterar, att eftersom sysslandet med denna verksamhet medför vissa risker, så skall det finnas garanti för att de, som syssla med detta, ha de kunskaper som behövas. Nu var jag själv med i det utskott, som behandlade denna fråga. Men jag har aldrig fattat saken så, att lagstiftningen skulle innebära, att vissa slag av personer, som sysslade med att försöka helbräddagöra människor, nämligen chiropraktorer, skulle *eo ipso* anses okvalificerade för att få använda dessa medel. Jag hade tvärtom hela tiden trott, att det var meningen, att *alla*, som anmälde sig, skulle undersökas, så att man fick klart för sig, om de lämpade sig för denna verksamhet och att de skulle få tillstånd, om de hade erforderliga kunskaper. Men så har det inte gått till, utan det har — efter allt att döma — blivit på det sättet, att medicinalstyrelsen haft den inställningen, att chiropraktorer *eo ipso* skulle av-

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)
visas. De skulle icke kunna komma i fråga, när det gällde rätten att bedriva denna verksamhet.

Det är från denna utgångspunkt, som motionen utgår, och det påyrkas alltså, att det — även när det gäller chiropraktorer, som begära tillstånd att bedriva radiologisk verksamhet och att använda radiologiska instrument — skall ske en prövning.

Nu har emellertid utskottet avvisat detta krav och alltså anslutit sig till medicinalstyrelsens uppfattning i frågan, under det att fem ledamöter ha reserverat sig för bifall till motionen. De göra alltså gällande, att det bör föreskrivas, att även chiropraktorer böra få möjlighet att använda röntgen för fotografering genom tillstånd av medicinalstyrelsen, efter avläggande av prov för den uppgift, vartill apparatusen skall användas. Reservationen innebär alltså bifall till motionen, och jag tycker att detta moderata yrkande är väl motiverat.

Jag vill också påpeka, att även denna reservation innebär en sorts nationell samling i utskottet. Där finns en högerman, nämligen herr Hagård i andra kammaren — som visserligen reserverat sig blankt men som inom utskottet inlagt en *positiv* ställning till motionen — tre socialdemokrater och en bondeförbundare, som alltså begära, att riksdagen skall uttala sig för en utredning av detta spörsmål.

Nu förstår jag mycket väl, att ställningstagandet i utskottet och riksdagen i hög grad blir beroende av vad man anser om chiropraktorernas verksamhet. Böra chiropraktorerna ha rätt att bedriva verksamhet inom landet? Jag har fattat medicinalstyrelsens uppfattning i det fallet på det sättet, att man anser, att de helst böra komma bort från denna verksamhet. Men nu är det i alla fall på det sättet, att det är omöjligt att få bort dem, såvitt jag förstår. Då ligger det nära till hands för medicinalstyrelsen att neka dem tillstånd till radiologisk verksamhet, som de behöva för sitt arbete. Jag vill inte göra något bestämt uttalande, men det ligger nära till hands att tro, att det här från medicinalstyrelsens sida föreligger ett försök att på en *bakväg* hindra chiropraktorernas verksamhet. Det är kanske rätta sättet att gå till väga från det hållet, ty det torde inte finnas någon möjlighet att med användning av gällande lag direkt förhindra chiropraktorernas verksamhet. Om det skulle göras ett försök i den riktningen, skulle jag tro att det skulle resas en ganska betydande motopinion från en del människor här i landet. Det har nämligen blivit på det sättet, att en massa människor anse sig ha blivit botade genom att vända sig till chiropraktorer.

Nu är det klart, att när man skall sitta i ett sådant utskott som andra lagutskottet och ofta får ge sig in på sådana här specialspörsmål, där två uppfattningar kämpa emot varandra och där utskottet och riksdagen rent av skola bli ett slags skiljedomare, är det sannerligen inte så lätt att taga ståndpunkt. Men för min del vill jag säga, att riksdagsmännen *måste* göra det. En riksdagsman kan helt enkelt inte i ett spörsmål som detta säga: »Detta förstår jag mig inte på; jag ber att få lägga ned min röst.»

Med utgångspunkt från denna uppfattning om en riksdagsmans skyldighet i ett sådant fall som detta att söka skaffa sig största möjliga sakkunskap begärdes inom utskottet, att representanter för medicinalstyrelsens sakkunskap på området och representanter för chiropraktorerna skulle få inom utskottet deklarerera sin uppfattning och närmare motivera densamma. Jag blev mycket förvånad över att utskottets majoritet — mot en ganska betydande minoritet — avvisade detta förslag. Detta brukar icke i allmänhet ske inom våra riksdagsutskott, utan när det finns en någorlunda stor minoritet, som begär att

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

bägge parterna skola få höras inför utskottet, brukar det vara vanligt, att man bifaller en sådan framställning. Men det skedde icke i detta fall. Vilket jag beklagar. Jag menar nämligen, att när man är osäker i en sådan här fråga — och det förstår jag så väl, att många inom utskottet voro — är det mycket önskligt, om man försöker inhämta *all* den sakkunskap som står till buds på bägge sidorna. Så blev nu inte fallet här, utan man blev nödsakad att på grundval av den *bristande* sakkunskap, som fanns i utskottet, taga ställning till frågan.

Nu anses det emellertid — särskilt på läkarhåll — att det finns skäl för att avvisa chiropraktorernas anspråk att få använda röntgenbehandling. De äro inte nog sakkunniga; tillåter man, att de få syssla med detta, så blir det risker för dem, som bli behandlade och andra. Då vill jag emellertid mot denna uppfattning ställa vissa fakta. Med avseende å en mycket betydande del av dessa chiropraktorer — sådana som äro utexaminerade vid anstalter i Amerika — kan konstateras, att de under ett tiotal år utan något olycksfall sysslat med sådan verksamhet. Det kan vidare slås fast, att i den utbildning, som dessa personer fått i Amerika, har ingått undervisning i sysslandet med de ifrågavarande apparaterna. Därför tycker man, att det är ganska egenomligt, att medicinalstyrelsen så där »i klump» har avvisat de gjorda framställningarna. Vi reserverar vilja alltså, att det beträffande framställningar av detta slag skall ske en *undersökning i varje särskilt fall* av vederbörandes kompetens för denna verksamhet.

Om ni nu, mina herrar och damer, se hur denna sak ligger till ur riksdagssynpunkt, så finna ni, att det är elva vederhäftiga och omdömesgilla motionärer i båda kamrarna, ur fyra olika partier, vilka ha framfört den föreliggande motionen. Jag förmodar att vi riksdagsmän ha mycket svårt att säga, att dessa elva representanter i första och andra kammaren äro ovederhäftiga stackare, som ha blivit förledda på något sätt av chiropraktorerna och på grund därav framfört denna motion. Vi måste väl snarare säga oss, att visserligen kan deras omdöme diskuteras, men vi kunna icke ställa oss eo ipso avvisande och säga, att deras uttalande gäller ingenting. Från den utgångspunkten måste jag säga, att när utskottet här på ett så lättvindigt sätt, som faktiskt skett, avvisat denna motion, så finns det mycket som talar för att detta icke är ett riktigt sätt att behandla motionen. Jag tycker att överhuvud taget en riksdagsman — även när nya tankar och idéer komma fram i tiden, som man visserligen kan ställa sig litet tveksam till — har *skyldighet* att försöka sätta sig in i dem. Ty det *kan* tänkas, att det som i dag på en del håll betraktas rent av som kvaacksalveri, är morgondagens stora sanning inom läkarvetenskapen. Däröfver vet man ingenting. Så har det gått förut på många områden inom det mänskliga livet, och från den utgångspunkten tycker jag, att den reservation som vi här ha yrkat bifall till, borde godkännas av första kammaren — det gäller ju endast en *utredning*.

Dessutom finns det en massa *fakta*, som tala för att denna chiropraktiska verksamhet icke är så fördömlig, att man kan möta den med ett hänskratt och en axelryckning. Jag vill erinra om att man ute i livet och här i riksdagen möter en massa omdömesgilla människor, som påstå, att de ha blivit botade av chiropraktorer sedan de förut under lång tid behandlats av legitimerade läkare. Det förhåller sig alltså inte på det sättet — som man ibland gör gällande — att för en del sjuka människor, som vända sig till chiropraktorerna, möjligheten att bli behandlade på det »rätta» sättet blir undanryckt genom att man *först* vänder sig till en chiropraktor. Nej, tvärtom går det oftast så till, att först vänder man sig till representanter för den legitimerade läkar-

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

konsten och försöker bli frisk på det sättet — och det tror jag är fullt riktigt. Men märker man då, att man inte blir det, vänder man sig till dessa chiropraktorer, och då har det i en massa fall hänt, att man har blivit botad.

Det kan också konstateras att man i andra länder inte har samma fördömande inställning till chiropraktorerna som man har här i vårt land inom vetenskapliga kretsar. I Förenta staterna äro de auktoriserade i ett betydande antal av unionsstaterna. I dagarna har det meddelats, att när nu Amerika stod inför omskolning av en del folk, som kom från fronten, har en betydande del av dem avdelats till denna verksamhet och skall omskolas för att bedriva chiropraktisk verksamhet.

Det finns en hel del saker, som ytterligare skulle kunna anföras i det sammanhanget, men jag skall endast inskränka mig till en sak till. Och det är, att det, såvitt jag förstår, nu inte ens i vårt land längre existerar en sådan där skarp gräns i ställningstagandet till chiropraktorernas verksamhet, så att på motståndarsidan står en samlad front av legitimerade läkare, som absolut fördömer denna verksamhet och anser den utan värde. Det förekom för en tid sedan en artikel av en framstående läkare — doktor von Rosen — som talade om, att han i sin verksamhet hade börjat att något litet syssla med någonting, som påminde om chiropraktorernas metoder. I nämnda artikel talade han om, att han hade konstaterat, att detta sätt att behandla vissa sjukdomar hade lyckats i många fall och att »*om hans syn på saken var riktig, voro både han och chiropraktorerna inne på den rätta vägen*» vid behandling av vissa typer av sjukdomar. Såvitt jag förstår håller det alltså på att — både inom utlandet och inom vårt land — utveckla sig så, att en eller annan legitimerad läkare börjar få förståelse för denna verksamhet och icke tager avstånd från den utan säger, att den beträffande vissa slag av sjukdomar kan resultera i förbättringar, som kanske icke kunna nås på andra vägar. Det är särskilt att märka i detta sammanhang, att chiropraktorerna icke syssla med alla slag av sjukdomar utan ha koncentrerat sig på behandling av vissa specialiteter. En människa, som sysslar med en viss specialitet inom det ena eller andra området, blir ofta säkrare, när det gäller denna specialitet, än andra som syssla med allt som kan tänkas.

Jag tror alltså, att det är goda skäl, som ha anförts för att vi skola försöka verka för att dessa chiropraktorer få tillfälle att använda röntgenfotografering, som de behöva för sin verksamhet, och att den uppfattning, som kommit till synes i motionen och reservationen, är riktig. Naturligtvis kan man därvidlag ha sina tvivel — man kan ju tvivla om allting här i världen. Men att så där högdraget och förnämt sätta sig på sina höga hästar och rycka på axlarna, när till och med en eller annan läkare nu börjar visa en sympatisk inställning till saken, det tycker jag inte överensstämmer med den uppfattning som bör vara gällande i riksdagen — att i varje fråga söka sanningen. Från den utgångspunkten borde man åtminstone kunna gå med på en utredning för att undersöka det spörsmål som beröres i motionen.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr Norman: Herr talman! Det kanske är skäl att först klara upp en terminologisk fråga. Reservanterna använda, liksom herr Hage här i sitt utlåtande nyss, ordet chiropraktor, under det utskottet talar om chiropraktiker. Jag skulle tro att detta sammanhänger med att dessa personer tycka om att kalla sig chiropraktorer, men om man utgår från verksamheten — chiropraktik — så är väl den logiska överföringen till verksamhetens utövare att kalla dem chiropraktiker. Detta behöver ju inte på något sätt påverka ståndpunktstagandet, men jag har velat konstatera, att denna olikhet i den terminologi

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

som användes icke på något sätt avser att utgöra något slags skillnad, utan att det är samma mening i dessa ord.

Denna motion är ganska märkvärdig i vad avser yrkandet och syftet med yrkandet. Formellt vilja motionärerna ha en skärpning av lagen. De önska att det skall förekomma vissa prov, innan ett medgivande göres att utöva radiologiskt arbete. Dessa prov äro för närvarande icke obligatoriska, men medicinalstyrelsen kan naturligtvis mycket väl för att få klarhet om vederbörandes lämplighet för denna verksamhet, som kan vara ganska hälsofarlig både för utövaren och för den som blir utsatt för bestrålningen, innan den fattar sitt beslut föreskriva vissa prov. Det finns ingenting i lagen som hindrar att så göres. Från den synpunkten sett är en lagändring här obehörlig, och i realiteten skulle den, som sagt, innebära en skärpning, då proven efter vad jag kan förstå skulle bli obligatoriska.

Nu är det, som herr Hage också mycket riktigt framhöll, knappast fråga om det här närmast föreliggande spörsmålet, utan det är en fråga om läkarbehörigheten. Utskottet har icke ansett sig böra taga ståndpunkt till det spörsmålet i detta sammanhang, och detta förklarar, varför utskottets majoritet kom till den uppfattning, som förvånade herr Hage, att vi i detta sammanhang icke skulle genom att höra olika intressenter på området skaffa oss någon närmare inblick i spörsmålet om läkarbehörigheten. Jag vill minnas att det sedan flera år tillbaka föreligger ett utkast till lagstiftning på detta område, utarbetat av medicinalstyrelsen, och jag tror nog att det spörsmålet för närvarande befinner sig i sådant läge, att det är allt skäl i världen, att riksdagen får möjlighet att taga ståndpunkt till detsamma. Men enligt utskottsmajoritetens mening skall detta icke ske på denna bakväg. Herr Hage talade om att medicinalstyrelsen tydligen hade använt sig av en bakväg för att förhindra utövandet av en viss läkarverksamhet. Det är möjligt. Det har inte utskottet ansett sig ha anledning att bedöma i detta sammanhang. Visst kan utskottet uttala den meningen, att medicinalstyrelsen i det eller det avseendet, vid det eller det tillfället inte har handlat fullt lämpligt, men frågan kompliceras i detta fall, därför att ett positivt uttalande från utskottets sida i anledning av denna motion också skulle bli en anmärkning mot Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har nämligen efter överklagande prövat vissa av de av medicinalstyrelsen avstyrkta ansökningarna. Har Kungl. Maj:t därvid förfarit oriktigt? Andra lagutskottet har inte ansett sig vara rätt forum att bedöma det. Den frågan hör väl närmast konstitutionsutskottet till.

För utskottsmajoritetens del är läget alltså det, att vi inte ha ansett oss kunna ha anledning att ta någon ståndpunkt i själva behörighetsfrågan, och beträffande bedömandet av medicinalstyrelsens och Kungl. Maj:ts ståndpunkt ha vi ansett, att andra lagutskottet inte är rätt forum. Till detta konstaterar utskottet, att såsom lagen är utformad föreligga inga som helst formella hinder för den ene eller andre att utöva radiologiskt arbete. Han skall prövas, och den prövningen kan ske på olika sätt. Den kan mycket väl ske genom åläggande av prov. Det föreskrives ingenting om den saken, utan det är mera en praktisk fråga om hur det skall ordnas. Ingenting hindrar, att en chiropraktiker eller chiropraktor, vad han nu skall kallas, eller någon annan får utöva radiologiskt arbete. En person, som är kompetent att göra det, bör enligt lagens bestämmelser få behörighet därtill, och huruvida den ene eller den andre är kompetent eller inte är en fråga, som inte hör hemma under lagstiftningen utan får bedömas av vederbörande myndighet och i detta fall, där överklagande kan ske, ytterst av Kungl. Maj:t.

Herr Hage var ju hela tiden i sitt resonemang här inne på behörighetsfrågan. Utskottets majoritet har helt bortsett från det spörsmålet vid bedöman-

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

det av den här föreliggande motionen. Jag skulle tro, att i denna majoritet finns det olika skiftningar i uppfattning beträffande det spörsmålet, både uppfattningar som stå ganska nära herr Hages och uppfattningar som gå stick i stäv mot hans. Men det är enligt min och utskottsmajoritetens mening inte den saken, som vi här ha haft att bedöma, utan det är frågan, om den lag, som här åberopas, är lämpligt utformad eller inte. Vi ha inte funnit, att det förelåg någon anledning att ändra den, och yrka därför avslag på motionen. Det lämpligaste vore kanske, om motionärerna komme igen och satte in sin stöt på själva huvudspörsmålet, frågan om behörighet att utöva läkaryrket i olika avseenden och efter de kompetenskrav, som det kan vara lämpligt att föreskriva.

Jag hemställer om bifall till utskottets utlåtande.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Hage**, som yttrade: Med anledning av herr Normans anförande vill jag säga, att jag inte betraktar reservanternas framställning som en anmärkning mot Kungl. Maj:t. Den är ju en begäran, att lagen skall *ändras*, och det kan väl inte vara en stöt mot Kungl. Maj:t.

Emellertid kan jag gärna erkänna, att jag inte hade trott, att man kunnat tillämpa lagen på det sätt som skett. Jag var själv med i det utskott, som behandlade frågan. Men har Kungl. Maj:t den uppfattningen, att lagen kan tillämpas som skett, så är ju detta ett ytterligare motiv för att lagen skall ändras, så att dess tillämpning blir rimlig.

Sedan vill jag påpeka, att det på ett ställe anförts, att dessa chiropraktiker, som det här är fråga om, gjorde en framställning om tillstånd att få röntgenfotografera redan år 1941 och att svar på denna framställning erhöles först 1944, efter tre år. Att de då kunna bli litet irriterade och inte vilja nöja sig med en förklaring, att denna sak kommer att tas upp på ett eller annat sätt, det bör man kunna förstå.

Herr Lindblom: Herr talman! Det förefaller, som om det uppstått en viss förvirring med anledning av vad utskottet uttalat i det föreliggande betänkandet. Man vore närmast benägen att tolka det så som om chiropraktikerna redan hade möjlighet att erhålla tillstånd till röntgenfotografering och att därför motionärernas framställning i saken varit onödig. Så synas också tidningarna ha tolkat utskottets utlåtande att döma av en rubrik, som häromdagen fanns i en tidning, i vilken det säges, att chiropraktikerna ha rätt att erhålla tillstånd till röntgenfotografering. Så väl är det emellertid inte. Jag har en känsla av att utskottet tagit alltför lätt på frågan. Innehållet i utskottets utlåtande bär vittne därom. Man borde ha kunnat kosta på sig remiss av ärendet eller åtminstone kallat in några representanter för en grundligare information.

Jag skall nu be att få lämna en redogörelse för hur saken ligger till, så att kammarens ledamöter kunna bilda sig en uppfattning om vad det är fråga om.

När den lag, varom nu är fråga, infördes 1941, var det inte alls tal om chiropraktikerna, men väl diskuterades det i vissa sammanhang om tandläkarna och en del andra yrkesgrupper, som kunde ha behov av röntgenfotografering. Vi få komma ihåg, att lagen tillkom som en skyddslagstiftning med särskild hänsyn till frågan om skydd i arbetet, således icke som en behörighetslag.

Jag vill ge utskottet rätt i att lagen i sin nuvarande lydelse icke lägger några formella hinder för medicinalstyrelsen att lämna chiropraktikerna tillstånd till röntgenfotografering, men man kan vända på saken och säga, att den i sin nuvarande form ger medicinalstyrelsen möjlighet, om den så vill, att

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

utan saklig prövning efter fastställda grunder vägra tillstånd för en viss grupp, som kanske inte är så väl sedd hos dem som företräda medicinalstyrelsen. Men om man ordnar det så, har man inte då också — såsom även herr Hage nämnde här — på en bakväg infört en behörighetslag utan riksdagens hörande? Det är detta motionärerna och nu reservanterna vända sig emot. De vilja ha fastställda grunder för den prövning, som också enligt vår mening bör ske från fall till fall.

Utskottet har nu i sitt utlåtande utgått från att det finns tillräckliga garantier för att tillstånd icke vägras den, som visar sig vara kompetent. Detta är inte alls självklart. Om utskottet hade bemödat sig om att tränga till botten med saken, skulle utskottet ha funnit, att tillstånd vägras, ehuru sökanden är fullt kompetent. Det är mot detta vi reagera, och jag tror, att kammarens ledamöter skulle reagera på samma sätt, om de visste, hur det i verkligheten förhåller sig.

Nå, hur förhåller det sig då med kompetensen? Först bör jag kanske säga, att det i själva verket är en relativt enkel sak att röntgenfotografera, sedan apparaturen är i ordning och nödiga skyddsanordningar vidtagits. Man får inte förväxla detta med röntgenbehandling. Det är två skilda saker. Det gäller att exponera en plåt, vilket givetvis inte får ta någon längre tid; då blir ju plåten förstörd. Det är allenast fråga om sekunder. Dessutom är det givetvis automatisk avkoppling på apparaten.

Dessa, som nu vägrats tillstånd, trots de garantier mot obefogad vägran, som utskottet talar om, ha en omfattande utbildning vid de institut, där de utbildas. Dessutom ha de en mångårig praktik långt innan den här lagen kom till. Man torde kunna uppskattningsvis säga, att de utfört röntgenfotografering i många tusen fall. Det är att märka, att under hela denna tid inte några skadliga följder kunnat påvisas. Då får man väl ändå säga, att det är någonting galet i att personer med en sådan praktik och utbildning ändå skola vägras rätten att fotografera. Jag vågar påstå, att man använt den gällande lagen i ett syfte, som inte lagstiftaren avsåg, när lagen utfärdades.

Om jag sedan får lov att nämna något om hur läget är i andra länder, så får jag först konstatera, att den chiropraktiska metoden är på frammarsch över hela världen. Vad man diskuterar är inte frågan om rätten för chiropraktikerna att röntgenfotografera — den rätten ha de så långt jag har kunnat finna överallt i världen utom i Sverige. Nej, vad man diskuterar är frågan om statlig auktorisation av chiropraktikerna. Nu diskutera vi ju inte den sidan av saken i dag, men det kan ha sitt värde att belysa även den, ty det är riktigt, som utskottets ärade ordförande säger, att grundorsaken till vägran torde vara inställningen till den chiropraktiska metoden överhuvud taget.

Helt kort skall jag be att få lämna några uppgifter om hur det ligger till. Jag kan då först anföra Schweiz, där man i kantonen Zürich auktoriserade chiropraktikerna 1939. För närvarande pågår utredning om auktorisation även i kantonen Genève. Det är intressant att just i det sammanhanget ta del av en artikel, som har införts i den belgiska läkartidningen Bruxelles-Médical. Där — märk att det är en läkartidning! — säger man följande: »Regeringen i kantonen Genève var samlad den 31 maj — detta var 1946 — för att dryfta auktorisationen av chiropraktik i kantonen Genève. De tillstådesvarande medlemmarna voro i princip eniga om auktorisationen men under förutsättning av vissa garantier, som icke förefunnos i det föreliggande förslaget. Kommissionen har beslutat att först höra representanter för läkarföreningen och att därefter rådfråga experter, som äro så opartiska som möjligt, *icke om värdet av själva den chiropraktiska metoden, vilken erkännes* — det står

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)
i en läkartidning! — utan om de regler under vilka chiropraktikerna skola praktisera.»

Amerika är, det veta vi, chiropraktorernas hemland. I 44 av Förenta staternas 48 stater har man auktoriserat chiropraktorerna. Den amerikanska staten betalar egna hemvändande soldaters utbildning till chiropraktorer. Flera hundra försäkringsbolag utbetala ersättning för chiropraktisk hälsovård.

Gå vi sedan till vårt grannland Danmark, är det intressant att se, hur man där behandlat frågan om chiropraktikerna och deras rätt att röntgenfotografera. Jag har här i min hand de bestämmelser, som man tillämpar i Danmark, och i stort sett kan jag säga, att dessa bestämmelser äro ungefär desamma som vi ha här i Sverige. Det står bland annat på den punkt, som vi nu diskutera, att ledaren för röntgenanläggningen skall godkännas av sundhetsstyrelsen, vilken skall ha vissa upplysningar angående kvalifikationerna hos ledaren. Men hur gick det till, när denna lag infördes i Danmark? Först skall jag säga, att den infördes där redan 1930. När den infördes, gjordes där liksom i Sverige framställningar från chiropraktorerna till sundhetsstyrelsen om att få praktisera röntgenfotografering. Inom parentes kan jag nämna, att det då fanns åtminstone 50 praktiserande chiropraktorer i Danmark. Sundhetsstyrelsen fick samtidigt upplysningar om att dessa chiropraktorer på en chiropraktisk läroanstalt i USA hade deltagit i speciella kurser i röntgenbetjäning o. s. v. På grundval av de inkomna anmälningarna ha samtliga chiropraktorer röntgenanläggningar blivit godkända och chiropraktorerna själva godkända som ansvariga ledare för dessa anläggningar.

Vidare finns det ett chiropraktorråd i Danmark. Detta har gjort en undersökning, som omfattar 25 år. Det har vid den undersökningen visat sig, att det icke har förekommit ett enda skadefall under dessa 25 år, som hänföres till bruket av röntgenfotografering.

Jag skall kanske också säga, att man inom läkarkåren nu har en helt annan inställning än tidigare. Det är särskilt de yngre läkarna i Danmark, som i detta fall har börjat ändra kurs. En läkare, dr Ove Bøje, har hållit ett föredrag i Medicinska sällskapet i Danmark. Han uppfordrar i detta föredrag till ett systematiskt studium av chiropraktorernas metoder för att därigenom om möjligt komma deras hemlighet på spåren. Denne läkare har själv försökt det — han har praktiserat chiropraktiken i 400 fall.

På det sättet har man handlat i Danmark. Om medicinalstyrelsen i Sverige hade handlat på samma sätt som sundhetsstyrelsen i Danmark, hade vi inte behövt diskutera saken här i dag. Men hur gick det till i Sverige? Jo, när lagen infördes 1941, ingav man också här samma ansökningar och material för bevisningen av sin kompetens som i Danmark. Radiofysiska institutionen granskade apparaturen och godkände densamma, enär nödvändiga skyddsanordningar enligt lagen voro vidtagna. Men det märkliga inträffade nu, att ehuru ansökan inlämnades 1941, gav medicinalstyrelsen inte något svar förrän 1944, och då blev det avslag. Man tycks inte ha varit särskilt orolig för att någon olycka skulle ske. Styrelsen torde ha varit väl medveten om att apparaterna varit i bruk flera år, innan den ifrågavarande lagen kom till stånd. Chiropraktikerna besvärade sig hos Kungl. Maj:t, såsom nu också utskottet har hänvisat till att man skall göra, men det blev i alla fall inte någon ändring. Så blev det åtal, och ärendet är för närvarande under prövning av högsta domstolen.

Om nu riksdagen bifaller utskottets föreliggande uttalande, är det troligt, att medicinalstyrelsen trots lagens möjligheter alltfört kommer att avslå ansökningar från chiropraktiker. Det är möjligt, att styrelsen med anledning av vad utskottet har sagt tar frågan under omprövning, men det är inte alls säkert.

Egentligen drabbar ett förbud närmast patienterna, ty chiropraktikerna kom-

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

ma givetvis att fortsätta sin verksamhet, även om de skulle berövas den utmärkta möjlighet till ställande av en rätt diagnos, som denna fotografering utgör. Förbudet är således i verkligheten till skada för de människor, som utnyttja den chiropraktiska läkemetoden, och det kunna vi ju inte hindra folk att göra. Vi kunna inte heller, som herr Hage yttrade, hindra chiropraktikerna att fortsätta.

Då nu lagens tillämpning har blivit sådan som säkert ingen av oss, som voro med om att tillstyrka den, tänkt sig, synes det vara nödvändigt att fastställa vissa grunder, efter vilka prov kunna få avläggas, så att den, som verkligen är kompetent, skall ha möjlighet att få tillstånd. Det är endast detta, som motionärerna och reservanterna åsyfta, och jag har mycket svårt att förstå, att det skulle kunna finnas någon anledning att gå emot detta. Vi vilja ju fortfarande lägga prövningen i medicinalstyrelsens hand. Denna skall bara inte ha rätt att a priori anse en person för inkompetent, bara därför att han tillhör en viss grupp yrkesutövare, som man inte gillar.

Vi begära ju blott en utredning. Kan det ligga någon fara i att Kungl. Maj:t får titta på detta? Jag anser, att det rådande läget är så pass tillkrånglat, att det väl kan behöva bli föremål för en ny omprövning.

I anslutning till det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den till utlåandet avgivna reservationen.

Herr Johanson, Karl: Herr talman! Såväl reservanten herr Hage som min medmotionär herr Lindblom har här klarlagt de teoretiska problemen i det nu föreliggande ärendet, och jag skall därför inte alls syssla med den saken. Jag har nämligen själv en liten erfarenhet på detta område, och jag tycker inte, att det är riktigt, om man undanhåller kammarens ledamöter denna. Jag kan inom parentes tillägga, att jag vet, att det finns flera ledamöter av såväl denna kammare som medkammaren, som ha samma erfarenhet.

För tio år sedan blev jag av en framstående legitimerad läkare här i staden remitterad till ett av stadens sjukhus för att undergå röntgenbehandling för ischias. Jag fick ett antal behandlingar där, jag tror det var tio stycken, men utan påtagbart resultat. Jag måste fara hem och lägga mig på mitt läns lasarett, jag låg där en månad för såväl undersökningar som behandlingar, men resultatet var praktiskt taget negativt. Någon månad därefter blev jag uppmanad av en ärad ledamot i denna kammare att söka en namngiven chiropraktor för att försöka få bot för min ischias. Jag ber om överseende, ifall detta är en berättelse, som möjligen skulle kunna kallas en bild ur levande livet, men jag måste berätta den.

Jag har alltid ställt mig tveksam till människor, som utöva en verksamhet, vilken man inte känner så väl till och framför allt då det gäller sjukdomar, och jag var därför mycket tveksam om hur jag skulle förfara, men jag gick i alla fall till denne chiropraktor för att få en eller några behandlingar av honom. Jag måste säga, att redan efter den första behandlingen var resultatet så påtagbart, att allt resonemang om att detta skulle vara en följd av den tidigare behandlingen är fullständigt nonsens. Jag vet att det är så. Jag är själv ett levande exempel på detta, och därför vet jag vad jag talar om.

Jag har sedermera vid två olika tillfällen blivit röntgenfotograferad av en chiropraktor här i staden. Jag har så sent som i januari månad i år fått röntgenbehandling på mitt länslasarett för en åkomma, som ingen legitimerad chiropraktor skulle tagit någon som helst befattning med. Jag har således sett och erfarit skillnaden mellan en röntgenfotografering och en röntgenbehandling, och jag har som lekman kommit till det resultatet, att det inte är någon risk med den röntgenfotografering, som chiropraktorerna använda sig av.

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

Vi motionärer begära inte något som helst revolutionerande. Vi begära bara. att legitimerade chiropraktorer skola kunna få rätt av medicinalstyrelsen att utöva denna fotograferingsverksamhet, om jag så får säga, till gagn och nytta för de patienter, som de behandla.

Jag har vid flera tillfällen talat vid läkare om denna sak, bland annat med den, som skötte mig på Umeå lasarett. Han sade ungefär så här: »Vi vidta numera operativa ingrepp mot ischias, de s. k. diskbrocken», vartill jag genmälde: »Är det nödvändigt att skära i en människokropp, om man på andra sätt kan komma till rätta med en sjukdom och få bot för den?» Jag är övertygad om och den förste att erkänna, att vårt lands läkarvetenskap står mycket högt. Jag vet inte, om den är bland de mest högtstående i världen, men jag hoppas och tror det. Då frågar jag mig: varför tar inte vår läkarvetenskap upp dessa problem till behandling och ser efter, om inte också läkarna kunna använda samma metoder som chiropraktorerna, eller varför ge de inte chiropraktorerna möjlighet att under deras ledning och överinseende utöva sin verksamhet? Det är ju inte något annat vi begära.

En av de läkare, som jag talade med i detta fall, svarade mig, att det var ortopedernas sak att ta upp frågan. Men skall man här göra någon artskillnad inom läkarvetenskapen? Jag tycker, att det borde ligga i sakens natur, att läkarvetenskapen såsom sådan tog upp problemet till en allvarlig prövning och undersökte, om det inte finns möjligheter för läkarna att använda samma behandlingsmetoder som chiropraktorerna.

Man skulle här kunna dra fram åtskilliga exempel på människor, som ha blivit botade av dem som nu utöva chiropraktik, men jag tycker att det är tämligen överflödigt och onödigt att tynga riksdagens protokoll med en sådan redogörelse. Jag kan dock försäkra kammarens ledamöter, att jag inte är ensam om denna uppfattning och att jag inte är den ende som kan visa påtagbart resultat av chiropraktisk behandling. Jag kan nämna många fall.

Då man kommer till chiropraktorerna äro deras väntrum väl besatta. Man måste tinga tid, kanske flera dagar i förväg, för att få en behandling, och det måste väl ändå ligga någonting i detta. Om människorna ha en sjukdom, vilja de också söka bot härför.

Jag har inte kunnat komma till annat resultat än att medicinalstyrelsen i detta fall inte handlar riktigt, då den förvägrar chiropraktorerna rätten att röntgenfotografera. Om de fingo sådan rätt, skulle deras arbete underlättas ofantligt.

Utskottets ärade ordförande säger, att vi vilja skärpa lagen. Gärna det, vi vilja skärpa lagen och skärpa den, så att de människor, som nu så att säga ockra på vissa omständigheter och förhållanden, skulle kunna hållas undan. Det gör man inte som frågan nu ligger till, utan man bör tillgripa de föreslagna åtgärderna och ge dem som verkligen ha den utbildning, som chiropraktorerna ha, rätt och möjlighet att utöva sin verksamhet, och däri ligger även, att de framför allt skola få rätt av medicinalstyrelsen att utöva sin fotografiska verksamhet. Jag tror inte, med den erfarenhet jag har, att det ligger någon som helst risk i att de få denna rätt, och som de övriga talarna redan här ha anfört har det ju inte heller inträffat något enda fall, där chiropraktorerna genom röntgenfotograferingen skulle ha åstadkommit någon som helst skada. Jag tror inte heller, att någonting sådant kunnat ske i den verksamhet de i övrigt utöva.

Utskottets ordförande pekade på att motionärerna skulle kunna komma igen. Motionärerna komma helt säkert igen, om inte den framstöt, som nu är gjord, leder till önskat resultat. Jag vill för min del uttrycka den förhoppningen, att den svenska läkarkåren, som jag har gett så högt betyg, tar upp dessa problem

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

till en allvarlig omprövning och ser efter, huruvida inte läkarna i sin verksamhet kunna använda chiropraktorernas behandlingsmetoder, som bevisligen lämna goda resultat.

Jag har intet annat yrkande, herr talman, än om bifall till reservationen.

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Utskottets ordförande har redan belyst utskottets ställning, men jag tror för min del, att det kan vara lämpligt, att det säges ytterligare några ord i denna fråga och därvid också ges några upplysningar, som hittills inte ha kommit fram.

Vad först angår frågan om chiropraktikernas rätt att bedriva läkarverksamhet, ha vi ju bestämmelser rörande icke läkarutbildade personers rätt att bedriva läkarverksamhet i en lag av år 1915. Denna lag, som tillkommit med riksdagens medverkan, stadgar straff för den, som inte är läkare men mot ersättning försöker bota tuberkulos och kräftsjukdomar, företar hypnotisk behandling m. m. Då det gäller andra sjukdomar, straffas den person, som yrkesmässigt söker bota dem — om han således obehörigen utövar yrkesmässig läkarverksamhet — och därvid utsätter en patients liv eller hälsa för fara.

Beträffande just chiropraktikerna har i högsta domstolen år 1929 varit uppe ett fall — jag kan nämna, för den händelse någon av kammarens ledamöter skulle vilja läsa rättsfallet, att det refereras på s. 387 i årgången 1929 av Nytt juridiskt arkiv. Det var en chiropraktiker, som med tryckning på ryggraden sökte bota ett bräck. Men sjukdomen skulle inte botas med ingrepp, utan genom stillhet, ty det var i själva verket en kräftsjukdom. Chiropraktikern dömdes till straff. Det är klart, att en chiropraktiker liksom många andra personer, som syssla med att bota sjukdomar, i åtskilliga fall lyckas, men han måste observera, att det finns riskmoment och mycket stora riskmoment. Det är självfallet delvis av denna anledning som vi ha vår lagstiftning mot kvaacksalveri.

I 1941 års lag om tillsyn å radiologiskt arbete står det, att ansökan om rätt att utöva radiologiskt arbete skall innehålla uppgift om den person, som skall förestå arbetet, och dennes utbildning därför. Bestämmelsen härom kan tolkas på två olika sätt, antingen så, att den skall vara ett skydd för dem som syssla med radiologiskt arbete — alltså en typ av arbetarskydd — eller så, att den dessutom skall vara ett skydd för patienterna. Det är klart, att den sista tolkningen är den riktiga. Det står nämligen i en följande paragraf, att medicinalstyrelsen skall utfärda bestämmelser, som skola avse skydd inte blott för den som är sysselsatt i arbetet, utan även för person eller djur, som är föremål för radiologisk undersökning eller behandling. Där i ligger givetvis att en prövning bör ske också av vederbörande persons kompetens att utöva radiologiskt arbete just i förhållande till den sak, som det är fråga om. Det framgår även av ett uttalande av departementschefen, att lagen avser skydd också för patienterna vid radiologisk behandling.

I det avgörande, som ägde rum år 1944, låg saken till på följande sätt.

Efter det att 1941 års lag hade tillkommit, hemställde ett antal chiropraktorer om rätt att få utöva radiologiskt arbete. De styrkte därvid, att de i Amerika hade genomgått vissa kurser. I Amerika är chiropraktiken — chiropractic, som det heter — någonting som är vanligt. De sista amerikanska uppslagsböckerna omtala, att 18 000 å 20 000 personer i Amerika syssla därmed. Den sista uppgift jag har sett — herr Lindblom har kanske en något senare — anger, att det finns skolor för chiropraktorer i 42 olika stater. Jag har emellertid inte sett något om hur lång utbildningen är och vari den består. Beträffande utbildningen av de ifrågavarande chiropraktorerna förekom i handlingarna inte något mera påtagligt än att de hade genomgått en kurs på

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

90 timmar i röntgenologi och i ryggradsfotografering. Dessa ansökningar remitterades på överklagandestadiet till docent Magnusson, medicinalstyrelsens vetenskaplige rådgivare då det gäller radiologi. Han påpekade i sitt utlåtande över en av ansökningarna, att lagen avsåg även skydd för patienterna — såsom jag nyss försökte utveckla — och han uttalade följande om riskerna i radiologiskt arbete: »De med röntgendiagnostiskt arbete förknippade riskerna för skada å personal och patienter kunna icke undanröjas genom stipulerande av viss begränsning av antalet exponeringar, t. ex. per vecka. Man torde ej ens med plomberade räkneverk kunna säkert kontrollera, att det stipulerade antalet ej överskrides. Man kan vidare ej utöva kontroll på hur arbetet utföres, vilket är helt avgörande för riskbedömningen. Om t. ex. personalens händer — — användas som stöd för patient eller kassett under exponering, kunna givetvis skador uppstå redan efter mycket kort tids arbete inom stipulerade gränser. Vid röntgenundersökning av ryggraden kunna skador å de starkt radiosensibla könskörtlarna och beträffande barn även å andra endokrina organ och å skelettillväxten bliva följden av upprepade undersökningar. I fall, som varit föremål för strålbehandling, eller där vävnaderna på grund av tidigare sjukdom eller skada äro atrofiska, ökas riskerna. Möjligheten till framkallande av starr genom upprepade skallundersökningar böra även framhållas. — Även en kvantitativt begränsad verksamhet kan sålunda ej betraktas som riskfri, därest dess utövare ej genom sin utbildning bibragts grundlig kännedom om förekommande risker och deras undvikande. Sådan kännedom förutsätter kunskaper ej blott i strålbiologi och strålningsfysik utan även i anatomi, fysiologi och patologi.»

Med utgångspunkt härifrån sade docent Magnusson, att de diplom, som hade förebragts, icke voro tillräckliga för att styrka kompetens att utöva det arbete som det var fråga om. Den person, som hade sökt tillståndet, hade till sin ansökan fogat vissa av honom tagna bilder med av honom givna förklaring. Docent Magnusson uttalade, att han tillsammans med medicinalstyrelsens vetenskapliga råd för ortopedi, professor Waldenström, hade gått igenom dessa bilder och den av chiropraktikern givna förklaringen. Genomgången hade ytterligare styrkt honom i hans uppfattning, att tillstånd icke borde ges.

Medicinalstyrelsen avtog framställningarna om tillstånd, enär sökandena icke styrkt sig besitta kompetens att bedriva radiologiskt arbete. Sedan kom ärendena från medicinalstyrelsen genom överklagande till regeringsrätten, alltså inte till Kungl. Maj:t i statsrådet. Regeringsrätten, som yttrade sig om sju personer, delade enhälligt medicinalstyrelsens uppfattning både om hur lagen skulle tolkas och om att kompetens att utöva radiologiskt arbete icke var styrkt.

Herr Löfvander: Herr talman! Jag kan i huvudsak instämma i vad min medreservant herr Hage och motionärerna anfört i denna fråga, men jag vill som en kort sammanfattning yttra några ord.

Chiropraktorerna ha tillstånd att utöva sin verksamhet i detta land — det är inte den frågan man diskuterar. Man kan ju nu inte längre underskatta chiropraktorernas arbete, utan detta måste anses vara betydelsefullt. Erfarenheterna i det praktiska livet visa det. Jag tror, att många av kammarens ledamöter kunna åberopa åtskilliga fall, där chiropraktorerna lämnat verksam hjälp, då legitimerade läkare inte ha kunnat hjälpa. Det finns också läkare, som erkänna nyttan av chiropraktorernas verksamhet. Det är ju glädjande, att vi i dag ha sluppit höra ordet kvacksalvare mer än en gång — det var professor Holmbäck som nämnde det i sitt anförande. Jag vill av detta

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

dra den slutsatsen, att man har mera respekt för chiropraktorerna nu än man har haft tidigare.

Utskottets majoritet har inte heller tagit ståndpunkt till chiropraktorernas läkarbehörighet. Utskottsmajoriteten hänger upp sig på formella synpunkter.

Chiropraktorerna begära att få utöva röntgenfotografering för sitt arbete, och sådan har ju — såsom framgår av de handlingar, som varit tillgängliga för oss som sysslat med frågan i utskottet — praktiserats i många år, utan att man kan påvisa, att det har skett någon skada. Denna verksamhet har givetvis varit olaglig, men den har säkerligen varit till nytta. Nu begär man en ändring såtillvida, att det skall bli möjligt för chiropraktorerna att få tillstånd att utöva röntgenfotografering. Man kan säga, att denna möjlighet finns på papperet — det gjorde utskottets ordförande gällande — men den finns uppenbarligen inte reellt. Medicinalstyrelsen kan vägra tillstånd att utöva röntgenfotografering och gör det kategoriskt, och Kungl. Maj:t kommer troligen att följa medicinalstyrelsen.

Detta var vad jag hade att tillägga i debatten. Det är sagt så mycket av både motionärerna och herr Hage, att jag inte anser, att jag behöver förlänga debatten vidare, utan jag skall be att få yrka bifall till herr Hages m. fl. reservation.

Herr Lindblom: Herr talman! Med anledning av herr Holmbäcks anförande vill jag säga några ord om den amerikanska undervisningen för chiropraktikerna. Först och främst bedrivs undervisningen numera vid institut, som godkänts av amerikanska staten, och vidare är studiekursen fyraårig. Jag har här ett schema, som visar, vilka olika ämnen som behandlas år efter år. Under tredje året kommer man slutligen fram till »x-ray-technic», alltså den röntgenfotografering, varom vi här tala. När man ser, vilken utbildning chiropraktikerna i Amerika få, kan man fråga: vilken utbildning i röntgenfotografering tro herrarna, att exempelvis en tandläkare har? Att märka är, att när tandläkaren skall fotografera med röntgen, måste han applicera strålarna intill huden, under det att chiropraktikern alltid har patienten 40—50 cm från apparaten. Det är ju en väsentlig skillnad.

Därtill kommer, att de ifrågavarande chiropraktikerna — jag skall inte yttra mig om alla andra, ty det är klart, att man måste pröva från fall till fall — hade inte bara skaffat sig denna omfattande utbildning, utan också fortsatt med sin verksamhet i Sverige bortåt tio år, innan lagen infördes. På grund därav hade de en praktik på kanske 5 000 à 10 000 timmar. Jag undrar, hur många läkare som överhuvud taget ha en så lång praktik. När man betänker detta, förstår man, att det inte är kompetensfrågan, som här är avgörande, utan att det är docent Magnussons yttrande som fällt utslaget. Vem är denne Magnusson? Jo, naturligtvis en person, som har ungefär samma inställning som de som företråda medicinalstyrelsen och gärna gå emot chiropraktikerna.

Herr talman! Jag skall inte fortsätta argumentationen. Jag tror inte, att det är nödvändigt. Frågan har emellertid kommit upp här, och hur utgången än blir i riksdagen skulle jag vara glad, om departementschefen på något sätt ville ägna frågan sin uppmärksamhet. Jag tror, att den förr eller senare kommer att tränga sig fram i vårt land och att det kommer en tid, när folket reagerar mot att man så som här har skett på omvägar hindrar denna yrkesgrupp.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Ang. rätten att bedriva radiologiskt arbete. (Forts.)

Herr **Holmbäck**: Herr talman! Endast ett par ord! Jag kan naturligtvis inte på grundval av vad herr Lindblom nu yttrat bilda mig något omdöme om värdet av den undervisning, som ges vid de chiropraktiska instituten i Amerika. Värdet beror på många förhållanden: vilka förkunskaper som ford-ras, hur undervisningen är anordnad, hur stor del av dagen den verkligen an-ses kräva, vilken kompetens lärarna ha o. s. v. Men jag kan konstatera en sak, och det är, att chiropraktorerna själva icke ha ansett sig böra i sina an-sökningar ange mera än en kort kurs på 90 timmar i röntgenologi.

Herr **Hage**: Herr talman! Endast en kort replik! Med all aktning för herr Holmbäck måste jag säga, att jag, när det gäller denna fråga, sätter mera värde på det omdöme, som kommer från den stora amerikanska nationen än det, som kommer från herr Holmbäck. Det är ändå betydelsefullt att kunna konstatera, att denna stora nation litar på den utbildning, som ges i de chiro-praktiska skolorna.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jäm-liket därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskot-tet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Hage m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hem-ställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Hage** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Hage m. fl. vid utlåtandet avgivna reser-vationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-pro-positionen.

Då emellertid herr **Hage** begärde rösträkning, verkställdes nu votering me-delst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 53.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anled-ning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo andra laguskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Genom en den 14 februari 1947 dagtecknad proposition, nr 63, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:tt föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

*Ang. fortsatt
tillståndst-
vång för
byggnads-
arbete.*

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete.

Häri genom förordnas, att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 21 juni 1946 (nr 342) gäller till och med den 30 juni 1947, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1948.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet, med förmälan, att utskottet ej funnit anledning till erinran mot det genom propositionen framlagda lagförslaget hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Herr **Wehtje**: Herr talman! Utskottsutlåtandet redovisar ju ganska knapphändigt, hur detta ärende blivit behandlat i utskottet. Även propositionen är mycket kortfattad. Det skulle ha varit mycket önskvärt, om man hade kunnat få en mera fullständig orientering om vilka andra alternativ än denna regleringsväg, som ha övervägts för att ernå den begränsning av byggnadsverksamheten, som ansetts erforderlig. Någon sådan orientering har inte framlagts. Men vi skola väl ändå en gång bli fria från denna bundenhet och dessa regleringar, som ju inte bereda så stora utvecklingsmöjligheter. Om man kan komma över till naturliga, av sig själva verkande åtgärder och medel, skulle det vara lyckligt. Jag hoppas, att sådana alternativa förslag skola komma fram den gång vi få tillfälle att mera ingående diskutera dessa frågor.

Nu hade jag tänkt att fråga statsrådet Ericsson, som har berett detta ärende, om hur investeringarna utvecklats. Dessa spela ju en mycket betydande roll i vårt ekonomiska liv, och de ha i statsverkspropositionen fått ett stort utrymme, i det att där har redovisats en föredömligt fullständig investeringsbudget.

Det är emellertid nu åtskilliga månader sedan denna investeringsbudget uppgjordes, och det skulle ha varit intressant att i dag ha fått veta, hur förhållandena ha utvecklats sig och hur man på högsta ort bedömer möjligheterna att åstadkomma en begränsning av investeringarna till den volym som man anser vara den lämpligaste. Det sades ju, att man skall försöka att begränsa investeringarna till en lägre nivå än 1946 års, kanske ned till 1945 års omfattning och i varje fall till ett totalbelopp som ligger emellan dessa båda års investeringsverksamhet för byggnads- och anläggningsföretag. Statsrådet Ericsson har tydligen klart för sig, hur det ligger till med möjligheterna härvidlag. Han har i anföranden, som han har hållit på olika platser och i olika sammanhang, gjort vissa uttalanden i denna sak, men det skulle vara av stort intresse för oss att även här i riksdagen få höra detta direkt av honom. Då han nu inte är närvarande, hoppas jag, att han vid ett senare tillfälle skall ge oss en dylik orientering.

I detta sammanhang vill jag även påpeka de svårigheter som kunna uppkomma på grund av den situation som vi i år befinna oss i genom den exceptionellt stränga vintern. Byggnadsverksamheten ligger i år nere i större utsträckning än vad som eljest brukar vara fallet under vintersäsongen. Man har

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete. (Forts.)
 ju numera lärt sig att utföra byggnadsarbeten även under vintern. Den starka och ihållande kyla som vi haft i år har emellertid förorsakat, att byggnadsverksamheten under innevarande vintersäsong stagnerat i betydligt större omfattning än vad som annars brukar vara fallet. När vintern nu släpper sitt grepp, kommer man naturligtvis att sätta i gång med byggnadsverksamheten i forcerad takt på många platser. Det kommer att medföra stora påfrestningar både för leverantörerna och vår transportapparat, järnvägarna, sjöfarten och överhuvud taget alla områden som beröras av byggnadsproduktionen. Jag hade därför också gärna vid detta tillfälle velat höra, hur man tänkt sig söka ordna för att det inte skall uppstå alltför stora svårigheter och stagnation för byggnadsproduktionen under början av säsongen.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Om ökad semesterersättning för arbetstagare.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion angående ökad semesterersättning för arbetstagare.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 102, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Dahlgren* m. fl. föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ökad semesterersättning för arbetstagare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Herr Norling: Herr talman! Motionärerna i andra kammaren ha genom sin motion fäst uppmärksamheten på att det trots de förbättringar, som den nya semesterlagen medfört, dock finns vissa brister i lagen. De ha också angivit en väg för att avhjälpa dessa brister. Tyvärr har utskottet inte velat följa motionärerna utan hemställt, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Utskottet erkänner, att det i och för sig kan vara ganska rimligt, att lönen under semestern utgår med högre belopp än annars. Man anser det dock inte vara lämpligt att genom lag förplikta arbetsgivarna att utbetala denna högre ersättning. Då arbetsgivarna redan nu enligt gällande lag ha skyldighet att utbetala semesterlön, kan jag inte finna det vara annat än en naturlig väg att ålägga dem att utbetala *högre* semesterlön, om man vill förbättra möjligheterna för arbetstagarna att verkligen komma i åtnjutande av en effektiv semester. Semesterlönen måste ju principiellt betraktas som en lön som arbetstagaren intjänat under den tid som han arbetat hos arbetsgivaren. Storleken av semesterlönen bestämmes i lagen. Då det, såsom utskottet medger, är rimligt, att lönen under semestern utgår med högre belopp än annars, bör man väl kunna ändra den nuvarande lagen på denna punkt. Jag anser därför, att motionärerna ha anvisat en framkomlig väg för att uppnå det mål som man eftersträvar.

Utskottet motiverar sin avvisande hållning med att om arbetsgivarna genom lag skulle förpliktas att till arbetstagarna under semestern betala högre löner än eljest, så skulle arbetsgivarna vid löneförhandlingarna kalkylera med denna omständighet och därför inte vilja medge någon höjning av lönen för de delar av året, under vilka arbetstagarna äro i arbete. Denna motivering

Om ökad semesterersättning för arbetstagare. (Forts.)

håller enligt min mening inte streck. Lönerna på arbetsmarknaden fastställas ju efter förhandlingar mellan parterna, varvid man har att utgå från konjunkturläget och styrkeförhållandet mellan parterna. På grundval av dessa faktorer träffar man en uppgörelse, och där spela semesterlönerna alls inte in. Med de höga vinster, som våra industriföretag för närvarande redovisa, bör det vara möjligt för dem att betala arbetarna högre semesterlön än vad som nu utgår.

Om arbetarna verkligen skola få den vila och rekreation, som semestern är avsedd att bereda dem, måste de ha tillräckliga ekonomiska resurser, så att de t. ex. kunna byta vistelseort och för en tid komma bort från den plats där de hela året ha sitt arbete. Lönerna äro för många arbetstagare tyvärr så låga, att inkomsterna under den tid vederbörande arbeta nätt och jämnt räcka till att täcka utgifterna för familjens försörjning. Det blir helt enkelt ingenting över att avsätta till semestern. När semestern kommer, ha dessa små inkomsttagare därför inga möjligheter att resa bort för att få vila och rekreation. Lönen under semestern utgår ju med samma belopp som under den övriga delen av året, och det innebär att många arbetare inte ha råd att kosta på sig några extravaganser med resor och dylikt under semestern. De kunna därigenom inte komma i åtnjutande av den rekreation, som semestern är avsedd att bereda dem.

Det är också märkligt, att utskottet ej, har förhört sig med arbetsmarknadens huvudorganisationer. Landsorganisationen har nämligen vid sin kongress antagit ett uttalande i samma riktning som vad motionärerna här föreslagit.

Jag konstaterar således, herr talman, att det är bestyrkt att det är både rimligt och rättvist att högre lön än annars bör utgå under semestern. Semesterlönen är vidare en av arbetstagaren under den stipulerade kvalifikationstiden intjänad lön, som arbetsgivaren innehåller för att utbetala till arbetarna då semestern infaller. Storleken av denna lön har i lag bestämts av riksdagen. Följaktligen kan riksdagen också ändra detta belopp och i lag bestämma att högre lön skall utgå under semestertiden. Då utskottet inte inhämtat yttrande från arbetstagarnas huvudorganisationer, kan jag heller inte anse frågan tillräckligt utredd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Norman: Herr talman! Såsom den föregående ärade talaren påpekade, har utskottet erkänt, att förhållandena tyvärr äro sådana, att ett stort antal medborgare i landet inte ha tillräckliga ekonomiska resurser för att under semestertiden kunna kosta på sig några extra utgifter för resor och dylikt. Inkomsterna äro många gånger inte större än att de helt åtgå för att täcka de nödvändiga normala utgifterna. På den punkten äro vi således överens.

Vi äro också överens om att det helt säkert är behövt att medborgarna för att kunna utnyttja semestern på rätt sätt kunna inordna de extra kostnader, som alltid äro förenade med en semester, i sin ekonomiska budget. Vi ansågo därför inom utskottet, att det var ett ganska gott uppslag som hade framkommit i fjol, och vi voro nog närmast inriktade på att den vägen att lösa frågan kanske borde ytterligare undersökas. Men den utvägen låg utanför det område, som vi i år haft att bedöma, då vi ju måste hålla oss till det föreliggande yrkandet.

Utskottet har konstaterat, att det är värdefullt att man på olika sätt söker bereda arbetstagarna ökade möjligheter att utnyttja semestern på lämpligt sätt, så att de kunna erhålla vila och rekreation för att sedan återvända till

Om ökad semesterersättning för arbetstagare. (Forts.)
 produktionen med friska krafter. Men det ligger i själva begreppet semester, att det skall vara ledighet med bibehållen lön. Vad därutöver är, har utskottet ansett närmast höra hemma i de resonemang, som föras mellan parterna på arbetsmarknaden. Vi ha ju hittills i varje fall i vårt land undvikit att lagstifta i fråga om löneförhållanden och dylikt på den privata arbetsmarknaden. Jag tror nog också, att det allt fortfarande är riktigt att hålla isär de två sakerna, semesterfrågan och lönespörsmålet som sådant. Vi böra således inskränka oss till att i princip fastslå, att arbetstagarna skola äga rätt till en viss ledighet med samma inkomst som under den tid de arbeta. Att gå längre vore att på lagstiftningens väg ingripa i frågan om lönens lämplighet och skälighet överhuvud taget. Jag tror inte att arbetsmarknadens parter äro inställda på att finna en lösning av sina önskemål på den vägen.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Herr Norling: Herr talman! Endast en kort replik!

Utskottets ordförande yttrade, att utskottet hade varit inne på den linjen, att man skulle försöka få till stånd billigare semesterresor. Det tyder väl på att denna motion åtminstone fört frågan ett stycke framåt.

Jag kan inte förstå invändningen, att en lagbestämmelse om högre lön under semestern skulle innebära, att statsmakterna obehörigt ingripa i de avtalsuppgörelser som arbetsmarknadens parter ha att träffa vid gemensamma förhandlingar. Redan den nu utgående semesterlönen är ju fastslagen genom bestämmelserna i lagen. Då bör man väl också genom att ändra lagen kunna höja semesterlönen, utan att det behöver betyda ett obehörigt ingripande i uppgörelserna på arbetsmarknaden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

*Anslag till
 åtgärder för
 hästavelns
 främjande
 m. m.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 10 januari 1947 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 14, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen under 11 särskilda, med 1—11 betecknade punkter angivits.

I den kungl. propositionen hade erinrats, att under föregående år totalisatormedlen hade redovisats å särskild specialbudget på så sätt, att till avsättning till stuteriväsendets fond uppförts ett anslag motsvarande beräknade inflytande totalisatormedel, sedan summan av de för stuteri byrå i lantbruksstyrelsen, för statens hingstdepåer och stuteri samt till hästavelns befrämjande å driftbudgeten uppförda beloppen frånräknats. Kungl. Maj:ts föreliggande förslag innebar i fråga om totalisatormedlen, att denna specialbudget skulle upplösas. De ifrågakvarande behoven skulle alltså ej i fortsättningen täckas av totalisatormedel, och vidare avsättning till stuteriväsendets fond skulle icke ske. Huvuddelen av fondens behållning skulle i samband därmed tillföras den allmänna budgeten.

Anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 223 av herr *Heiding* m. fl. och II: 332 av herr *Liedberg* m. fl., vari hemstälts, att förevarande proposition icke måtte av riksdagen bifallas, i vad den innehölle förslag om totalisatormedlens specialbudget, och att frågan måtte underkastas grundlig utredning.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och de likalydande motionerna »I: 233» och II: 332,

1) godkänna i utlåtandet införd avlöningsstat för statens hingstdepåer och stuteri, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

2) till Statens hingstdepåer och stuteri: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 402 400 kronor;

3) till Statens hingstdepåer och stuteri: Omkostnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 242 500 kronor;

4) till Statens hingstdepåer och stuteri: Byggnadsarbeten för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 152 800 kronor;

5) till Hästavelns befrämjande för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 1 408 500 kronor;

6) medgiva, att av medel, som för budgetåret 1946/47 tillförts stuteriväsändets fond, finge för inköp av tävlingshästar till de olympiska spelen 1948 tagas i anspråk ett belopp av högst 75 000 kronor;

7) beträffande den under räkenskapsåret 1946/47 upplupna avkastningen av statens hästavelsfond besluta, att ett belopp av 32 000 kronor finge av Kungl. Maj:t disponeras till åtgärder för hästavelns främjande samt återstoden läggas till fondens kapital;

8) godkänna förut i utlåtandet framfört förslag att genom sammanslagning av statens hästavelsfond, lånefonden för inköp av ädla avelsston, lånefonden för inköp av avelshingstar av ardenerras och lånefonden för inköp av avelsston av nordsvensk ras samt genom tillskott från stuteriväsändets fond bilda en lånefond, benämnd statens lånefond för hästavelns befrämjande, med ett kapital om 7 000 000 kronor;

9) medgiva, att lån ur den nybildade fonden för inköp av avelsston av nordsvensk ras finge beviljas inom de hushållningssällskaps områden, varest nordsvenska hästar premierades;

10) medgiva, att ur den nybildade fonden finge under budgetåret 1947/48 tagas i anspråk till lån för inköp av varmblodiga avelsston 300 000 kronor, för inköp av hingstar av nordsvensk eller gudbrandsdalsk ras 200 000 kronor, för inköp av nordsvenska avelsston 200 000 kronor, för inköp av avelshingstar av ardenerras 400 000 kronor och för förvärv av ridhusbyggnader m. m. 250 000 kronor;

11) godkänna att i enlighet med vad förut i utlåtandet anförts genom tillskott från stuteriväsändets fond bildades en fond, förslagsvis benämnd statens hästavelsfond, med ett kapital om 5 000 000 kronor;

12) besluta, att stuteriväsändets fond skulle upphöra från och med den 1 juli 1947 och dess återstående behållning tillföras allmänna budgeten.

Beträffande punkten 11, som saknade motsvarighet i den kungl. propositionen, hade utskottet i motiveringen — efter att hava förklarats, att utskottet icke ville motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag att upplösa specialbudgeten för totalisatormedlen — anförts:

»Emellertid anser utskottet å andra sidan önskvärt, att full garanti skapas för att hästavelns behov kunna i tillräcklig omfattning tillgodoses, även då det

Anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. (Forts.)
 budgetära läget skulle lägga svårigheter i vägen för att erforderliga anslag för hästaveln anvisas. Utskottet finner sig därför böra föreslå, att av behållningen å stuteriväsendets fond avsättes ett belopp av 5 000 000 kronor, av vilket ytterligare medel i fall som nyss nämnts skulle kunna användas för hästavelns befrämjande. Skulle därigenom det avsatta beloppet nedgå i någon mera väsentlig utsträckning, förutsätter utskottet, att, då läget förändrats, för ändamålet avsättes ett belopp motsvarande vad som tagits i anspråk.

Av det sålunda avsatta beloppet synes lämpligen böra bildas en särskild fond, förslagsvis benämnd statens hästavelsfond, vilken torde böra ställas under statskontorets förvaltning. Fonden torde icke böra vara räntebärande.»

Enligt en vid utlåtandet angiven reservation hade herr *Andersson, Alfred*, ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å de likalydande motionerna »I: 233» och II: 332,

1) godkänna — — — (lika med utskottet) — — — m. m. 250 000 kronor;

11) besluta, att stuteriväsendets fond skulle upphöra från och med den 1 juli 1947 och dess återstående behållning tillföras allmänna budgeten.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag ber att få meddela, att i jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 10 förekommer en felaktighet så till vida, att när i utlåtandet talas om motionen I: 233 avses motionen I: 223.

Medan jag har ordet, ber jag också, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag har fogat en reservation till det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag står som ensam reservant, men då jag har kommit till den bestämda uppfattningen, att Kungl. Maj:ts ursprungliga förslag är väsentligt bättre än utskottets, har jag på detta sätt velat ge min mening till känna.

Utskottets förslag innebär, att en särskild fond skall bildas för hästavelns främjande. Enligt min mening kommer fonden icke att få någon som helst uppgift att fylla. Man har inte från något håll anmärkt på storleken av de anslag, som hittills beviljats för att stödja hästaveln. Tvärtom har man varit angelägen att framhålla att anslagen för detta ändamål alltid ha varit rikliga.

Fondens inrättande försvaras bl. a. med att det kan vara bra att ha dessa medel tillgängliga, om det hastigt skulle uppstå en situation då man behöver pengar. Jag måste emellertid fråga, när det kan uppstå en situation där man så snabbt behöver få pengar för hästaveln, att man inte ens hinner tillfråga Kungl. Maj:t. Jag kan för min del inte föreställa mig, att det behöver vara sådan brådska. Man fryser i fonden helt enkelt inne ett belopp till ingen nytta. Därför har jag reagerat mot utskottets förslag.

Det kanske invändes, att utskottets förslag är resultatet av en kompromiss. Tyvärr är väl detta också fallet, ty det finns ju en och annan som lider av kompromissjuka och alltid skall laga ihop kompromisser. Men det märkliga är att denna kompromiss inte ens blev förelagd första avdelningen, utan den framlades först vid plenum i utskottet, då man begärde att hela utskottet utan vidare skulle anamma den.

I de väckta motionerna anföres som motiv för en ändrad ordning, att det här är fråga om totalisatormedel som inflyta från skådespelet på våra travbanor. Man anser att detta utgör en särskild anledning att inrätta en fond, där pengarna kunna ligga i reserv så att säga. Man kan nästan få den uppfattningen, att man på sina håll tycks förmena, att det är hästägare, hästuppfödare och

Anslag till åtgärder för hästavelns främjande m. m. (Forts.)

jordbrukare överhuvud taget, som i första hand satsa de stora belopp som inflyta från totalisatorspel. Det är inte på det sättet. Dessa kategorier av vårt folk satsa säkerligen de minsta beloppen på totalisatorspel, och större delen av pengarna kommer från andra befolkningsgrupper. Det är en brokig samling människor som på detta sätt offerar sina pengar. De människor, som en gång ha fått speldjävulen i blodet, fortsätta att kasta bort sina pengar på totalisatorspel, även om de äro medvetna om att de i regel förlora sina insatser. På så vis inflyta dessa stora summor.

Jag förstår, herr talman, att det inte tjänar mycket till att gentemot ett enhälligt utskott orda alltför mycket i denna fråga. Jag uttalar dock min stora förvåning över att utskottet så enhälligt slutit upp bakom denna ändring av Kungl. Maj:ts förslag, då det enligt min mening icke föreligger någon som helst anledning att företa denna ändring.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Efter det anförande, som herr Andersson i Bussjö här hållit, kanske det är skäl att i korthet redogöra för vad som har förekommit inom utskottet.

När propositionen behandlades på jordbruksutskottets första avdelning, delade sig avdelningen på två linjer, den ena för bifall till Kungl. Maj:ts proposition och den andra för bifall till de i ämnet väckta motionerna. Det är egendomligt att höra, att herr Andersson, som dock är en jämförelsevis gammal riksdagsman, nu är förvånad över att det vid utskottets plenum framställdes ett yrkande, som icke först framförts på vederbörande avdelning, i detta fall första avdelningen. Varje ledamot av ett utskott har ju full rätt att vid utskottets plenum framställa ett yrkande, även om det inte sammanfaller med avdelningens förslag. Jag antar, att herr Andersson i Bussjö inte vill bestrida, att utskottets ledamöter ha denna rätt. Så gick det till även i detta fall. Det framställdes yrkande om ett tredje alternativ, som innebar en kompromiss mellan de olika förslag som hade varit före på avdelningen.

Utskottets hemställan innebär bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den delen, att stuteriväsendets fond skall upphöra från och med den 1 juli 1947 och dess återstående behållning tillföras allmänna budgeten. Dessutom hemställer utskottet i punkt 11) att riksdagen må »godkänna att i enlighet med vad i det föregående anförts genom tillskott från stuteriväsendets fond bildas en fond, förslagsvis benämnd statens hästavelsfond, med ett kapital om 5 000 000 kronor.» Det är detta förslag som utskottets ledamöter med undantag av herr Andersson ha enat sig om. Ifall jag inte är fel underrättad, har också denna kompromiss accepterats av vederbörande departementschef.

Det är säkerligen inte nödvändigt att här närmare ingå på vad som förekommit, utan jag ber, herr talman, att än en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herrar *Anderberg* och *Näslund*.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats dels, av herr *Tjällgren*, att vad utskottet hemställt skulle bifallas efter rättande av den anmärkta felskrivningen, så att motionsnumret I: 233 på alla förekommande ställen ändrades till I:223, dels ock, av herr *Andersson, Alfred*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr Tjällgrens yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo samt företogs punktvis och momentvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
lantbrukshögskolan.*

Punkten 17.

Kungl. Maj:ts hade föreslagit riksdagen att dels godkänna framlagt förslag till avlöningsstat för lantbrukshögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48, dels ock till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 1 767 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 99 av herr *Sundelin* m. fl., likalydande med II: 186 av herr *Stjärne* m. fl., vari hemställts,

att riksdagen måtte besluta om inrättande av en särskild professur i marknadslära vid lantbrukshögskolan och anvisa medel för avlönande av en professor i lönegrad A 30, en assistent med ett arvode av 7 200 kronor och ett kontorsbiträde i lönegrad Eo 4 ävensom ett belopp av 1 500 kronor för anställande av tillfällig arbetskraft samt

att riksdagen måtte bevilja medel för inrättande vid den nuvarande ekonomiska institutionen av en förste assistentbefattning i lönegrad Eo 21 och en kontorsbiträdesbefattning i lönegrad Eo 4;

2) I: 160 av fröken *Osvald* och herr *Albertsson*, likalydande med II: 184 av herrar *Persson* i i Svensköp och *Jacobsson* i Igelsbo, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta om inrättande av en institution för växtpatologi vid lantbrukshögskolan och anvisa medel för avlönande av en professor i växtpatologi i lönegrad A 30.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I:99 och II:186, likalydande, samt I:160 och II:184, likalydande,

1) godkänna under punkten införd avlöningsstat för lantbrukshögskolan, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1947/48;

2) till Lantbrukshögskolan: Avlöningar för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 1 767 000 kronor.

Herr **Sundelin**: Herr talman! Under denna punkt har jordbruksutskottet haft att ta ställning till motioner om ett bättre tillgodoseende av den ekonomiska forskningen och undervisningen vid lantbrukshögskolan, bl. a. genom inrättande av en särskild professur i marknadslära.

Motionerna ansluta sig till ett förslag av lantbrukshögskolans styrelse, vilket tillstyrks av lantbruksstyrelsen och livsmedelskommissionen. Det förefaller också, som om inte endast högskolans ledning utan även de studerande vid högskolan hysa den uppfattningen, att den ekonomiska linjen vid lantbrukshögskolan har varit försummad. I en artikel i det senaste numret av *Lantmannen* skärskådas denna fråga från de studerandes synpunkter. Det heter där: »Redan 1944 anhöll studentkåren i skrivelse till högskolan om utredning beträffande den ekonomiska linjens mest ändamålsenliga organisation. Kåren skisserade vid tillfället även ett förslag till ändring. Förslaget gick ut på att

Anslag till lantbrukshögskolan. (Forts.)

professuren i lantbruksekonomi borde uppdelas på tre delprofessorer.» Artikel-författaren konstaterar vidare: »Det är beklämmande, att de för jordbruket så viktiga ekonomiska vetenskaperna icke röna mer förståelse, och det är av vital betydelse för vårt samhälle, att en vettig uppdelning och utökning av lantbruksekonomien kommer till stånd, innan ytterligare dyrbar tid försittes. Detta är den väsentligaste av högskolans aktuella studiefrågor.»

Departementschefen erinrar om att i november förra året tillkallats särskilda sakkunniga att verkställa utredning och avgiva förslag rörande den framtida utvecklingen och omfattningen av högskolorna på jordbrukets och skogsbrukets område. För att de resultat, vartill denna utredning kan leda, icke skall föregripas, har departementschefen inte ansett sig kunna förorda någon utökning av verksamheten vid lantbrukshögskolan. Jordbruksutskottet har anslutit sig till denna uppfattning. Jag ämnar heller inte ställa något yrkande utan inskränker mig till att uttala den förhoppningen, att den igångsatta utredningen måtte bedrivas så skyndsamt, att inte ytterligare dyrbar tid försittes, utan att vi snarast möjligt måtte få se utredningens förslag till organisation på detta område.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 18—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till jordbrukets yrkesskolor för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 220 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 27 av herr *Bergh, Ragnar*, och II: 45 av herrar *Thorell* och *Lindmark*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta att höja tilläggsbidragen till jordbrukets yrkesskolor till 60 kronor per elev och månad samt till jordbrukets yrkesskolor anvisa ett förslagsanslag av 266 600 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 27 och II: 45, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till jordbrukets yrkesskolor för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 220 000 kronor.

Herr **Bergh, Ragnar**: Herr talman! Jag är ledsen över att det inte heller i år lyckats att övertyga jordbruksutskottet om att det nog i längden måste betraktas som en ohållbar position att på sätt som skett medverka till att jordbrukets yrkesskolor, när det gäller understöd till eleverna, fortfarande äro mindre gynnsamt ställda än andra anstalter, som höra till den lägre lantbruksundervisningen, liksom även ett flertal andra läroanstalter för yrkesutbildning.

I fjol förklarade jordbruksutskottet, att med hänsyn till den pågående utredningen beträffande dessa skolors framtida existens och organisation borde man inte tillämpa några ändrade bidragsgrunder, då det gäller understöd till eleverna. Jag tillät mig då påpeka, att det ingalunda var fråga om några ändrade grunder. Det var nämligen på det sättet, att när riksdagen första gången

*Anslag till
jordbrukets
yrkesskolor.*

Anslag till jordbrukets yrkesskolor. (Forts.)

beviljade understöd till eleverna vid dessa skolor, skedde detta efter en jämförelse med de understöd, som beviljades eleverna vid lantbruksskolorna. Sedan följde lantbruksskolelevernas understöd med i den allmänna stipendieutvecklingen, medan de skolor, som det här gäller, av någon anledning blevo kvarlämnade.

Vad som begäres och hittills har begärts är ingenting annat än att de grunder, som första gången principiellt fastställdes, fortfarande skola tillämpas. När första gången dessa grunder tillämpades hade lantbrukseleverna 180 kronor om året i understöd, numera ha de 400 kronor. Men när det gäller här ifrågasvarande skolor ha eleverna fortfarande endast 30 kronor i månaden i understöd. Det är ju lätt att inse, hur det ställer sig för dessa elever i jämförelse med eleverna i lantmannaskolorna, i verkstads- och yrkesskolor o. s. v., där understöden i regel äro maximerade till 90 kronor och t. o. m. kunna, i varje fall för nästa budgetår, uppgå till 115 kronor per månad.

I fjol motiverade, som redan sagts, utskottet sitt ställningstagande med att man inte ville göra någon ändring med hänsyn till att det pågick en utredning beträffande jordbrukets yrkesskolor. I år har det kommit en framställning till Kungl. Maj:t från denna utredningskommitté, och i den framställningen föreslår kommittén bidragen höjda från nuvarande 30 kronor i månaden till 60 kronor. Denna framställning har tillstyrkts av lantbruksstyrelsen. Förslaget har emellertid avisats av departementschefen med en motivering, som jag erkänner min oförmåga att begripa. Departementschefen säger nämligen, att man i alla fall bör avvakta resultatet av utredningen för att kunna bedöma behovet av statsbidrag i sin helhet till dessa skolor. Men det är ju inte det, som problemet nu gäller! Frågan gäller inte statsbidraget i dess helhet beträffande dessa skolor, utan problemet är helt enkelt detta: skola eleverna i dessa skolor ha 30 kronor i månaden i understöd, medan eleverna vid jämförbara anstalter kunna få upp till 90 kronor i månaden?

Nu har jordbruksutskottet — i bokstavlig mening med bibehållande av fjolårets motivering — även i år hänvisat till pågående utredning och menar, att enligt vanlig praxis bör man inte göra någonting åt en sak, när en utredning pågår. Det vore ytterst intressant att diskutera det utlåtandet mot bakgrunden av jordbruksutskottets naturliga uppgift, som är att tillgodose jordbruksintressena. Det vore kanske mindre älskvärt men inte mindre frestande att också diskutera jordbruksutskottets utlåtande mot bakgrunden av rimliga anspråk på sammanhang i tankegångarna. Jag tror mig redan ha visat, att det inte är fråga om några nya grunder och inte heller fråga om nödvändigheten av att avbida den pågående utredningen. Utredningskommittén har ju själv sagt i sin framställning, att den anser, att detta spörsmål kan tas upp utan att man avbidar den slutliga behandlingen.

Nu finns det tyvärr inte någon reservation fogad vid utskottets utlåtande, och jag är, som sagt, ledsen över att så inte är fallet. Utskottet säger, att den utredning som man avvaktar kan beräknas vara färdig kanske i slutet av innevarande år. Men om det sedan skall följa en ordentlig remissbehandling är det knappast troligt, att någon proposition i ämnet kan framläggas före 1949, och sedan blir det, såvitt man kan förstå, en rätt omfattande omorganisation. Under tiden intill dess förblir frågan om understöd till eleverna i samma läge som nu. Jag kan inte finna annat än att detta är olämpligt. Skall denna skolform kunna visa vad den duger till, så bör den bli i tillfälle att konkurrera med andra skolformer under i övrigt jämförbara betingelser. Jag hade tänkt mig, att det skulle vara värdefullt för utredningen, om dessa skolor finge upprätthållas utan att såsom nu andra anslagsbeviljande myndigheter behövde satsa pengar och därigenom få minskat intresse av att stödja sådana här nya skolformer.

Anslag till jordbrukets yrkesskolor. (Forts.)

Nu är det inte mycket att göra åt saken, men jag har velat deklarerera min ledsnad över utskottets ståndpunkt. Det tjänar alltså inte något till att yrka bifall till motionen, utan jag vill inskränka mig till att uttala mitt beklagande över att jordbruksutskottet, trots att utredningen själv gjort den framställning som föreslås i motionen, reagerat på det sätt som här skett.

Herr Tjällgren: Herr talman! Herr Bergh framställde ju inget yrkande, och därför hade det egentligen inte varit nödvändigt för mig att ta till orda, men jag anser mig böra göra det ändå, eftersom herr Bergh här tycks ha förväxlat två saker. Han framställde saken som om det skulle gälla anslag till eleverna vid dessa skolor. Det är det emellertid inte fråga om, utan det gäller anslag till själva skolverksamheten. Hans påstående bör därför inte stå oemotsagt.

Jag tror således, att vi inom jordbruksutskottet kunna ta med jämnmood den smäll, som herr Bergh sökte ge utskottet. Herr Bergh hänvisade ju för övrigt själv till jordbruksutskottets uttalande vid förra årets riksdag, då utskottet yttrade, att de gällande föreskrifterna om bidrag till jordbrukets yrkesskolor lämpligen syntes böra bibehållas i avbidan på resultatet av den pågående utredningen rörande yrkesutbildningen inom jordbruk och skogshantering. Det ha vi fullföljt i år, och vi ha tillagt, att »enligt vad utskottet inhämtat beräknas förenämnda utredningsarbete vara avslutat före utgången av år 1947».

Det är ju vanligt, att riksdagen inte går händelserna i förväg när det gäller en fråga som är under utredning: det anses riktigt att riksdagen inte genom ett beslut föregriper resultatet av denna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sundberg, Hugo: Herr talman! Jag ber att få inskränka mig till att instämma i den motivering, som av herr Bergh här framlagts. Jag sitter själv i styrelsen för en sådan här skola och vet, att det skulle innebära en mycket god hjälp för dessa skolor, om herr Berghs önskemål kunde förverkligas för tiden intill dess utredningen kommit fram med sitt förslag.

Herr Bergh, Ragnar: Herr talman! Jordbruksutskottets ärade herr ordförande har formellt rätt, när han säger, att det här inte är fråga om stipendier till eleverna utan fråga om bidrag till skolorna. Men det är endast formellt, som det förhåller sig så, därför att dessa tilläggsbidrag till skolorna avse just bidrag till elevernas uppehälle. Om man sedan i likhet med mig vill kalla det understöd till eleverna eller, såsom herr Tjällgren, tilläggsbidrag till skolorna kan vara en smaksak. Jag tror emellertid, att man bättre träffar vad saken avser med min formulering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 43.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 44.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen 1: 100

Anslag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

Anslag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.
(Forts.)

av herr *Wahlund* m. fl. och II: 189 av herr *Onsjö* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till byggnadsarbeten vid vissa anstalter inom den lägre lantbruksundervisningen anvisa ett reservationsanslag av 8 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 100 och II: 189, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Tjällgren*, *Bror Nilsson* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 100 och II: 189, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kronor.

Herr **Wahlund**: Herr talman! Som motionär lär man sig så småningom ett visst saktmod, en tålmodighet, som byggs upp under upprepade besvikelser. I den här frågan ha vi motionerat år efter år. och motionerna ha med stor regelbundenhet avslagits. Men vi kunna likväl konstatera, herr talman, att det gått något framåt under årens lopp — »det går långsamt fram, men det går ändå fram», som det heter.

Denna fråga aktualiserades i sin nuvarande form 1939. Då kom ju den stora reformen angående den lägre lantbruksundervisningen. Den blev emellertid som vi veta en reform på papperet. Kriget kom emellan. Nu ha vi haft fred ganska länge, men dessvärre har det inte rått några fredsmässiga förhållanden. Vi motionärer äro fullt på det klara med att all tänkbar återhållsamhet måste iakttagas när det gäller nyinvesteringar på byggnadsmarknaden. Vi veta hur man nu söker pressa ned investeringsvolymen från 2,5 miljarder till 2,2 miljarder, och vi skulle önska att gå ändå längre ned.

Men det kan inte hjälpas, att vi fråga oss: kan det inte finnas investeringsobjekt, som äro av mindre vikt än dem, som det här gäller? Vi kunna inte underlåta att fråga, hur länge det egentligen dröjer, innan något verkligt reellt åtgöres på den lägre lantbruksundervisnings område. Vi konstatera, att jordbruket är ytterligt underförsörjt i förhållande till andra näringar i fråga om den lägre yrkesundervisningen. Vi konstatera, att medan eleverna vid jordbruksskolorna räknas i tusental, så räknas eleverna vid stadsnäringarnas skolor i tiotusental.

Herr Sköld har nu framlagt den stora jordbrukspropositionen, och det talas om rationalisering och effektivisering av det svenska jordbruket. Vi mena, att om på något håll en rationalisering och en effektivisering skall kunna leda till verkligt goda och snabba resultat, så är det väl just här, när man vill rationalisera och effektivisera människorna själva, att lära jordbrukarna på bästa sätt utöva sin näring.

Vi notera också, att statsrådet Sköld i år har höjt det här ifrågavarande anslaget inte så obetydligt. Det vill jag öppet och klart betyga min tacksamhet för. Det står i överensstämmelse med statsrådet Skölds tidigare positiva deklARATIONER i frågan. Det förslag, som nu föreligger i propositionen, överensstämmer med reservanternas förslag förra året, och det konstatera vi också med tillfredsställelse. Det är klart, att det på det här området inte finns några kostnadsbelopp, som äro på något sätt sakrosänkta; man kan ju tänka sig 4 mil-

Anslag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

(Forts.)

joner kronor eller 5 miljoner kronor eller ett högre belopp. Hur stort beloppet skall vara är naturligtvis en avvägningsfråga.

Jag vill till slut deklarerera, att jag i dagens läge med hänsyn till bristen på arbetskraft och material och med hänsyn till inflationsfaran och allt vad därmed sammanhänger för min del är beredd att inte ställa något yrkande i enlighet med motionen. Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Anderberg: Herr talman! Jag vill verifiera de uppgifter, som motionären lämnade om att man från utskottets sida varit fullt ut lika intresserad som departementschefen av att nå det resultat, som motionärerna här önskat. Här ligga emellertid hinder i vägen, som inte äro möjliga att komma förbi, och därför har man inte kunnat från utskottets sida gå längre än vad departementschefen har föreslagit. Det finns ju också ett belopp av icke mindre än 3 miljoner kronor kvar från föregående år, som inte är förbrukat. Man kan således konstatera, att det med säkerhet finns mera medel tillgängliga än som kan utnyttjas under det kommande året.

Beträffande frågan om nya bestämmelser rörande bidrag för byggnadsarbeten föreligga ännu icke utredningarna rörande yrkesutbildningen och trädgårdsundervisningen färdiga, varför vi böra avvakta till dess dessa utredningar blivit helt slutförda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46 och 47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48—51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 641 100 kronor.

Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag innebar bland annat, att till hushållningssällskapens allmänna verksamhet skulle utgå ett belopp av 3 700 000 kronor och till den av hushållningssällskapen bedrivna markkarteringsverksamheten ett belopp av 50 000 kronor.

Utskottet hade i detta sammanhang till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

*Anslag till
hushållnings-
sällskapen.*

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

1) I: 209 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., likalydande med II: 322 av herrarna *Sveningsson* och *Larsson* i Karlstad, vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att såsom bidrag till hushållningssällskapens allmänna verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa 3 800 000 kronor;

2) I: 214 av herr *Nilsson, Bror*, m. fl., likalydande med II: 311 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari hemställt, att riksdagen måtte besluta att såsom bidrag till hushållningssällskapens markkarteringsverksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa 100 000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionerna I: 209 och II: 322, likalydande, samt I: 214 och II: 311, ävenledes likalydande, till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 641 100 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom andra, herr *Bror Nilsson*, vilken ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 209 och II: 322 ävensom I: 214 och II: 311, till Bidrag till hushållningssällskapen för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 791 100 kronor.

Herr Nilsson, Bror: Herr talman! På denna punkt har jag väckt ett par motioner, och det har också väckts en del reservationer i anledning av dem. Därför skall jag be att få säga några ord.

Frågan gäller anslag till hushållningssällskapen. Det får till statsrådets favör sägas, att han såväl i fjol som i år har höjt anslaget till dessa sällskap. I år är dock höjningen så liten som 100 000 kronor, under det att lantbruksstyrelsen har begärt 200 000 kronor. Jordbruksutskottet har gått på Kungl. Maj:ts linje, och det är särskilt mot utskottets motivering på den punkten, vilken gäller hushållningssällskapens tjänstemän, som jag vänder mig. Motiveringen är densamma som anfördes av departementschefen. Det heter: »Med hänsyn till önskvärdheten av att löneförbättringen icke skall föregripa frågan om befattningshavarnas löneställning efter omorganisationen anser sig utskottet emellertid icke kunna förorda en ökning av bidraget till hushållningssällskapens allmänna verksamhet utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.»

Nu är det ju så, att löneställningen för dessa befattningshavare redan är reglerad av riksdagen genom godkännandet av det förslag i frågan, som framlades vid 1944 års riksdag; genom de beslut som då fattades fastställdes de löneplaner, som skulle gälla för hushållningssällskapens befattningshavare. Det är väl knappast troligt, att dessa löneplaner komma att ändras nu. Det egendomliga är emellertid, att dessa befattningshavare ännu inte ha kommit i åtnjutande av de löneförmåner, som riksdagen då fann dem berättigade att erhålla, om också en provisorisk förbättring av lönerna har ägt rum. Jag skall här be att få anföra några siffror, som belysa läget för denna grupp av tjänstemän. Enligt det principbeslut, som 1944 års riksdag fattade, skulle t. ex. en vandringsrättare få en lön av 4 716 kronor om året i genomsnitt på E-ort. Enligt det medgivande som Kungl. Maj:t har gjort för innevarande år och det beslut, som riksdagen fattade i fjol genom att ställa medel till förfogande för en provisorisk löneförbättring, ha vandringsrättarna under 1946 kommit i åtnjutande av en lön av 4 500 kronor. Men enligt det nya avlöningsreglementet, som skall träda i kraft den 1 juli innevarande år för samtliga statstjänstemän, skulle en sådan vandringsrättare komma i åtnjutande av 6 432 kronor om året. Ta vi en jordbrukskonsulent skulle han

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

enligt den löneplan, som riksdagen uttalade sig för 1944, komma i åtnjutande av 9 432 kronor om året. Han fick under 1946 8 800 kronor, men enligt det nya reglementet, som skall tillämpas från den 1 juli i år, skulle han, om han finge lika mycket som statstjänstemän i motsvarande ställning, få en lön av 11 196 kronor.

Då statstjänstemännens löner förbättrats så avsevärt, synes det mig rimligt att även de tjänstemän, som det här är fråga om, få en förbättrad lön. Jag är övertygad om att även statsrådet hyser denna mening. Han har ju sagt, att de medel, som riksdagen ställt till förfogande, böra användas för detta ändamål. Men det räcker inte, och det är det faktum att beloppet är för litet, som jag vänder mig emot i min motion. Kungl. lantbruksstyrelsen har räknat minimibehovet för detta ändamål till 200 000 kronor. När denna summa minskas till hälften, så är det klart att medlen inte kunna räcka till för avsett ändamål utan att andra verksamhetsgrenar måste bli lidande. Enda möjligheten för hushållningssällskapen är att ta i anspråk reserver, om man nu har några sådana kvar.

Jag ber att i det här sammanhanget få påminna om den otur, som hushållningssällskapens tjänstemän och även egnahemsnämndernas tjänstemän haft under krigsåren. När dåvarande departementschefen år 1939 i riksdagen lade fram en plan för omorganisation av egnahemsverksamheten, så föreslogs att bland befattningshavarna egnahemsdirektörerna skulle placeras i 24 lönegraden. Men då vid 1940 års riksdag det på allvar blev fråga om en sådan omorganisation, hade Kungl. Maj:t ändrat sig och placerat befattningarna i 23 lönegraden, oaktat tjänstemän med löfena från 1939 för ögonen redan sökt dessa befattningar. Kungl. Maj:t motiverade sitt handlings sätt med att det pågick en utredning rörande hushållningssällskapens tjänstemän. Man menade, att man inte ville placera dessa varandra närstående grupper av tjänstemän olika i lönehänseende; man ville inte ge egnahemsnämndernas tjänstemän en högre löneställning än hushållningssällskapens. Den gången fastställde man alltså en lägre löneskala för egnahemstjänstemännen under hänvisning till det att en utredning rörande hushållningssällskapens tjänstemän pågick. Nu har detta resonemang kastats om och från och med 1944 säger man, att med hänsyn till pågående omreglering av egnahemstjänstemännens löner kunna inte hushållningssällskapens tjänstemän få sitt löneläge fastställt eller få de löner, som man ställt i utsikt.

Så har det hållit på i sju år. Det är inte bra. Jag klagar inte, ty dessa tjänstemän lida inte på något sätt nöd; deras löneläge är inte på något sätt prekärt. Det är bara den rättvisa och billighet, som kan vara både skäligen och klok, som jag eftersträvar. Som jag ser det, ligger det också en fara i detta osäkerhetstillstånd, och det är att alla nya agronomer av klass söka lärarbefattningar, ty på den banan äro lönerna reglerade. Våra lantbrukslärare ha fått en skäligen och god löneplacering. Förhållandena äro faktiskt sådana, att när vi inom egnahemsverksamheten — och det börjar bli likadant inom hushållningssällskapen, när det gäller jordbrukskonsulenter — annonsera en plats ledig, få vi inga sökande. Agronomerna gå till lärarbefattningar, där de få bättre inkomster. Jag känner också något till vad som kräves av agronomer i olika tjänsteställningar, därför att jag själv har innehaft dylika anställningar. Jag vet, att det är mycket krävande att vara praktisk rådgivare åt lantmän, att vara jordbrukskonsulent och ha med det levande livet att göra; det är mycket krävande att handleda och råda lantmän i deras verksamhet. Det är också oerhört ansvarsfullt, och det arbete, man utför, har sådana konsekvenser med sig, att på sådana platser behöver man ha dugligt folk. Det är inte nyttigt i längden, att lönerna för dessa befattningshavare hållas på en

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

nivå under övriga tjänster för agronomer. Det är en av anledningarna varför jag med det sagda vill fästa statsmakternas uppmärksamhet på dessa förhållanden, så att man om möjligt kan få till stånd en rättelse.

Under denna punkt i förevarande utskottsutslåtande finns det också ett moment, som icke har funnits där förut och som behandlar bidrag till ett nytt ändamål, nämligen markkartering. Markkartering innebär att man tar jordprov på fälten och skickar in dessa prov till kemiska inrättningar och stationer för att få dem undersökta, så att man kan få svar på frågan, hur det står till med jordens näringstillstånd. Sådan verksamhet har bedrivits rätt länge inom hushållningssällskapen, men det har inte varit något särskilt statsbidrag utmätt för understödande av denna verksamhet. Nu har emellertid Kungl. Maj:t framlagt ett förslag om understöd till verksamheten med 50 000 kronor. Det har, såsom vanligt är, först gjorts en utredning, och det är professor Torstensson som har utfört den. Han har kalkylerat med att det skulle erfordras 150 000 kronor, men Kungl. Maj:t har i enlighet med ett förslag av lantbruksstyrelsen föreslagit, att bidrag inte skall utgå till lantbrukare med större egendom än 20 hektar. De som ha mer än 20 hektar skulle alltså få betala undersökningarna själva, och på det sättet blir det naturligtvis en minskning i behovet av anslag. Denna minskning beräknar lantbruksstyrelsen till 50 000 kronor, varför den förordar ett anslag på 100 000 kronor. Kungl. Maj:t vill emellertid minska anslaget ytterligare till 50 000 kronor men föreslår liksom lantbruksstyrelsen att bidraget skall utgå med 50 öre för varje sådant prov, som varit föremål för minst två slags analyser.

Det är ju tacknämligt att Kungl. Maj:t har fäst uppmärksamheten på detta ytterst viktiga moment i hushållningssällskapens arbete, och det kanske inte är så vackert att motionera om en omedelbar höjning av anslaget. Men saken är den, att jag så väl känner till hur det kommer att gå. Anslaget är visserligen nytt, men verksamheten är redan i gång. Nu kommer det en kunglig författning, som utlovar ett bidrag med 50 öre för varje prov, och så blir det en utökning av denna verksamhet; folk tror att de skola få denna hjälp. Men så räcka inte pengarna, och hushållningssällskapen få då att välja mellan två alternativ. Det ena alternativet är att säga till lantbrukarna: »Det står visserligen i författningen, att ni skola få 50 öre, men vi ha inte pengar så det räcker till, utan ni får bara 30 öre.» Den andra utvägen är att ta av reserverna — i den mån hushållningssällskapen ännu ha några sådana att tillgå.

Ingen av dessa utvägar är behaglig, och överhuvud taget är denna metod, som jag tidigare har påtalat och som innebär att man ställer i utsikt bidrag för vilka det inte finns tillräckligt med medel, ett oskick som man bör söka komma ifrån. Det är inte rekommenderande för Kungl. Maj:t och riksdagen, att man skickar ut en författning och säger att det skall utgå så och så mycket i bidrag för de och de prestationerna, men inte sörjer för att löftena kunna hållas. Om man gör en utfästelse, så skall man se till att det finns medel i sådan utsträckning att utfästelsen kan infrias. I annat fall är det bättre att inte göra någon utfästelse.

Det är med hänsyn till dessa synpunkter som jag har tillåtit mig att väcka mina båda motioner. Här föreligga nu på denna punkt tre reservationer, och jag skall be att få redogöra för deras innehåll.

I den första reservationen yrkas bifall till båda dessa motioner, och där påyrkas således en höjning av anslaget till hushållningssällskapen med 100 000 kronor och en höjning av anslaget till bidrag till markkarteringsverksamheten med 50 000 kronor. Anslagsökningen blir därigenom 150 000 kronor. Den reservation, som har avgivits av friherre Beck-Friis och herr Stattin, gäller en-

Anslag till hushållningssällskapen. (Forts.)

dast ökning av anslaget till hushållningssällskapen — det är alltså fråga om 100 000 kronor. Den reservation slutligen, som har avgivits av herrar Tjällgren, Näslund och Gustafson i Vimmerby, avser endast höjningen av anslaget till markkarteringen med 50 000 kronor till 100 000 kronor.

Eftersom den av mig avgivna reservationen omfattar båda de ändamål, som det här gäller, skall jag, herr talman, be att på denna punkt få yrka bifall till denna reservation.

Herr Eriksson, Carl Edmund: Herr talman! Som herr Bror Nilsson nämnde har det på denna punkt avgivits tre reservationer, i vilka det påyrkas ökade anslag, en grupp vill ha 150 000 kronor mer, en annan 100 000 kronor, och de reservanter som ha varit mest blygsamma ha stannat vid en anslagsökning med 50 000 kronor. Jordbruksutskottets flertal har emellertid godtagit de skäl, som departementschefen har hänvisat till på förevarande punkt och som borde vara allmänt kända. Departementschefen anför den förestående omorganisationen av hushållningssällskapen — ett mycket starkt skäl enligt mitt förmenande — och hänvisar till de riktlinjer för statens framtida jordbrukspolitik, som också kunna inverka märkbart på hithörande område, någonting som man också bör ta i beaktande.

Jordbruksutskottets flertal menar, att dessa skäl äro tillräckligt starka för att motivera ett omedelbart bifall till Kungl. Maj:ts förslag och ett avvisande av de säryrkanden, som ha framställts i motionerna. Kungl. Maj:t har ju, såsom en var som har läst propositionen kan se, till en viss del beaktat de synpunkter, som herr Bror Nilsson omnämnde, genom att föreslå höjning av anslagen med 100 000 kronor för att möta de krav som eventuellt kunna uppställas; Kungl. Maj:t har ju att pröva frågor om förbättrade löner och dylikt från fall till fall.

Det förefaller mig som om det med hänsyn till hushållningssällskapens nuvarande läge och de förhållanden, som jag nyss har omnämnt, skulle finnas mycket starka skäl för ett bifall till jordbruksutskottets utlåtande, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till detta.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bror Nilsson vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 76—84.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 106—108.

Lades till handlingarna.

Punkterna 109—121.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122.

Lades till handlingarna.

Punkterna 123—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143—145.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 146.

Lades till handlingarna.

Punkten 147.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 148.

*Anslag till
förstärkning
av ofullstän-
diga jordbruk.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge för år 1948 bevilja statsanslag intill 4 500 000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m., dels ock till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 166 av herr *Persson, Karl*, m. fl. och II: 253 av herr *Gustafsson* i Lekåsa m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte

dels medgiva, att Kungl. Maj:t finge för år 1948 bevilja statsanslag intill 4 800 000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m., samt för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 300 000 kronor,

dels ock besluta sådan ändring av gällande bestämmelser angående statsbidrag för stenröjning, att bidrag skulle kunna utgå med högst 500 kronor per hektar.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 166 och II: 253,

1) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för år 1948 bevilja statsanslag intill 4 500 000 kronor för utlämnande av statsbidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m.;

2) till Grundförbättringar: Bidrag till förstärkning av ofullständiga jordbruk m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 000 000 kronor.

Herr Persson, Karl: Herr talman! Bestämmelserna angående bidrag till stenröjning vid ofullständiga jordbruk fastställdes år 1939, och sedan dess ha

Anslag till förstärkning av ofullständiga jordbruk. (Forts.)

ju kostnaderna för denna stenröjning liksom för allt annat ökats i mycket hög grad; maximibidragets fastställande till 350 kronor per hektar innebär ju i själva verket att bidragsprocenten blir mindre för varje år allt eftersom penningvärdet försämras. Ett bifall till vår motion, vilken i huvudsak går ut på att maximibidraget skall höjas från 350 till 500 kronor per hektar, medför därför endast ett återförande av bidragsprocenten till vad som åsyftades med beslutet av år 1939, nämligen 60 % av kostnaden, och det är således inte fråga om någon direkt höjning. För sådana jordar, som inte äro så stembundna, blir det ju inte alls någon höjning, ty där kommer bidraget aldrig upp till 350 kronor per hektar, men för de jordar som äro något mera stembundna räcker denna summa inte till. Följden kommer givetvis att bli, att intresset för stenröjning minskas, såvida det inte rent av blir fullständigt uteslutet för ägarna att stenröja sina åkrar genom att bidraget är så litet att de inte kunna komma ut med de pengar, som de själva skola betala.

Här talas och skrives om jordbrukets rationalisering, och vi få stora, tjocka propositioner om saken, men stenröjning och täckdikning äro ju sådana arbeten som måste gå före all annan rationalisering. Och detta gäller i all synnerhet om vi i begreppet rationalisering innefatta begreppet mekanisering. Jag måste därför säga, att utskottet har handlat synnerligen obetänksamt när det har vägrat att gå med på återställandet av bidragets reella värde i enlighet med vad som har föreslagits i motionerna.

Utskottet anför, att Kungl. Maj:t har framlagt förslag om anslag till försök rörande stenröjning med maskinella hjälpmedel, och vill avvakta resultaten av dessa försök för att se huruvida stenröjning med maskiner kan bli billigare. Den som i praktiken har provat båda metoderna har redan kommit underfund med att stenröjning med maskiner åtminstone inte blir nämnvärt billigare än stenröjning på det gamla sättet. Den maskinella stenröjningen har ju dock en fördel, och den är inte så liten, nämligen att den kan utföras med mindre arbetskraft, men kostnaderna torde som sagt inte bli nämnvärt lägre.

Utskottet har vidare skrivit, att stenröjning i stora delar av vårt land är en betydelsefull uppgift då det gäller jordbrukets rationalisering och att det delar motionärernas åsikt härvidlag. Det är ju snällt och vackert av utskottet att skriva så, men här hjälper det inte med vackra ord och fromma önskningar; sådant äro ju inte ägarna av de stembundna jordbruken mycket betjänta av.

Då jag emellertid vet, att det inte gör någon nytta att denna gång yrka bifall till motionen, så skall jag avstå från att ställa något yrkande, men jag har i alla fall velat framhålla dessa synpunkter och hoppas att det en annan gång skall gå bättre att få ett större anslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

Punkterna 149—158.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 159.

Lades till handlingarna.

Punkterna 160—171.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 172.

Lades till handlingarna.

Punkterna 173—200.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 201.**Mom. 1.*

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2.

*Anslag till
skogsvårds-
styrelsernas
verksamhet.*

Under punkten 201 av nionde huvudtiteln i innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 7 750 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 156, av herr *Sundberg, Carl*, m. fl., och II: 313, av herr *Norén* m. fl., hade såvitt angick förevarande punkt hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 9 200 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föredragna momentet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt motionerna I: 156 och II: 313, i vad de avsåge bidrag till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader i verksamheten, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 8 250 000 kronor.

Enligt en vid punkten 201 av förevarande utlåtande avgiven reservation hade herrar *Carl Edmund Eriksson, Anderberg, Andersson* i Tungelsta, *Carlström* och *Lundbom* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under mom. 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 156 och II: 313, i vad de avsåge bidrag till skogsvårdsstyrelsernas omkostnader i verksamheten, till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 7 750 000 kronor.

Herr Sundberg, Carl: Herr talman! Motionärernas förslag i fråga om höjning av anslaget till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet bottnar i den uppfattningen, att en upprustning av vårt skogskapital är en av de allra angelägnaste uppgifterna inom vår nationalhushållning. Alla torde vi vara ense om den dominerande betydelse, som våra skogar ha för vårt ekonomiska liv och för upprätthållandet av vårt folks standard. Detta gäller hela vårt folk och hela vårt land, men naturligtvis gäller det i alldeles särskild grad vårt stora skogsland Norrland. När man då samtidigt vet, att dess skogskapital under de senare tiderna formligen rusat nedåt såsom följd huvudsakligen av slutexploaterandet av de gamla urskogarna där, så framstår klart nödvändigheten av att så snart som möjligt vidtaga åtgärder för att upprusta skogarna och öka skogskapitalet, så att avkastningen därav kan möjliggöra för industrierna i Norrland att existera och så att den export, som därigenom blir möjlig, kan tillföra landet nödvändiga valutor. Detta är den första och viktigaste förutsättningen för att Norrland skall kunna beredas den framtid som vi alla, vare sig vi äro norrlänningar eller sörlänningar, önska denna landsdel. Utan förverklingandet av denna förutsättning torde alla andra åtgärder till näringslivets förkovran i Norrland vara mer eller mindre verkningslösa.

Anslag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

När jag nu särskilt har uppehållit mig vid Norrland, så betyder detta inte att jag anser att aktuella och viktiga uppgifter skulle saknas för skogsvårdsstyrelserna i mellersta och södra Sverige. Där är emellertid situationen såtillvida gynnsammare, att skogskapitalet är stätt i stigande. Men oändligt mycket återstår även där att göra på skogsvårdens område — jag tänker särskilt på de oändligt stora vidder av förvildade hagmarker, som finnas där och som inte ge nöjaktig avkastning vare sig i form av bete eller i form av tillfredsställande skogsproduktion.

Här föreligger helt enkelt ett jätteproblem för skogsvårdsstyrelserna att lösa, en uppgift som tyvärr kräver mycket arbete och mycket pengar. Men säkert är att dessa åtgärder skulle bli lönande, ty hagmarkerna i fråga intaga den avgjort mest högproduktiva delen av utmarken. Då de klimatiska betingelserna i mellersta och södra Sverige dessutom göra skogsproduktionen särskilt tacksam så skulle skogen formligen komma att spruta upp på dessa marker om de bleve omhändertagna på rätt sätt. Därför är det utan tvivel så, att lösandet av just detta problem är den mest lönande av alla aktuella skogsvårdsuppgifter.

Av dessa och andra skäl, som redovisas i motionerna nr 156, 157 och 158 men som jag inte skall trötta kammaren med att nu räkna upp, ha motionärerna ansett det befogat och riktigt att framställa de yrkanden som redovisas i desamma.

Man skall i det här sammanhanget inte glömma, att det inte är staten ensam som svarar för finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Det är inte så, att staten ens huvudsakligen svarar för dessa utgifter, utan det är skogsnäringen, skogsägarna själva, som göra det. Det kan vara lämpligt att vid resonemang om denna sak inte ensidigt hålla sig till propositionen, utan också kasta en blick på riksstatens inkomstsida. Där finns på s. 127 en post som heter »skogsvårdsavgifter» och som beräknas till 4 500 000 kronor; dessa pengar emana från skogsägarna såsom skattepålaga för att finansiera skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Dessutom bidraga skogsägarna även direkt därigenom att de få vidkännas utgifterna för biträde vid sådana förrättningar, för vilka de anlita skogsvårdsstyrelsen. Dessa direktbidrag redovisas i propositionen till 2 075 000 kronor.

När 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning diskuterade sättet för skogsvårdsstyrelsernas finansiering, kom man till det resultatet, att en rättvis och lämplig norm vid avvägandet av de skogsvårdsstyrelseutgifter som skulle bestridas av staten och dem som skulle betalas av enskilda borde vara den, att avlöningarna till den fasta personalen skulle falla på statens lott, medan övriga kostnader skulle bestridas av skogsägarna. Hur är det nu med den saken i den föreliggande propositionen? Avlöningsanslaget till den ordinarie personalen är där redovisat till 4 725 000 kronor, men statens bidrag uppgår långt ifrån till detta belopp, utan stannar vid 3 250 000 kronor. Skogsägarnas tribut uppgår däremot, såsom jag redan har nämnt, till 6 575 000 kronor, varav 4 500 000 kronor i form av skogsvårdsavgifter och 2 075 000 kronor i biträdesersättningar. Mot bakgrunden av dessa siffror och dessa förhållanden anse sig skogsägarna berättigade att ställa vissa krav på motprestationer från staten, och det är dessa krav som redovisas i de yrkanden som föreligger i motionerna 156, 157 och 158.

Emellertid är det ju tyvärr så, att vårt allmänna finanspolitiska läge f. n. är så allvarsamt att det är nödvändigt att inskränka sig i största möjliga mån — de arbetsuppgifter som man har tänkt sig må vara aldrig så viktiga. Därför skall jag inte yrka bifall till motionen i vad den avser detta moment, som nu föredrages, men däremot skall jag yrka bifall till utskottets hemställan, och

Anslag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)
 därvid tillåter jag mig att ännu en gång — jag har gjort det redan under hand — vädja till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet att skänka sin välsignelse åt detta utskottets förslag.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Heiding* och *Beck-Friis*.

Herr Anderberg: Herr talman! I den nu föreliggande frågan ha några reservanter, till vilka jag hör, inte kunnat förena sig med utskottet. Vi anse, att man efter de genomgripande ändringar, som föregående års riksdag vidtog beträffande skogsvårdsstyrelserna, bör vänta någon tid innan man vidtager ytterligare utbyggnadsåtgärder, särskilt som Kungl. Maj:t vid sin granskning av frågan inte har funnit att grunderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och finansiering skulle behöva omarbetas så som det ifrågasättes här.

Det är ju otänkbart att skogsvårdsstyrelserna skulle kunna få in så mycken arbetskraft och materiel som man hade tänkt sig från början; med den brist på arbetskraft som råder i landet är det ju inte möjligt att åstadkomma en sådan utökning som eljest hade varit önskvärd. Vi anse det inte riktigt att företaga den stora förhöjning, som här kräves — utskottet vill ju höja det av Kungl. Maj:t begärda anslaget på 7 750 000 kronor med 500 000 kronor för att täcka skogsvårdsstyrelsernas medelsäskanden. Vi anse icke att möjligheterna att utnyttja höjningen äro tillräckligt klarlagda, och därför ha vi stannat vid att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag och avstyrka motionerna I: 156 och II: 313.

Det är klart att man i fråga om så stora anslagsökningar som det här gäller måste gå fram med den största försiktighet. Vi anse att Kungl. Maj:t har större möjligheter att bedöma dessa frågor än vad vi kunnat skaffa oss under en kort utskottsgranskning, och särskilt med hänsyn till den nyligen skedda omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna ha vi inte kunnat gå med på en sådan utökning av antalet tjänster, som här har ansetts erforderlig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation till förmån för Kungl. Maj:ts förslag, som herr Carl Edmund Eriksson och jag i denna kammar ha avgivit.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Jag tror att alla kammarens ledamöter äro ense med herr Sundberg därutinnan, att vår skogshantering spelar en dominerande roll för hela vårt folk och att den svenska skogens förkovran är av en mycket stor betydelse för oss alla. Men samtidigt skola vi också fästa något avseende vid en annan sats, som herr Sundberg präglade, nämligen att vi befinna oss i ett finanspolitiskt läge eller kanske rättare sagt ett konjunkturläge, som tvingar oss att ta hänsyn till knappheten. Det är ont om arbetskraft och mycket svårt att få personal att räcka till. Man får inskränka sig på de flesta områden, och det kan inte hjälpas, att man också får göra det inom skogsvården, som det här närmast är fråga om.

Jag tror därför att man i detta läge bör kunna ha förståelse för den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t här har intagit. Kungl. Maj:ts förslag innebär i alla fall en förhöjning av anslaget från förra året med över 600 000 kronor. Man får komma ihåg, att varje ny ökning av detta anslag kommer direkt ur statskassan. Skogsvårdsavgifterna ligga i botten, och alla ökade utgifter komma till varje öre från statskassan. När jag förordade Kungl. Maj:t föreliggande förslag i statsverkspropositionen, som alltså innebär en förhöjning av mer än 600 000 kronor, berodde det därpå, att ökningen hänförde sig till avlöningen av skogsvårdsstyrelsernas ordinarie tjänstemän. Denna förhöjning blev en

Anslag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

konsekvens av löneregleringen för de statliga tjänstemännen. Man får nämligen efter fjolårets riksdagsbeslut ta den konsekvensen, att förändringar i löneläget för statens befattningshavare direkt inverka på anslaget till skogsvårdens befrämjande.

Däremot innebär propositionens förslag inte någon höjning av den anslagspost, som avser omkostnader för verksamheten. Detta beror först och främst därpå, att vi som jag förut sagt måste ransonera knappheten. Vi kunna inte kosta på oss vad som helst, utan vi få hålla igen.

Men härtill kommer en annan sak. När riksdagen förra året behandlade denna fråga, gick man ut ifrån att försöka bevara en viss frihet åt skogsvårdsstyrelserna. Man ville inte ha det så, att Kungl. Maj:t och riksdagen varje år skulle sätta sig ned och med förstoringsglas granska skogsvårdsstyrelsernas omkostnader för verksamheten. Där skulle skogsvårdsstyrelserna ha en större frihet, och därför kallade man hela staten för en »normalstat». Avsikten var att den fastställda normalstaten skulle gälla ett antal år framåt. Om skogsvårdsstyrelsernas behov ökades eller minskades under den perioden, skulle det inte inverka på statsbidraget, utan skogsvårdsstyrelserna skulle få ta den onda tiden med den goda.

Detta beslöto vi alltså här i riksdagen i fjol, men i år — ett år senare — är hela den tanken borta, och här begär man nu praktiskt taget att vi skola behandla skogsvårdsstyrelsernas anslagsbehov på samma sätt som i fråga om vilket statligt verk som helst. Man bör väl ändå förstå, att när man talar så starkt om behovet av frihet för skogsvårdsstyrelserna, så lägger man en snara om sin egen hals genom att jämställa skogsvårdsstyrelserna med varje annan statlig institution. Det är ju en ofrånkomlig följd, att om man begär anslag som en statsinstitution, får man också kontroll över sig som en statsinstitution. Hur skall man komma ifrån det?

Vill man hålla på de förutsättningar, som vi hade för skogsvårdsstyrelse-reformen förra året, skall man ta konsekvenserna. Då skall man säga: i fjol fastställde vi en normalstat för de verkliga omkostnaderna, och den staten får stå fast några år, tills man får se hur den verkar, och sedan få vi ta frågan under ny omprövning och fastställa en ny stat, som får gälla några år. Gör man inte på det sättet, kan man tala hur vackert man vill om att skogsvårdsstyrelserna skola vara autonoma organ, som skola ha sin frihet. Deras frihet försvinner och de bli helt enkelt ett led i det byråkratiska systemet.

Jag har velat säga detta i dag för att göra klart för herrarna från skogsvårdsstyrelserna, att man inte kan begära både—och. Gör man det, utsätter man sig för den största fara, och därför säger jag: jag kan inte ge min välsignelse åt utskottets förslag. Jag kan inte anse det klokt att följa utskottet, utan jag tror att det klokaste är att kammaren bifaller reservationen.

Herr Sundberg, Carl: Herr talman! Herr Anderberg talade om det beslut som 1946 års riksdag fattade i denna fråga. Jag vill då säga, att detta beslut grundade sig på det förslag, som 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning framlagt i fråga om de åtgärder, som utredningen undersökt och funnit nödvändiga inom olika skogliga områden. Dessa åtgärder redovisades sedan i pengar efter dåvarande kostnader. På det sättet kom den normalstat fram, som också herr statsrådet nu vill slå vakt om.

Men klart är, att om det blir ett annat penningvärde och andra löneförhållanden på arbetsmarknaden, måste hänsyn härtill tas inte bara då det gäller de ordinarie befattningshavarna, utan även i fråga om den långa rad av förmän och andra, vilkas löner redovisas på omkostnadskontot. Skulle penningvärdet ytterligare rusa nedåt, kan följden till slut bli — om statsrådets resonemang

Anslag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)
godtas — att skogsvårdsstyrelserna praktiskt taget inte kunna upprätthålla någon verksamhet — enbart de ordinarie befattningshavarna mäktade ej detta.

Det är inte den friheten, herr statsråd, som vi skogsvårdsstyrelserepresentanter begära, utan vi anse oss skyldiga att söka fylla de uppgifter som såväl statsmakterna som de enskilda skogsägarna sedan gammalt lagt på skogsvårdsstyrelserna. Jag är mycket tacksam för vad herr statsrådet sagt om att en viss frihet bör inrymmas åt skogsvårdsstyrelserna — den sätta vi mycket stort värde på — men jag kan inte godta det resonemang, som statsrådet för på denna punkt. Det bästa beviset för att han inte själv känner sig säker härvidlag är att han är inkonsekvent så till vida att han erkänner, att det är befogat att ta hänsyn till den allmänna löneförhöjningen i fråga om de ordinarie tjänstemännen, men inte i fråga om de extra, vilkas löner redovisas å omkostnadskontot. Detta betyder ju, som jag redan sagt, en nedskärning av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som kan bli ödesdiger för vår framtida skogshushållning.

Därför anser jag, herr talman, allt fortfarande att det förslag, som utskottet har framlagt, i det nuvarande läget är det lämpligaste, och jag ber att ännu en gång få yrka bifall till detsamma.

Herr Näslund: Herr talman! Jag skulle vilja yttra några ord med anledning av ett par uttalanden av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet.

Han ansåg att det med hänsyn till läget på arbetsmarknaden inte skulle vara erforderligt med ett förhöjt anslag. Jag får lov att säga att här är det fråga om en arbetskraft, som man kan kalla dold. Jag är övertygad om att ett begränsat anslag omöjliggör för skogsvårdsstyrelserna att bedriva den nödvändigaste verksamheten, utan att man därför tillför arbetsmarknaden någon nämnvärd arbetskraft. Med en sådan syn på spørsmålet tycker jag nog, att statsrådets argumentering inte är så tungt vägande.

Tyngre vägde enligt min mening statsrådets påpekande om den normalstat, som vi i fjol fastställde. Det är alldeles riktigt, att man trodde att den skulle kunna få gälla under en längre tid, men det var ingen hundra procentig visshet om att den var riktigt tillmätt. Men vad har nu inträffat sedan i fjol? Nu har Kungl. Maj:t välvilligt nog höjt anslaget med ett belopp som i huvudsak motsvarar ökningen av lönerna åt den ordinarie personalen till följd av riksdagsbeslutet i fjol. Men till omkostnaderna för den löpande verksamheten finnas inga pengar kvar. Faktum är att när man i fjol gjorde upp denna normalstat, räknade man inte uteslutande i pengar, utan man räknade med att för restaurering av våra skogar skulle erfordras så och så många dagsverken, och 65 procent av arbetsprogrammet skulle då kosta så och så mycket. Det var med ledning av skogsvårdsstyrelseutredningens förslag som man gjorde dessa beräkningar. På grund av den förändring i penningvärdet, som har skett sedan normalplanen i fjol fastställdes, kunna vi inte längre upprätthålla den. Det är det verkliga förhållandet.

Jag kan inte underlåta att påpeka, att skogsstyrelsen har pressat ned skogsvårdsstyrelsernas anslagsäskanden, om jag inte missminner mig, med något över en miljon kronor och därtill även avsett att av skogsvårdsstyrelsernas kapitaltillgångar ta i anspråk 800 000 kronor för att bedriva sin verksamhet. Där ha vid den frihet, som vi talat om och som statsrådet pekat på! Men nu prutar Kungl. Maj:t ytterligare en miljon kronor på det förslag, som skogsstyrelsen så väsentligt hade pressat ned. Det är självklart, att man når botten till sist.

Jag vill försäkra herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att åtminstone såvitt det gäller den skogsvårdsstyrelse, vars verksamhet jag känner till, äro vi mycket angelägna att begränsa vår verksamhet till det oundgäng-

Anslag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. (Forts.)

ligen nödvändiga. Vi ha haft tillräckligt bittra erfarenheter från tidigare år av att litet för frimodigt överskrida medelstillgången. Men det finns en gräns för vad även en skogsvårdsstyrelse anser försvarbart, och jag kan försäkra herr statsrådet, att vi äro nere vid den gränsen. Ett förhöjt anslag är icke enbart påkallat för att, som herr Sundberg sade, upprusta skogarna, utan redan för förebyggande av att de ytterligare raseras är det starkt motiverat med ett bifall till utskottets hemställan, till vilken även jag ber att få yrka bifall.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. vid punkten 201 avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1 punkten 201 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Carl Edmund Eriksson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nejpropositionen.

Då emellertid herr *Sundberg, Carl*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 64.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Mom. 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 6.

I två likalydande motioner, I: 158 av herr *Sundberg, Carl*, m. fl. och II: 185 av herr *Staxäng* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att de länsjägmästare, som nu vore placerade i lönegrad Sa 27, skulle uppflyttas till lönegrad Sa 28 och att förste assistenterna i de län, där biträdande länsjägmästare saknades, skulle uppflyttas till lönegrad Sa 24.

Utskottet hade i det nu förevarande momentet hemställt, att motionerna I: 158 och II: 185 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herr *Alfred Andersson*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 158 och II: 185.

Ang. Lönegradsplacementen för vissa länsjägmästare m. m.

Ang. lönegradsplaceringen för vissa länsjägmästare m. m. (Forts.)

Herr Andersson, Alfred: Herr talman! Jag står här såsom motionär och av den anledningen också såsom reservant. Jag har undertecknat den motion, som är väckt av herr Sundberg m. fl. här i kammaren, därför att de synpunkter, som däri föras fram, överensstämma med dem som jag gav uttryck åt såväl i utskottet som här i kammaren i fjol när denna fråga behandlades.

Jag skall, herr talman, fatta mig så kort som möjligt. Jag vill betona, att jag ingalunda anser att de länsjägmästare, som nu äro placerade i lönegrad Sa 27, ha för låg lön, lika litet som jag anser att de som äro placerade i 29 och 30 lönegraderna ha för hög lön. Men jag tycker att den skillnad, som här finnes på två lönegrader, är orättvis och onödig, vilket jag också framhöll i fjol.

Det är enligt min mening ingenting som talar för att det skall vara en så stor skillnad. Att de norrländska jägmästarna skola ha högre lön, är jag villig erkänna, men det bör kunna räcka med en lönegrads skillnad. Den orättvisa, som jag tycker mig kunna finna här, bör kunna rättas till, och jag har reserverat mig i förhoppning att om riksdagen nu inte är beredd att rätta till saken, så kanhända Kungl. Maj:t snarast möjligt skulle anse det rättvist att flytta upp dessa länsjägmästare en lönegrad.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionen I: 158.

Herr Tjällgren: Herr talman! Beträffande ifrågavarande motion hänvisar utskottets utlåtande till att det bara är ett år sedan vi antogo den nuvarande organisationen för skogsvårdsstyrelserna. Med hänsyn härtill har utskottet inte velat förorda ett bifall till motionen. Under hänvisning till detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna momentet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 158; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. inplaceringen i löneklass av skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare.

Mom. 7.

I två likalydande motioner, I: 157 av herr *Sundberg, Carl*, m. fl. och II: 317 av herr *Carlsson* i Bakeröd m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att befattningshavare hos skogsvårdsstyrelserna vid inplacering i löneklasser skulle få tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande momentet hemställt, att motionerna I: 157 och II: 317 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Sundberg, Carl: Herr talman! Av motiveringen i motionen nr 157 framgår, att vid ett bifall till motionen skulle en verklig orättvisa elimineras för pensionstagarna hos skogsvårdsstyrelserna, vilka nu i motsats till andra motsvarande befattningshavare sakna rätt att få tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring vid inplacering i löneklasser. Under hänvisning härtill ber jag få yrka bifall till motionen.

Herr Tjällgren: Herr talman! Som herr Sundberg kanske erinrar sig är den nuvarande ordningen resultatet av en kompromiss föregående år, och det var mycket svårt, vill jag minnas, att komma fram till ett kompromissförslag, som man kunde enas om. Jag tror inte att det är skäl att ge sig in på den saken nu igen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det

Ang. inplaceringen i löneklass av skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare.

(Forts.)

nu förevarande momentet hemställt samt vidare på bifall till motionen I: 157; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 202—204.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 205.

Under punkten 205 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

*Anslag till
vägbyggnader
m. m. å sko-
gar i enskild
ägo.*

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 156 av herr *Sundberg, Carl*, m. fl., likalydande med II: 313 av herr *Norén* m. fl., vari såvitt angick förevarande punkt hemstälts, att riksdagen måtte besluta att till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor;

2) I: 211 av friherre *Beck-Friis*, likalydande med II: 182 av herr *Sveningsson* m. fl., vari hemstälts, att riksdagen måtte till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 4 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å de likalydande motionerna I: 156 och II: 313, i förevarande del, samt I: 211 och II: 182, jämväl likalydande, till Skogsvård m. m.: Väg- och flottledsbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Beck-Friis*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till motionerna I: 211 och II: 182.

Herr **Beck-Friis**: Herr talman! På den här punkten har jag avgivit en reservation. Jag har ansett, att anslaget till vägbyggnader å enskilda skogar borde höjas till 4 miljoner kronor. Anslaget har hittills uppförts med 2 miljoner kronor. Utskottet hemställer i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning, att anslaget höjes med 500 000 kronor till 2 500 000 kronor.

Detta belopp torde vara alldeles otillräckligt. Jag vill erinra om att det för närvarande ligger ansökningar inne om statsbidrag till skogsvägar på inte mindre än 15 300 000 kronor, och nya ansökningar komma säkert att i stor utsträckning inströmma under den närmaste tiden. Ty dessa skogsvägar ha en ofantligt stor betydelse inte bara för bränsleförsörjningen och trävaruindustriens förseende med råvaror utan också — som skogsstyrelsen framhållit — för en intensiv och rationell skogsvård överhuvud. Därtill kommer att dessa vägar även fylla ett annat ändamål, nämligen som utfartsvägar för ensligt liggande ställen långt inne i skogarna. Att hindra avfolkningen av sådana ställen är av betydelse inte minst för tillgodoseende av skogsbrukets behov av arbetskraft.

Som enda skäl mot anslagets höjande med högre belopp än i propositionen upptagna 500 000 kronor har utskottet angivit nu rådande brist på arbets-

Anslag till vägbyggnader m. m. å skogar i enskild ägo. (Forts.)
kraft. Häremot må anföras, att byggandet av ifrågavarande vägar inte i någon nämnvärd grad kommer att belasta arbetsmarknaden. Dessa vägarbeten utföras nämligen som regel av gårdarnas eget folk, således med arbetskraft som säkerligen ändå inte kommer den allmänna arbetsmarknaden till godo. Numera användas ju också traktorer vid byggandet av skogsvägar, varigenom den manuella arbetskraften inskränkes till ett minimum. Sett på lång sikt kan man till och med säga, att ett väl utbyggt vägnät i våra skogar kommer att verka arbetsbesparande vid virkets utdrivning.

Med hänsyn till vad jag nu framhållit, nämligen att behovet av dessa skogsvägar är synnerligen stort, att anläggandet av dessa skogsvägar i avsevärd grad kan befrämja skogsvården och motverka eventuell råvaruknapphet samt att ett fortsatt utbyggande av vägnätet i våra skogar kan ske utan nämnvärd inverkan på arbetsmarknadsläget, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation.

Herr **Tjällgren**: Herr talman! Jag tror jag kan säga, att samtliga ledamöter i jordbruksutskottet kunna dela den uppfattning, som friherre Beck-Friis här gjort sig till tolk för, nämligen att ändamålet med detta anslag är i högsta grad nyttigt. Kungl. Maj:t har emellertid höjt anslaget, jämfört med motsvarande anslag i fjol, med 500 000 kronor. Motionärerna ha begärt en höjning av anslaget till 4 miljoner kronor. Det har utskottet inte ansett sig kunna gå med på, utan stannat vid den höjning, som av Kungl. Maj:t äskats.

Jag ber med dessa få ord att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Beck-Friis*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 211 och II: 182.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 206—208.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 209 och 210.

Lades till handlingarna.

Punkterna 211—213.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 214—221.

Lades till handlingarna.

Punkterna 222—249.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 250.

Lades till handlingarna.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 11, i anledning av väckt motion om utredning angående tjurarnas avhorning; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogos och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 129, 132, 145, 146, 148, 156—160, 164—166, 170—172 och 177—179.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 64, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.; och

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livräntor åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare vid statens järnvägar.

Herr *Petersson* avlämnade en av honom och herr *Annér* undertecknad motion. nr 234, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.

Motionen bordlades.

Herr **Beck-Friis** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Den 27 mars 1946 antog riksdagen lag om tvångsinlösen av vanhävdad jordbruksegendom att gälla till och med den 30 juni 1947. Denna korta giltighetstid motiverades med hänvisning till utredningen om ny lagstiftning rörande uppsikt å jordbruk. Genom denna utredning kunde definitiv reglering av vanhävsfrågorna väntas vara genomförd vid sistnämnda datum. Den i fjol antagna lagen om tvångsinlösen var alltså att betrakta som ett provisorium. Att ett sådant provisorium överhuvud taget infördes berodde främst på att ett omedelbart statligt ingrepp ansågs nödvändigt å Bogesunds fideikommisssegendom i Östra Ryds socken i Stockholms län.

De utredningsmän, som på jordbruksministerns uppdrag förberedde ärendet om lagen rörande tvångsinlösen, byggde mycket stora delar av sitt resonemang på att det brådskade med ett statligt ingripande. Hade de ansett, att brådska icke förelåg, skulle förslaget om skärpt provisorisk vanhävdslagstiftning för så kort tid som ett år och två månader knappast behövs. Utredningsmännen betonade också, att sättet för vanhävdslagstiftningens skärpning borde vara just tvångsinlösen till staten, därför att man, som det hette, då hade anledning att antaga att från statens sida allt skulle göras för att av-

Interpellation ang. statens åtgärder mot vanhävd å Bogesunds fideikommiss.

Interpellation ang. statens åtgärder mot vanhävderna å Bogesunds fideikommiss. (Forts.)

hjälpå vanhävderna så fort omständigheterna medgävo det. Departementschefen själv underströk i sin proposition att en partiell översyn av vanhävdslagstiftningen inte kunde uppskjutas därför att han fann det nödvändigt att göra »förekommande fall av grov och omfattande vanhävd till föremål för ett omedelbart ingripande».

I andra lagutskottets utlåtande rörande propositionen underströks ytterligare ärendets brådsakande karaktär. Man föreslog en skärpning i det av jordbruksministern framlagda lagförslaget för att göra det möjligt för staten att övertaga vanhävdad jordbruksegendom av ägaren redan innan expropriationsersättningen fastställts och utbetalats till honom. Riksdagen biträdde detta utskottets förslag.

Mot bakgrunden av all denna skyndsamhet, tillkommen i uppenbart syfte att ge staten möjlighet att snabbt åstadkomma förändringar främst å Bogesunds fideikommiss, inställer sig nu, sedan snart ett år förflutit, frågan hur långt detta arbete fortskridit.

Jag anhåller därför om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är herr statsrådet i stånd att snarast möjligt för riksdagen framlägga en redogörelse för alla statens åtgärder i syfte att göra slut på vanhävderna å Bogesunds fideikommiss efter expropriationen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.13 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 12 mars eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr statsrådet *Zetterberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 114, angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.;
- nr 122, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 6 § 2 och 3 mom. familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99) m. m.;
- nr 128, angående anslag till utbyggnad av staten tillhöriga gruvanläggningar i Malå socken m. m.;
- nr 130, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatsens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48;
- nr 131, med förslag till byggnadslag m. m.;
- nr 133, angående anslag för budgetåret 1947/48 till instituten för socialpolitisk och kommunal utbildning och forskning m. m.;
- nr 135, angående fortsatt statsgaranti för exportkredit;
- nr 139, angående anslag till Folkbokföringen: Viss tillfällig personal vid länsstyrelserna m. m. för budgetåret 1947/48;
- nr 142, angående omorganisation av fortifikations- och byggnadsförvaltningen inom försvaret m. m.;
- nr 143, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser angående värnpliktslån;
- nr 149, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § 1 mom. förordningen den 11 juli 1919 (nr 406) angående försäljning av pilsnerdricka, m. m.;
- nr 150, angående djupborrning efter salt och olja m. m. i Skåne;
- nr 151, angående anslag för budgetåret 1947/48 till avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.;
- nr 152, angående vissa anslag till de tekniska högskolorna för budgetåret 1947/48;
- nr 153, angående anslag till statens hantverksinstitut;
- nr 154, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.;
- nr 155, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända;
- nr 161, angående förlängning av giltighetstiden för vissa tilläggstullar;
- nr 162, angående fiskprisreglering samt främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.;
- nr 167, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 79 § 1 mom. lagen den 6 juni 1930 (nr 251) om kommunalstyrelse på landet, m. m.;
- nr 168, angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande det svensk-finska varuutbytet;
- nr 169, angående anslag till svenska uppfinnarkontoret;
- nr 173, angående organisationen av statens isbrytarverksamhet;

nr 174, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 20 § lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.;

nr 175, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statsbidrag till undervisningsmateriel vid folk- och småskolor;

nr 176, angående uppdelning av professuren i radioteknik vid Chalmers tekniska högskola;

nr 180, angående postverkets ensamrätt till brevbefordran m. m.;

nr 181, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 14 december 1945 (nr 845) om vissa inskränkningar i rätten att driva försäkringsrörelse;

nr 182, angående dels fortsatt tillverkning av syntetiskt gummi m. m., dels ock täckande av vissa förluster på statens reservförrådsnämnds verksamhet;

nr 183, angående omorganisation av bilbesiktningsmannainstitutionen m. m.;

nr 184, angående avsättning till statens automobilskattemedelsfond;

nr 185, angående anordnande av tjänstebostad åt landsfiskalen i Föllinge distrikt;

nr 186, angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1947/48;

nr 187, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 och 6 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 377) om äktenskaplig börd, m. m.;

nr 188, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken den 18 juli 1942 (nr 740), m. m.; samt

nr 189, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång.

De kungl. propositionerna föredrogos var för sig och blevo därvid bordlagda.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 7.35 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.